

Universitatea „Babeș – Bolyai” Cluj – Napoca
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Secția: Istorică
Specializarea: Istorie Bisericească Universală

INCHIZIȚIA ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

Teză elaborată în vederea obținerii titlului de doctor în Teologie

Rezumat

Coordonator științific,
Pr. prof. univ. dr. Ioan Vasile Leb

Doctorand,
Floroaia D. Mihai

Cluj – Napoca
2010

CUPRINS

Lista abrevierilor

Introducere	p. 1
Cap. I Definirea metodologiei. Stadiul actual al cercetărilor	
I.1. Definirea termenilor: mit și realitate istorică	p. 4
I.1.1. Mitul.....	p. 4
I.1.2. Realitatea istorică.....	p. 10
I.2. Stadiul actual al cercetărilor.....	p. 16
Cap. II Inchiziția, un tribunal de temut ?	
II.1. Cauzele apariției Inchiziției	p. 24
II.1.1. Contextul istorico – religios	p. 27
II.1.2. Vrăjitoria, o cauză a inchiziției ?	p. 42
II.2. Etapele Inchiziției (o genealogie a Inchiziției).....	p. 81
II.3. Procedura inchizitorială.....	p. 88
I.3.1. Coduri de procedură pentru inchizitori.....	p. 92
I.3.2. Etapele unui proces inchizitorial.....	p. 106
II.4. Pedepsele.....	p. 133
II.5. Răsăritul în perioada Inchiziției (prezentare generală).....	p. 151
Cap. al III-lea Inchiziția în Franța	
III.1. Contextul istoric, apariția și evoluția inchiziției în Franța.....	p. 158
III.2. Vrăjitoria în Franța.....	p. 179
III.3. Protestantismul în Franța.....	p. 201
III.4. Tortura inchizitorială în Franța.....	p. 205
III.5. Celebre procese inchizitoriale:	p. 208
II.5.1. Procesul Templierilor.....	p. 212
II.5.2. Procesul Ioanei d' Arc.....	p. 225
Cap. al IV-lea Inchiziția în Italia	
IV.1. Contextul istoric, apariția și evoluția inchiziției în Italia.....	p. 241
IV.2. Vrăjitoria, mantica și magia.....	p. 250
IV.3. Victime ale Inchiziției:	p. 261
IV.3.1 Giordano Bruno.....	p. 261
IV.3.2 Galileo Galilei.....	p. 274
IV.3.3. Thomasso Campanella.....	p. 293
Cap. al V-lea Inchiziția în Spania	
V.1.Contextul istoric: Ferdinand de Aragon și Isabela de Castilia, promotori ai Inchiziției spaniole.....	p. 299
V.2. Modul de funcționare al Inchiziției spaniole:.....	p. 312
V.2.1.Componenta tribunalelor inchizitoriale.....	p. 316
V.2.2. Inchizitorii.....	p. 318
V.2.3.Thomas de Torquemada – între ficțiune și realitate.....	p. 320
V.2.4.Tortura și pedepsele.....	p. 326
V.2.5 Iezuitismul și fenomenul inchizitorial.....	p. 331
V.3. Teologi – victime ale Inchiziției:.....	p. 334
V.3.1. Sfânta Tereza de Avila.....	p. 335
V.3.2. Sfântul Ioan al Crucii.....	p. 341
V.4. Ofensiva împotriva evreilor, maurilor și țiganilor.....	p. 347

V.5. Templierii în Spania	p. 360
V.6. Vrăjitoria în Spania.....	p. 362
V.7. Reforma protestantă. Lutheranismul în Spania.....	p. 369

Cap. al VI-lea **Inchiziția în Germania și pe teritoriul viitorului Imperiu**

Austro – Ungar

VI.1. Contextul politic și religios: apariția Inchiziției	p. 378
VI.2. Inchiziția în Germania	p. 380
VI.2.1. Contextul istorico – religios. Convertirea germanilor.....	p. 380
VI.2.2. Vrăjitoria	p. 390
VI.2.3. Lutheranismul în Germania	p. 395
VI.2.4. Acțiunea iezuiților în Germania	p. 402
VI.3. Inchiziția în Austria și Ungaria	p. 407
VI.3.1. Inchiziția în Austria	p. 407
VI.3.1.1. Contextul politico – religios	p. 407
VI.3.1.2. Reacțiile Reformei în Austria	p. 411
VI.3.1.3. Vrăjitoria în Austria.....	p. 417
VI.3.2. Inchiziția în Ungaria	p. 419
VI.3.2.1. Contextul istoric	p. 419
VI.3.2.2. Reforma și Contrareforma	p. 425
VI.3.2.3. Vrăjitoria	p. 430
VI.4. A fost Transilvania afectată de Inchiziție ?	p. 432
VI.4.1. Presentare generală	p. 432
VI.4.2. Vrăjitoria	p. 438
VI.4.3. Tortura și pedepsele	p. 449
VI.4.4. Încercări de catolicizare	p. 452
VI.4.5. Iezuiții. Reforma	p. 463

Cap. al VII-lea **Inchiziția în America Latină**

VII.1. Presentare generală: contextul istoric, cauzele și evoluția Inchiziției în America	p. 469
VII.1.2. Tortura în America Latină.....	p. 477
VII.2. Inchiziția în Peru.....	p. 482
VII.2.1. Presentare generală	p. 482
VII.2.2. Tortura inchiuzitorială	p. 483
VII.2.3. Cum se desfășurau autodafe-urile?.....	p. 486
VII.2.4. Vrăjitoria. Pactul cu diavolul	p. 493
VII.3. Inchiziția în Venezuela	p. 499
VII.4. Inchiziția în Mexic	p. 505
VII.4.1. Codurile de procedură utilizate de tribunalele mexicane.....	p. 512
VII.4.2. Iezuiții în teritoriile de peste ocean	p. 516

Cap. al VIII-lea **Evaluarea fenomenului inchiuzitorial**..... p. 520 |

VIII.1. O incursiune în Evul Mediu.....	p. 521
VIII.2. Percepția Inchiziției în lumea modernă și contemporană	p. 528
VIII.2.1. Indexul cărților interzise – mod de încătușare a libertății de gândire și exprimare	p. 531
VIII.3. Aspecte psihologice în istoria Inchiziției europene.....	p. 538
VIII.3.1. Rolul torturii în practica tribunalelor	p. 544

Concluzii	p. 548
Bibliografie	p. 554
Anexe	p. 615 - 689
Declarația de confidențialitate	p. 690
Cuprinsul	p. 691

Cuvinte – cheie:

Abjurare, arderea pe rug, auto-da-fe, Bernard Gui, bulă papală, cathari, catolic, conciliu, conversos, dominicani, efigie, eretici, erezie, familiares, fecioara de fier, franciscani, garucha, iezuiți, inchizitor, iudei, magie, martor, metode, moriscos, papalitate, patarini, pedeapsă, pelerinaj, potro, proces, procesiune inchizitorială, sentință, Sfântul Oficiu, Suprema, Thomas de Torquemada, timp de grație, tortură, tribunal, valdenzi, vrăjitorie.

Inchiziția – între mit și realitate

Mi-am propus ca temă de cercetare „*Inchiziția – între mit și realitate*”, pornind de la considerentul că este un subiect impresinant, controversat și interpretat într-o varietate de forme atât din punct de vedere istoric cât și teologic. Alegerea temei a fost motivată și de faptul că, în toate cursurile, manualele, volumele de *Istorie Bisericească Universală*, acest subiect este prezentat sumar și de cele mai multe ori cu un mare grad de subiectivitate.

Conștient fiind de faptul că orice cercetare istorică este prin natura ei retrospectivă și că nu putem judeca evenimentele istorice prin prisma gândirii contemporane, deoarece nu le putem detașa de momentul în care s-au produs, am încercat să răspund la întrebări precum: *A fost Inchiziția cel mai de temut tribunal? Se împotriva Biserica Apuseană descoperirilor științifice? A reușit ea să schimbe oarecum mentalitatea epocii marcate de viziunea asupra vrăjitoriei, magiei și credințelor oculte? Dacă Inchiziția a făcut numeroase victime, putem afla cu exactitate numărul acestora? A reușit în contextul respectiv să accelereze sau să stopeze reforma Bisericii? A cauzat ea reforma protestantă?*

Fiind o temă atât de controversată, am acordat o deosebită atenție divergențelor de opinie exprimate pe marginea aspectelor abordate. Aflându-mă la confluența dintre cele două poziții (romano-catolică și protestantă), am încercat să evaluez ceea ce scoate la iveală fiecare din ele, sau ce lasă uitat în trecut, așa încât să fac o analiză cât mai obiectivă a fenomenului inchiizitorial și a consecințelor acestuia în decursul istoriei. Erorile unor cercetători și impreciziile altora au distrus certitudinea în jurul acestui fenomen istorico-religios, atât de înfricoșător și de real. Pentru a cunoaște adevărul trebuie să ne debarasăm de toate miturile, legendele, exagerările și ficțiunile create în jurul lui și să examinăm cu maximă obiectivitate contextul epocii, faptele și condițiile de atunci. Cu toate acestea, nu putem judeca lipsa de umanitate și cruzimea inchiizitei din punct de vedere al mentalității contemporane. În procesul interpretativ al trecutului, judecata istorică trebuie îmbinată cu judecata teologică, fapt ce implică automat trei principii: al conștiinței (evaluarea faptelor din punct de vedere moral), al istoricității (să intrăm în lumea proprie a celor care au săvârșit faptele), al schimbării paradigmei (având în vedere faptul că modelele de gândire și acțiune se schimbă).

Nu am abordat istoria bisericească (în special a Bisericii Romano – Catolice) ca pe o realitate separată de istoria universală, realitățile istoriei Bisericii fiind încadrate organic în marile evenimente ale istoriei universale.

Ca surse de cercetare avem colecțiile de legi și decrete, bulele papale, actele conciliilor, corespondențele papale, enciclicile, analele monastice, istoriile bisericilor și abațiilor, biografiile episcopilor, papilor, diverse panegirice, diverse procese-verbale ale proceselor inchiizitoriale desfășurate, sentințele date în procesele inchiizitoriale etc. Am citat, acolo unde a fost posibil, diverse opinii în original pentru a nu deforma aserțiunile vizate, prin traduceri mai mult sau mai puțin reușite, cu atât mai mult cu cât istoria Evului Mediu apusean apare sub forma unei literaturi cronologice. Izvoarele privitoare la problema „*Inchiizitei*” sunt răspândite prin Europa Occidentală (Vatican, Roma, Salamanca, Paris, Toulouse etc.), iar o parte se află pe continentul american (Mexico, Lima, Brazilia). În câmpul de cercetare putem împărți materialele informative în diverse categorii: izvoare arhivistice (corespondențele oficiale și particulare, scrisorile Sfântului Oficiu, constituții sinodale, manuale și ghidurile inchiizitorilor), textele tratatelor, legislația dată de Sfântul Scaun (hotărâri sinodale, bule papale, constituții).

Am luat drept limite cronologice ale investigațiilor perioada cuprinsă între secolele XII – XIX (anul 1183, când a fost creată de Conciliul de la Verona în vederea pedepsirii ereticilor și anul 1834, când a avut loc abolirea ei).

După ultimele cercetări, Inchiziția a însemnat mai mult decât un vocabular format din: Torquemada, intoleranță, fanatism, tortură, condamnări în masă sau arderi pe rug și orice persoană, fie ea chiar de religie romano – catolică, nu poate ascunde sau nega această realitate istorică.

Structura lucrării:

Introducere

I. *Definirea metodologiei. Stadiul actual al cercetărilor*

II. *Inchiziția, un tribunal de temut ?*

(cauzele apariției Inchiziției, procedura inchiuzitorială, etapele unui proces inchiuzitorial, pedepsele)

III. *Inchiziția în Franța*

(contextul istoric, apariția și evoluția inchiuzției în Franța; vrăjitoria, protestantismul, tortura inchiuzitorială, celebre procese inchiuzitoriale: procesul Templierilor și al Ioanei d' Arc)

IV. *Inchiziția în Italia*

(contextul istoric, apariția și evoluția inchiuzției în Italia; vrăjitoria, mantica și magia; victime ale Inchiziției: Giordano Bruno, Galileo Galilei și Thomasso Campanella)

V. *Inchiziția în Spania*

(contextul istoric; modul de funcționare al Inchiziției spaniole, componența tribunalelor inchiuzitoriale, inchiuzitorii, tortura și pedepsele; iezuitismul și fenomenul inchiuzitorial; teologi – victime ale Inchiziției: Sfânta Tereza de Avila și Sfântul Ioan al Crucii)

VI. *Inchiziția în Germania și pe teritoriul viitorului Imperiu Austro – Ungar*

(contextul politic și religios; inchiuzția în Germania; inchiuzția în Austria și Ungaria; a fost Transilvania afectată de Inchiziție?

VII. *Inchiziția în America Latină*

(contextul istoric, cauzele și evoluția Inchiziției în America; tortura; inchiuzția în Peru, Venezuela și Mexic)

VIII-lea *Evaluarea fenomenului inchiuzitorial*

(o incursiune în Evul Mediu, percepția Inchiziției în lumea modernă și contemporană, aspecte psihologice în istoria Inchiziției)

Concluzii

Etimologic, termenul *inchiuzție* provine din latinescul *inquisitio, onis* cu sensul de anchetă, cercetare, căutare, derivat de la verbul *inquirō, ere* care semnifică *a cerceta, a investiga, a căuta*. Astfel, *inchiuzția* reprezintă o anchetă făcută de judecători împotriva acuzatului care, de cele mai multe ori, era învinuit de erezie. Denumirea provine de la modul de procedură inaugurată de papii Lucius al III-lea (1181 – 1185) și Inocențiu al III-lea (1198 - 1216) și dezbătută la Conciliul al IV-lea Lateran (1215). La început ea a fost folosită doar ca procedură penală.

Inchiuzția a fost o instituție ecleziastică specială constituită pentru prevenirea, combaterea și distrugerea ereziilor, în scopul păstrării adevărului de credință nealterat. Caracteristic acestei instituții este atribuirea unei puteri judiciare speciale judecătorilor, privitor la problemele de credință. Ea s-a consolidat în timpul câtorva decenii, pe măsura nevoilor apărute și ale experienței acumulate. Acțiunea ei nu a fost temporală sau pentru cazuri individuale, ci a avut un caracter permanent și universal.

Pentru a putea înțelege cauzele care au determinat apariția Inchiziției și acțiunile acesteia este necesar să analizăm societatea așa cum se prezenta în perioada medievală. Dacă astăzi creștinii aparțin unor biserici mai mult sau mai puțin naționale, cei care trăiau în Evul Mediu aparțineau unei singure comunități care a început prin a se suprapune fostului Imperiu Roman. Credința nu reprezenta doar o formă a trăirii interioare ci ea comanda actele vieții cotidiene; nu aparținea doar vieții private ci se manifesta în colectivități (de exemplu prin pelerinaje, construcția catedralelor etc.). Legislația se aplica mai mult în mediul urban, în timp ce în ținuturile rurale mulți încercau să guverneze folosind alte mijloace decât cele legale. Într-o asemenea Europă fărâmițată și diversificată, Biserica Catolică a reușit să țină frâu brutalității sălbatice. O mare parte din ceea ce apăra legea se afla în mâinile preoților: moșteniri, finanțe, disciplină, afaceri temporare, preoții fiind singurele persoane instruite. Statutul social al preotului făcea din acesta un om aparte și, chiar dacă se făcea vinovat de anumite nelegiuiri nu putea fi acuzat sau pedepsit de nici o autoritate. Pe de altă parte, trebuie menționat faptul că, pentru a deveni preot nu era necesar nici un examen prealabil care să ateste calitățile și vocația unei asemenea misiuni, nici o pregătire

sau perioadă de stagi. Papa Inocențiu al III-lea (1161–1216) declara la deschiderea Conciliului al IV-lea Lateran din 11 noiembrie 1215, că depravarea poporului își are izvorul principal în comportamentul clerului. Tot la acest conciliu, papa a stabilit prin canonul 3 modul de procedură al tribunalului ecleziastic: „*Cât despre cei ce cred în eretici, tăinuitorii, apărătorii și partizanii lor, îi declarăm loviți de excomunicare, statuând clar că, dacă unul dintre acești oameni nu s-a preocupat să o îndeplinească într-un an, din acel moment el va fi, prin însuși acest fapt, infam, și nici nu va fi primit în funcții publice sau la consilii, nici la alegerea altora, nici nu va fi admis ca martor;.... Dacă este cumva judecător, sentința pe care o va pronunța nu va avea nici o valoare și nu-i va fi atribuită nici o cauză; dacă este avocat, patronajul său nu va fi admis; dacă este notar, actele făcute de el vor deveni nule; ... dacă este cleric, va fi deposedat de orice funcție și beneficiu, astfel încât, cu cât este mai mare vina, cu atât mai gravă va fi pedeapsa. Dacă unii nu vor fi avut grijă să evite astfel de oameni după ce au fost făcuți cunoscuți de Biserică, să fie loviți de excomunicare. Clericii să nu le acorde acestor ciумаți sacramentele ecleziastice, să nu le aprobe înmormântarea creștinească, nici pomenile, nici ofrandele; dacă nu, vor fi privați de funcție, care nu le va fi redată fără aprobarea specială a Scaunului Apostolic.*”⁽¹⁾

Începând cu Bula *Super Illius Specula* emisă de către papa Ioan al XXII-lea în anul 1326, vrăjitoria trece în categoria ereziilor, magicienii fiind pasibili de a fi sancționați cu anatematizarea și arderea pe rug. Totodată papa a ordonat ca sentințele de anatematizare să fie făcute publice, iar cărțile de magie să fie arse.

Începută în secolul al XII-lea și instituționalizată în secolul al XIII-lea, Inchiziția și-a accentuat activitatea pe parcursul secolului al XIV-lea, o aprigă prigoană înregistrându-se împotriva vrăjitoarelor în secolul al XVI-lea. Până în secolul al XIII-lea împuternicirile inchizitoriale erau deținute de episcopii locali, ceea ce înseamnă că, la început, avem de a face cu o inchiziție episcopală.

În august 1233, papa Grigore al IX-lea (1227 – 1241) a creat în mod oficial Inchiziția, ca un aparat de represiune, cu propria sa poliție secretă și propriile sale tribunale a căror menire era de a distruge ereziile și practicile vrăjitorești. S-a ocupat de ereziile apărute în nordul Italiei și sudul Franței cauzate de cathari, valdenzi și vrăjitori. În cadrul aparatului inchizitorial existau două părți: acuzatorul (care aducea dovezi incriminatorii, judeca și condamna), iar de cealaltă parte inculpatul și apărătorul. Ereticii erau excomunicați, condamnați, uciși sau, în anumite situații, doar se discuta cu ei. Unică prin țelurile urmărite și prin mijloacele utilizate, ea a cunoscut de-a lungul timpului trei forme principale, cu structuri și caracteristici specifice: *Inchiziția medievală*, *Inchiziția spaniolă* și *Inchiziția romană*.

Inchiziția medievală a luat ființă în secolul al XIII-lea pentru a combate ereziile cathară și valdensă răspândite în sudul Franței și nordul Italiei. Inițial, papa nu a stabilit Inchiziția ca un tribunal distinct, ci a numit judecători speciali, permanenți, care executau funcțiile doctrinei în numele papalității, având rolul și dreptul legal de a apăra credința. Ca atribuții, tribunalul avea de examinat în secret informațiile oferite de către martori și urmărirea ereticilor și a suspecților de erezie.

Luând naștere cele două ordine monahale, dominicanii și franciscanii, ai căror membri aveau pregătire teologică și nu erau interesați de aspectele materiale (cel puțin teoretic), reprezentanții acestora păreau a fi candidații ideali pentru îndeplinirea funcțiilor de inchizitor. Cu toate acestea, inchizitorii n-au fost aleși exclusiv din aceste ordine. Într-un decret dat pe 22 februarie 1232, Frederich al II-lea îi numea „*inquisitores ab apostolica sede dator.*” Episcopul Douais explica apariția acestei instituții ca rezultat al dorinței Papei Grigore al IX-lea de a nu amesteca acțiunile lui Frederich al II-lea cu învățătura de credință a Bisericii. Astfel, papa a înființat propriul tribunal ecleziastic, întrucât de foarte multe ori adversarii politici ai împăraților au fost uciși sub pretextul ereziei. În același timp codul penal al imperiului a fost adoptat în linii mari, tocmai pentru a da satisfacție și dorințelor personale ale împăratului. Instituția astfel apărută este cunoscută în sensul strict de „Inchiziție”, însă putem vorbi de două forme în care a acționat aceasta: *Inchiziția pontificală* (pentru că inchizitorii erau delegați de către suveranul pontif, iar ea

¹ Joannes Dominicus Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, tomus vigesimus secundus, (ab anno MCLXVI usque ad ann. MCCXXV, Venetiis, MDCCCLXXVIII), Paris, MDCCCIII, III. *De hereticis*, col. 989.

se distingea de cea exercitată de către episcopi) și *Inchiziția monastică* (călugărească), la care delegații papei erau selectați dintre călugări.

Inchiziția medievală și-a extins repede activitatea în aproape toate țările din continentul european, dar odată cu intrarea puterii regalității ea își va pierde autonomia.

Inchiziția spaniolă a fost întemeiată prin bula *Exigit sinceræ devotionis affectus*, dată pe 1 noiembrie 1478 de către papa Sixtus al IV-lea (1471 – 1484) la stăruința regelui Ferdinand al Aragonului (1452 – 1516) și a Isabelei (1451 – 1504), regina Castiliei. Cei doi suverani aveau dreptul de a alege și numi inchiזורii din rândul persoanelor ecleziastice. Inchiziția spaniolă avea ca obiectiv principal exterminarea evreilor și a maurilor, catolicismul simțindu-se amenințat din pricina numărului mare de credincioși convertiți ce proveneau din rândul evreilor (marranos) și mahomedanilor (moriscos). Astfel a început epoca *auto da fé* – urilor. Este cunoscută în istorie ca varianta cea mai necruțătoare a Inchiziției ce a atins apogeul sub faimosul inchiזור general Thomas de Torquemada (1420 – 1498). Marele Inchiזור, pus în funcție de papă, delega inchiזורii pentru toate tribunalele de pe cuprinsul țării. În activitatea sa era ajutat de către un Înalt Consiliu.

Inchiziția din Spania a fost înlăturată definitiv odată cu revoluția din anul 1820.

Inchiziția romană a luat ființă în anul 1542, când papa Paul al III-lea (1534 – 1549) i-a dat numele de *Sacra Congregatio Romanae et Universalis Inquisitiones* (Sfânta Congregație a Inchiziției Romane și Universale), care ulterior va lua numele de *Sancti Officii* (Sfântul Oficiu). Cauza principală ce a determinat înființarea ei a fost infiltrarea ereziilor în lumea catolică și răspândirea învățăturilor heterodoxe. Printre alte misiuni urmarea și combaterea reformei protestante. Tribunalul inchiזורial, compus din șase cardinali, notari, oficiali, clerici și membri ai ordinelor religioase urma să fie ultima curte de apel pentru procese religioase și prima pentru cazurile rezervate papilor. Și-a exercitat jurisdicția îndeosebi pe teritoriul Italiei. I-a avut ca promotori pe Ignățiu de Loyola și Gian Pietro Carafa (viitorul papă Paul al IV-lea). Prin Constituția sa „*Immensa æterni*” din 23 ianuarie 1587, Papa Sixtus al V-lea (1585 – 1590) devenea adevăratul organizator, sau mai bine spus, reorganizator al acestei Congregații. Sfântul Oficiu, prima dintre congregațiile romane, avea autoritate asupra tuturor creștinilor. Personalul său includea judecători, demnitari, consilieri, toate acestea fiind persoane calificate. Adevărații judecători vor fi cardinalii numiți de papă, al căror număr fusese ridicat de către Pius al IV-lea la 8, iar de Sixtus al V-lea la 13. Numărul cardinalilor ce alcătuiau Sfântul Oficiu depindea de papa aflat în funcție, conform Constituției „*Sollicitudini nostræ dudum relatum...*” din 1 octombrie 1745 a papei Benedict al XIV-lea (1740 – 1758).

Procedura inchiזורială. Imediat după momentul înființării Inchiziției, aceasta nu avea o procedură riguroasă. Ancheta era realizată de către personalul bisericesc (preoții) având concursul auxiliarilor specializați. Episcopul și arhiepiscopul din fiecare dioceză, personal sau reprezentat de un diacon (ori de altă persoană „onestă și capabilă”), o dată sau de două ori pe an vizitau parohiile unde era semnalată prezența ereticilor. Episcopul sau reprezentantul său obliga prin jurământ trei sau mai multe persoane să depună mărturie și vor denunța toate ereziile și comportamentele suspecte. „Episcopul sau arhidiaconul său, sau alte persoane corecte și cinstitute să inspecteze o dată sau de două ori pe an parohia în care s-a zvonit că locuiesc eretici.”⁽²⁾ Cei care refuzau să depună jurământ erau considerați eretici. Până spre finalul secolului al XII-lea, episcopii urmăreau în diocezele lor orice problemă de credință și luau măsurile necesare pentru evitarea răspândirii ereziilor. Bula *Ad abolendam*, din 4 noiembrie 1184, care permitea urmărirea sistematică a ereticilor, lăsa totul la decizia episcopilor. Dacă, în ansamblu, după Conciliul Lateran IV (1215) nu s-au produs modificări majore privind modul de funcționare al Inchiziției, mai multe concilii locale, spre exemplu, cel din anul 1227 de la Narbonne și cel de la Toulouse din 1229 subliniau rolul episcopilor în combaterea ereziilor oferindu-le acestora dreptul de practică. Conciliul din Toulouse menționa și pedepsele ce vor fi administrate în funcție de greșelile săvârșite, stabilind că pedeapsa cu închisoarea putea fi considerată o cale de penitență.

² *Decretum Gratiani*, Causa XXIV, Întrebarea III, canon 26 – 31, Edition E. Friedberg, Leipzig, 1879, apud Henri Maisonneuve, *op. cit.*, p. 152.

La statornicia principiilor și regulilor de funcționare, a scopurilor urmărite și a mijloacelor au contribuit și enciclicele, legislația laică, însă cele mai importante au fost „*manualele inchizitorilor*”. Acestea ocupă un loc privilegiat printre instrumentele de studiere ale Inchiziției. Din cauza dificultăților întâmpinate de inchizitori, cei care aveau o pregătire teoretică și experiență practică au elaborat adevărate ghiduri pentru instruirea personalului tribunalelor Inchiziției, ca de exemplu:

Decretales, o colecție de texte de maximă utilizare întocmită de Raymond de Pennafort în anul 1230 la ordinul papei Grigorie al IX-lea. Cuprindea detalii despre statutul și mandatul inchizitorilor, descria pe iudei și sarazini, oferea amănunte despre eretici, schismatici și apostazi etc., precum și măsurile ce trebuiau luate împotriva tuturor acestora.

Cel mai vechi manual cunoscut al Sfântului Oficiu datează din anul 1244, sub denumirea *Ordo processus Narbonensis*. Alcătuit într-un mod sumar, cuprindea procedura și pedepsele inchizitoriale. Procedura era următoarea: citarea generală, timpul de grație, interogatoriul în 14 puncte și formulele de condamnare. Conținutul ne prezintă patru aspecte ale proceselor: modul în care ereticii sunt judecați de brațul secular, condamnarea la închisoare a ereticilor, pedepsele de penitență, exhumarea și arderea cadavrelor persoanelor decedate în erezie. În primele două situații, se menționează clar că membrii tribunalului și juriștii, fără inchizitor, vor decide la cererea consiliului. În cazul ultimelor două cazuri, inchizitorii nu erau secondăți de episcopi sau reprezentanți ai Bisericii, nici de oamenii legii.

De Inquisitione haereticorum, atribuit inchizitorului franciscan David d’Augsbourg (1256 – 1271), descrie semnele după care pot fi recunoscuți ereticii, obiceiurile lor și mai ales vicleniile acestora. Cercetarea ereticilor are la bază experiența autorului în calitate de tânăr inchizitor.

De modo procedendi contra haereticos, apărut între anii 1278 – 1298, este practic o compilație: o parte din actele Conciliului de la Tarragona (definițiile diverselor categorii de eretici) și *Ordo processus Narbonensis*, totalizând 21 de formule.

Practica officii Inquisitionis haereticae pravitatis (Practica anchetării depravării eretice) întocmit în anul 1324 de Bernard Gui, inchizitor de Toulouse (1307 – 1324). Este un tratat folosit de inchizitori, fiindu-le facilitată descoperirea ereziei în Toulouse, Carcassès, Alpi, provincia ecleziastică Narbonne, adică diocesele Narbonne, Agde, Béziers, Carcassonne, Aleth, Elne, Lodève, Maguelonne etc. și diocesele vecine. Documentul a fost publicat prima dată la Paris în 1886. Lucrarea este împărțită în cinci părți. Prima conține 38 de formule privind citarea și prinderea ereticilor precum și înfățișarea tuturor persoanelor într-un proces al inchiziției. În a doua parte sunt 56 acte de grațiere sau comutare a greșelilor făcute în cursul sau în afara predicilor generale pronunțate de inchizitori. A treia parte are 46 de formule pentru sentințe date cu ocazia acelor predici. Partea a patra constă într-o „*scurtă și utilă instrucțiune*” cu privire la puterile inchizitorilor, excelența, importanța, fundamentele lor. A cincea parte reprezintă opera lui Bernard Gui intitulată „*Metodă, artă și procedee folosite pentru căutarea și interogarea ereticilor, credincioșilor și a complicilor lor*.” Aici sunt redate doctrinele și riturile la cathari, valdenzi, pseudo – apostoli, precum și modul în care trebuie să decurgă interogatoriile acestor eretici. Anchetele trebuiau să se desfășoare în cel mai strict secret. Acuzatul era arestat de la început pe baza unei simple bănuieli. Astfel, inculpatul era socotit vinovat înainte de a fi cercetat: „... *față de anumiți eretici inchizitorul nu trebuie să fie blând, ci procedând cu discernământ să dejoace în așa fel șiretlicurile ereticilor, încât, cu ajutorul Domnului, să smulgă din rădăcini, ca o moașă îndemânică, șarpele unduitor din cloaca și hăul păcatelor*”.

Tratatul ne oferă numeroase amănunte asupra unor aspecte ale derulării anchetelor în zonele unde activau tribunalele prezidate de Bernard Gui. Interogatoriul se făcea de către inchizitor în prezența a doi credincioși cu discernământ, iar notarul redacta procesul verbal al mărturiilor. Fiind un exponent al justiției, inchizitorul urma regulile acesteia, bucurându-se de „privilegii speciale”, care-l autorizau să procedeze simplu și direct, fără artificii avocațești sau prezentări introductive. El apela la aplicarea canonului 37 de la cel de-al patrulea Conciliu Lateran (1215), care interzicea citarea unui martor ce stătea la mai mult de două zile depărtare de domiciliul acuzatului. Numele

martorilor erau ținute secret de teama represaliilor. Urmează relatarea celorlalte etape: *constrângerea, sentința, pedeapsa*.

Directorium inquisitorum a fost scris la Avignon, în anul 1376, de către Nicolau Eymerich, inchiuzitor general în Catalonia și Aragon. Tratatul reprezintă primul manual tipărit de acest fel. A fost tipărit în anul 1503 și reeditat în perioada 1578 – 1607 de cinci ori. Plasează vrăjitoria la finalul caracterizărilor principalelor erezii. Lucrarea cuprinde trei părți: despre credința catolică și despre înrădăcinarea sa, despre răutatea eretică care acționează împotriva credinței catolice și, ceea ce este esențial, practica oficiului.

Manualul îi prevenea pe inchiuzitori să nu primească denunțuri contra ereticilor cu ocazia spovedaniei. Eymerich spunea că fiecare inchiuzitor trebuie să aibă un caietel în care să-și noteze numele tuturor denunțătorilor, pentru ca la nevoie, aceștia să fie folosiți ca martori. Îi avertizează pe inchiuzitori să nu considere „erezii” ceea ce s-a spus în glumă. Inchiuzitorul e îndemnat să fie abil, iscusit, prefăcut, viclean, pregătit oricând să întindă curse ereticilor. Referitor la tortură, Eymerich spunea că: „*este neîndoielnic vrednic de laudă să se aplice tortura, dar eu dezaprob cu tărie pe acei judecători sângeroși care, pentru nu știu ce glorie, se dedau la schingiuri rafinate și atât de crude încât învinuții mor sub tortură sau își pierd unele mădulare.*”⁽³⁾ În concluzie, opera lui Eymerich reprezintă mai mult decât un manual, este un „directuar” pentru inchiuzitori.

Copilacion de las instrucciones del Officio de la Sancta Inquisicion...⁽⁴⁾ a fost întocmit de către faimosul inchiuzitor Thomas de Torquemada. Prima ediție a apărut în 1484, apoi s-au reeditat alte trei ediții în anii 1485, 1488 și 1498. Este numit și „codul terorii”. A avut drept model *Directorium inquisitorum* al lui N. Eymerich. Autorul a eliminat ceea ce ținea exclusiv de Roma și a reunit totul legat de tribunalul inchiuziției spaniole. Lucrarea a fost alcătuită într-un moment delicat atât pentru coroana Spaniei cât și pentru reorganizarea instituției inchiuzitoriale. Torquemada a beneficiat și de aporturile aduse de alți inchiuzitori: Deza, Cisneros, Maurique și Valdés. Instrucțiunile cuprindeau organizarea și procedura inchiuzitorială care erau deja stabilite prin legislația conciliară, decretele papilor și în diverse manuale. Inchiuziția spaniolă nu are aspecte originale în contextul epocii privind legislația, mai ales că în anul 1503 s-a editat, la Barcelona, manualul lui Eymerich. Dacă primele „*instrucțiuni*” date de către Torquemada în anul 1484 cuprindeau 28 de articole având ca punct de plecare manualele lui Bernard Gui și Nicolas Eymerich, timp de aproximativ zece ani, în intervalul octombrie 1488 – mai 1498, Torquemada a adăugat unele aspecte suplimentare privind modul de organizare și funcționare al tribunalelor. Spre exemplu, în primele trei articole din cadrul „*noilor instrucțiuni*”, face precizări privind remunerarea personalului tribunalelor.

Instrucțiunile lui Torquemada au fost reeditate și în secolul al XVII-lea, respectiv în anul 1667, la Madrid.

Sacro Arsenale,⁽⁵⁾ al inchiuzitorului Eliseo Marsini, a fost editat în anul 1631, după care reeditat de șase ori, tratatul fiind utilizat foarte des de către Inchiuziția romană. Manualul ne introduce în atmosfera iluziilor diabolice provocate în cadrul diverselor exorcisme. Vrăjitoria este limitată la actele ce implică pactul cu diavolul, apostazia credinței și la eficacitatea acțiunilor malefice. Recomandă prudență în desfășurarea anchetelor și a acceptării mărturiilor. În ediția Bologna, 1665, apărută sub titlul *Sacro Arsenale, overo Practica dell'Officio della Santa Inquisizione*, se menționează că tortura trebuie aplicată doar în cazul în care inchiuzitorul e de părere că acuzatul este vinovat. Noțiunea de corp delict apare foarte strict delimitată, fapt ce demonstrează evoluția culturii juridice a inchiuzitorilor.

În anul 1246 Conciliul de la Bèziers stabilea regulile de drept substanțial și procesual cărora trebuiau să li se supună inchiuzitorii în activitatea lor, iar bula *Ad extirpanda*⁽⁶⁾ din 15 mai 1252 emisă de papa Inocențiu al IV-lea proclama lupta de exterminare a ereticilor drept o

³ Nicolau Eymerich, *Le manuel des inquisiteurs avec les commentaires de Francisco Peña*, introduction, traduction et notes de Louis Sala-Molins, Editeur Albin Michel, Paris, 2001, p. 263.

⁴ *Compilație a instrucțiunilor Oficiului Sfintei Inchiuziții...*

⁵ Eliseo Masini, *Sacro Arsenale, overo Practica dell'Officio della Santa Inquisizione*, Et in questa secunda impressione corretta ..., Roma, 1705. Cf. A. Agnoletto, *Sacro arsenale de Bologna 1665*, Milano, 1990.

⁶ *Magnum Bullarium Romanum. Bullarum privilegiorum ac diplomatum Romanorum Pontificum amplissima collectio*, tomus tertius, pars prima, *Innocentius Quartus*, XXVII, Romae, MDCCXL, reimp. Graz, 1964, p. 324 – 327.

îndatorire fundamentală a statelor creștine. Aceasta obliga pe toți creștinii, indiferent de statutul lor social, să denunțe orice erezie. În intervalul 1254 – 1264, sub papii Alexandru al IV-lea și Urban al IV-lea, Inchiziția și-a dobândit toate atribuțiile.

Misiunea inchișitorilor era definită astfel, prin scrisorile de împuternicire: „Noi, N., prin grația divină (...) Inchișitor general, cu încredere în scrisorile de recomandare și în dreapta voastră conștiință, N., prin autoritatea apostolică, vă creăm și vă instituim inchișitor apostolic împotriva depravării eretice și apostaziei în tribunalul Inchișiziției din N., în districtul și jurisdicția lui. Și vă investim cu puterea și facultatea (...) de a ancheta toate persoanele oricare ar fi ele, bărbat sau femeie, în viață sau decedate, absente sau prezente, de orice stare, condiție, prerogative sau demnitate, absoluite sau nu, rezidente sau cu domiciliul temporar, care au locuit permanent sau temporar în orașele, târgurile și satele din districtul respectiv, care s-au făcut vinovate, suspecte sau dezonorate prin delictе și crime de erezie și apostazie și pe toți incitatorii, apărătorii și tăinuitorii lor. Și pentru ca să porniți împotriva lor și a fiecăruia dintre ei, procese potrivit legii și Sfintelor Canoane...”⁽⁷⁾ Timp de aproximativ patru secole, din anul 1480 până în 1820, formula nu s-a modificat, scopul rămânând același: anchetarea, prevenirea și combaterea ereziilor.

Personajul central al tribunalului era inchișitorul, care cumula cele două funcții, de anchetator și de judecător. Procedura penală a zilelor noastre consideră aceste funcții incompatibile la aceeași persoană în aceeași cauză. Inchișitorul era în același timp și om al bisericii, un duhovnic care avea menirea de a asculta mărturisirea ereticului și de a se strădui să-i salveze sufletul. Inchișitorul avea competență teritorială numai în regiunea stabilită prin scrisoarea papală de numire în funcție. Totuși el trebuia să plece și să cerceteze toate zonele în care se răspândeau ereziile. Peste tot Inchiziția avea agenți și spioni, silind oamenii să se trădeze unii pe alții, încât nu se mai știa dacă denunțarea se făcea din conștiința de a păstra valorile adevăratei credințe sau din ură personală.

Analizând ghidurile utilizate de către inchișitori, în special *Practica Inquisitionis heretice pravitatis* a lui Bernard Gui și *Directorium inquisitorum* al lui Nicolau Eymerich, descoperim modul în care s-au desfășurat procesele intentate de tribunalele Inchiziției și deducem care erau etapele unui astfel de proces: vizita inchișitorului cu predica acestuia, timpul de grație, anchetarea și interogatoriul celor acuzați, intervenția avocatului, audierea martorilor, tortura, pronunțarea sentinței și executarea acesteia. În cazul în care persoana acuzată, anchetată și condamnată nu era mulțumită de sentința primită, putea să o conteste printr-un apel făcut direct către papă. Acest drept îl aveau toți anchetații cu excepția celor acuzați de vrăjitorie

Pedepele variau în funcție de gravitatea faptei (sau a acuzațiilor aduse) și se concretizau în: amenzi, distrugerea caselor ereticilor, confiscarea averilor, condamnarea pe viață, posturi îndelungate, pelerinaje, opere de binefacere, biciuirea în public, flagelarea, interzicerea de a îndeplini anumite funcții publice, excomunicarea, arderea pe rug, condamnarea morților în efigie cu dezgroparea cadavrelor și arderea lor etc. Cea mai severă pedeapsă era excomunicarea și abandonarea vinovatului puterii civile. Din moment ce Biserica nu sancționa persoana, ci faptele săvârșite de aceasta, era lăsată pe mâna puterii civile. În cazul în care ereticul era cleric, era degradat în prealabil din treaptă, apoi dat puterii civile. Trebuie reamintit faptul că exista, totuși, o diferență majoră între pedeapsa civilă și cea bisericească. Prima urmărea sancțiunea ca rezultat al încălcării legilor, în timp ce a doua avea în vedere, cel puțin teoretic, corijarea delicventului.

Inchiziția în Franța

La începutul secolului al XIII-lea, în sudul Franței s-a dezvoltat o puternică sectă, a albigenzilor sau catarilor, care amenința să se extindă foarte repede. Cuvântul „*catar*” derivă din grecescul „*katharos*” și înseamnă „pur”. Unii i-au căutat rădăcina în „*cato*” = ființă misterioasă, de origine demonică. Între secolele XI – XV, catarii sunt întâlniți în Franța, Germania, Italia, Spania și în Anglia. Prima dată fuseseră identificați în Italia (1030 – 1040) și în Franța în orașul

⁷ Nicolau Eymerich, *op. cit.*, p. 138 – 139.

Albi (de unde au primit și numele de albigenzi). Apoi, mișcarea este întâlnită la Köln în anii 1143 – 1144, când membrii unei comunități eretice se considerau adevărata Biserică, „*săracii lui Hristos*.” Mistica ereziei cathare este greu de înțeles tocmai din pricina numeroaselor antinomii. Catharii propovăduiau o concepție dualistă asupra lumii reducând existența la o veșnică luptă între aceste două principii opuse: binele și răul, spiritul și materia, Dumnezeu (creatorul lumii spirituale) și satana (făuritorul lumii materiale). La origini apărea ca o mișcare neomaniheistă, ce are legătură cu bogomilismul. Catarii acceptau o Biserică pneumatică nu una clericală. Pentru cathari, omul se putea mântui numai eliberându-se de trup, care e dominat de diavol ca tot ce este materie. Ei contestau firea umană a Mântuitorului, nu acceptau Euharistia, respingeau cultul Sfintei Cruci și venerarea sfinților. Căsătoria era considerată un păcat trupesc, excepție făcându-se când aceasta avea loc între virgini. Predicau abstenența sexuală, se abțineau de la consumul laptelui și a oricărui aliment rezultat în urma copulației, binecuvântau alimentele și băutura spunând rugăciunea „Tatăl Nostru”, respingeau purgatoriul. Mișcarea a dat mult de furcă reprezentanților Bisericii. Întrucât catarii pretindeau că sistemul învățăturilor lor este bazat pe Sfânta Scriptură, li s-a interzis să mai posede Biblia.

În anul 1179, după al treilea Conciliu de la Lateran, care a condamnat prin canonul 27, învățăturile catharilor, patharinilor și publicanilor, în Languedoc sunt trimise noi misiuni catolice. Papa Alexandru al III-lea a lansat o cruciadă împotriva catharilor în anul 1180, iar Papa Inocențiu al III-lea a înființat Inchiziția neliniștit fiind de succesul acestora în atragerea noilor adepți.

Papa Inocențiu al III-lea a trimis, începând din anul 1203 în teritoriile „infestate” de cathari, legați papali, independenți de episcopii locului, cu misiunea de a-i recupera pe eretici în mod pașnic. Când unul dintre cei trimiși de către papă, Pierre de Castelnan a fost ucis de către eretici, papa a cerut regelui Franței, Filip August să lupte contra lor cu arma. În anii 1204 – 1205, papa Inocențiu al III-lea solicită, în repetate rânduri regelui Franței, Filip August să intervină cu forța armatei în Languedoc pentru stărpirea ereziei, însă regele preocupat de luptele cu englezii pentru redobândirea unor teritorii cucerite de aceștia în Franța, nu avea cu ce să întreprindă o expediție militară în sud.⁽⁸⁾ Este cunoscut faptul că, în secolele XII – XIII întreaga parte de vest a Franței aparținea Angliei, iar partea de est, deși se numea regatul Franței, era alcătuită din principate și ducate aflate mereu în conflict.

În august 1235, Fratele Robert, poreclit „*Bogomilul*”, este numit inchișitor general al Franței cu rolul de a reprima erezia cathară. Călugărul dominican Robert Bulgarul (Bogomilul) a reprezentat o faimoasă figură din perioada de început a inchișitoriei. Activitatea sa s-a desfășurat în nordul Franței și în Flandra. A condamnat pe mulți dintre foștii săi coreligioși (unele surse arată că făcuse parte din secta catharilor).

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea, Inchiziția își perfecționează sistemul de represiune, îmbogățindu-și procedurile prin introducerea, în anul 1252, a folosirii autorizate și reglementate a torturii. În acest regim tortura a fost aplicată mai întâi în Italia apoi în Franța. Din cauza creșterii numărului anchetelor și al persecuțiilor întreprinse, cei mai mulți cathari din Languedoc se vor refugia în Italia.

Spre finalul secolului al XIII-lea teritoriul Franței a fost împărțit spre administrare călugărilor franciscani și dominicani. Astfel, în sud-estul țării s-au conturat primele zone în care Inchiziția era în administrarea franciscanilor: Provence (1265), Avignon (1267), Savoie și Dauphiné (1288), Lyonnais și Vivarais (1290). Restul teritoriilor (Lorena, Flandra, zonele comitatului etc.) au rămas în subordinea dominicanilor. Administrarea teritoriilor de către tribunalele inchișitoriale a variat în timp, fapt pe care îl deducem din titulaturile pe care le purtau inchișitorii la momentul investirii. Spre exemplu, în Provence întâlnim următoarele titluri: „*inchișitor în provincia Provence*”, „*inchișitor în părțile Provence*”, „*inchișitor pentru comitatele Provence și Forcalquie și al altor locuri...*” etc. Situații similare întâlnim și pentru celelalte zone: papa Ioan al XXII-lea se adresa lui Bernard Gui la Toulouse cu formula „*inchișitor în regatul Franței cu reședința la Toulouse*”, Étienne de Lacombe era „*inchișitor în orașul și dioceza Toulouse*”, Bernard Bosquarel activa în „*provincia Toulouse, în părțile Gascogne, Languedoc și*

⁸ Achille Luchaire, *Innocent III. La croisade des Albigeois*, Editions Hachette, Paris, 1905, p. 126 – 128.

alte zone...”. Inchizitorii din Paris purtau titlul de „*inchizitor în regatul Franciae*” sau „*inchizitor în părțile regatului Franciae*”. Șirul exemplurilor ar putea continua pentru aproape toate regiunile Franței.

Dintre inchizitorii pe care i-a avut Franța, cea mai ilustră imagine a rămas aceea a lui **Bernard Gui** (1261-1331), „*un venerabil reprezentant al Fraților Predicatori, un om cumpătat, înțelept, modest, cultivat, bun orator, profund religios*”.⁽⁹⁾ Analizând documentele proceselor desfășurate în timpul mandatului său, putem afirma că a manifestat o cruzime asemănătoare cu cea a lui Thomas de Torquemada.

Studiind fenomenul vrăjitoriei în Franța, am observat că în zona Toulouse se întâlnesc cele mai multe cazuri de vrăjitorie. Un caz celebru îl reprezintă procesul mareșalului Franței Gilles de Rais judecat pentru vrăjitorie în anul 1440. Acesta era pasionat de cultul diavolului, arte magice și de alchimie. Ultimul mare proces de vrăjitorie desfășurat în Franța a avut loc în anul 1632 implicându-l pe abatele **Urbain Grandier** (1590 – 1634), parohul Bisericii Saint-Pierre-de-Marché din Loudon.

Dintre procesele celebre am analizat **procesul templierilor**, desfășurat între anii 1307 și 1312 (pe data de 22 martie 1312, în cadrul Consistoriului reunit în secret, papa Clement al V-lea a impus aprobarea desființării Ordinului Templierilor prin Bula *Vox in excelso*. Printr-o nouă bulă, *Ad providam*, dată pe 2 mai 1312, toate bunurile templierilor au fost atribuite Ordinului Ospitalierilor, astfel că la 6 mai 1312, practic Templul nu mai exista.) și **procesul Ioanei d’Arc** (1431), care constituie un exemplu reprezentativ în privința acțiunii binomului Stat – Biserică, atunci când colaborarea dintre aceste instituții nu urmărește altceva decât să deservească interesele reciproce.

Ioana d’Arc a reprezentat un moment misterios într-o perioadă nefericită a războiului franco-englez (1337 – 1453). A fost acuzată de vrăjitorie și de faptul că ea comunica mereu cu „*voci divine*” ale Sfântului Arhanghel Mihail, Sfânta Ecaterina, Margareta și chiar ale lui Dumnezeu. Tribunalul și-a început ședințele pe 9 ianuarie 1431, rechizitoriul fiind redactat în limba latină, limbă necunoscută de către Ioana. Printre acuzațiile aduse se numărau: pretenția de a fi avut convorbiri cu sfinții, profeții false, purtarea hainelor bărbățești, nesupunere etc. În perioada 21 februarie – 27 martie s-a desfășurat interogatoriul preliminar al acuzatei, după care a urmat judecarea propriu – zisă până la 24 mai 1431. Pe 2 mai i-au fost prezentate formal acuzațiile, cerându-i-se să renunțe la „*viziuni*” și să se supună Bisericii. Refuzând, după o săptămână, este dusă în camera de tortură, unde, spre a o înfricoșa, i s-au arătat doar instrumentele. Oficial i s-a comunicat, pe data de 23 mai, că urmează să fie arsă pe rug în cazul în care nu-și recunoaște greșelile făcute. Adusă în fața tribunalului, i s-au adus la cunoștință cele 12 capete de acuzare: *aparițiile îngerilor și ale sfinților* – sunt declarate mincinoase, fictive, inspirate de spirite diabolice; *semnul dat lui Charles prin coroana adusă de Sfântul Mihail* – a fost considerat drept o poveste mincinoasă păgubitoare pentru biserică; *recunoașterea sfinților și a îngerilor prin încurajarea ce i-o aduceau și credința în ei ca și în Iisus* – reprezintă o credință prea îndrăzneată; *purtarea hainelor bărbățești și a părului scurt și primirea cuminecturii în aceste haine* – este un blestem față de Dumnezeu etc. Observăm că fiecare acuzație are și o interpretare din care rezultă practic, erorile privind învățătura de credință creștină.

Franța și-a încheiat experiențele organizării politico-administrative, de la moștenirile cetății romane la regalitatea națională trecând prin eclipsarea puterii publice. Biserica a trecut prin toate experiențele: organizarea seculară și ierarhizată, eretismul anarhic etc. În Franța, Inchiziția a contribuit la realizarea unității statale, monarhice. Renașterea provocase o puternică reacție spirituală dar și materială, unul din punctele grav lovite fiind religia. Mulți credeau în puterea diavolului. Unele adevăruri puteau fi argumentate de știință, încă mai erau considerate de către mulți, încercări ale satanei. S-a dezvoltat interesul pentru astrologie, care era o „modă” a vremii.

⁹ ****Scriptores Ordinis Praedicatorum recensiti, notisque historicis et criticis illustrati, tomus primus, apud J.B. Christophorum Ballard et Nicolaum Simart, vol. I, Lutetiae Parisiorum, MDCCXIX, p. 576.*

Inchiziția în Italia

O premisă ce a făcut posibilă organizarea și funcționarea Inchiziției în Italia a constituit-o lupta pentru investitură. Conflictul a început în secolul al VIII-lea, când regele Pepin cel Scurt chemat de papa Ștefan al II-lea a cucerit de la lombarzii care invadaseră nordul Italiei, exarhatul Ravenna și ducatul de Roma, pe care le-ar fi donat papei în anul 756. Această presupusă donație a reprezentat actul de fondare al Statului Vatican (Patrimonium Sancti Petri).

În urma invaziei albigenzilor din Languedoc (Franța) în nordul Italiei, erezia a luat o altă formă. Aici ereticii sunt întâlniți între anii 1092 – 1208 sub numele de „patarini.” Încă din prima jumătate a secolului al XI-lea, în ciuda tuturor eforturilor depuse de episcopul Heribert al Milanului, erezia cathară s-a manifestat și în Lombardia. Un secol mai târziu, erezia a dobândit o mare amploare datorită lui Arnaldo da Brescia. Ereticii italieni vor duce o luptă antipapală. Astfel, papa Eugeniu al III-lea fuge la Roma unde palatul său și cele ale cardinalilor fuseseră jefuite de patarini, deoarece aceștia nu puteau concepe ca Biserica să dețină bunuri și averi. Eugeniu al III-lea învinge, iar Arnaldo da Brescia este arestat și decapitat la Roma în anul 1155, iar cadavrul său e ars pe rug, apoi cenușa aruncată în Tiberu.

Papa Honoriu al III-lea a dus o înverșunată luptă împotriva patarinilor, în perioada 1222 – 1224, cerându-le episcopilor să recurgă la represii împotriva lor.

În anul 1228, Geoffroi, legat al Sfântului Scaun în Lombardia, i-a alungat pe ereticii din Milano și statele vecine. Regele Siciliei, Frederic al II-lea (1198 - 1250) dă un decret la Catania în baza căruia Geoffroi trece la confiscarea bunurilor ereticilor, dărâmarea caselor acestora, iar cei care îi sprijineau pe patarini erau amendați cu sume cuprinse între 25 și 100 de livre. Se aplica pedeapsa cu moartea. Frederic al II-lea, ale cărui scopuri erau mai mult politice decât religioase vedea în erezie „o crimă de lez-majestate, pasibilă deci cu pedeapsa cu moartea.” Inchizitorii vor fi dominicani și franciscani. Geoffroi a creat o comisie inchizitorială formată din 12 membri, cărora li s-au alăturat 4 călugări franciscani.

În anul 1229, din ordinul papei Grigore al IX-lea, cardinalul Goffredo de Castigione a fost numit inchizitor în Milano, oraș care fusese de ani de zile sub influență eretică. Numirea a fost de un real succes, cu atât mai mult cu cât a primit ajutorul necondiționat al clerului de aici, în special al celor două ordine monahale (franciscanii și dominicanii), ba mai mult, s-a constituit o comisie formată din 12 membri în vederea urmăririi ereticilor. Tribunalul astfel constituit a fost unul activ.

Pe 22 mai 1231, papa Grigore al IX-lea i-a solicitat arhiepiscopului de Milano să aplice de urgență Statutele Sfântului Scaun privitoare la urmărirea ereticilor și prevenirea erezilor. În același an papa îl numește pe dominicanul Alberic în funcția de inchizitor al Lombardiei. Erezia a fost reprimată în ansamblul ei, iar câțiva eretici arși pe rug. Episcopul Guala Ronio al Bresciei și inchizitorul Alberic vor excomunica pe Mandello, ales în fruntea orașului Bergamo.

Un caz interesant îl constituie cel al lui **Domenico Scandella**, zis Menocchio, un morar din Friuli, care a fost ars pe rug sub acuzația de erezie, deținerea și citirea cărților interzise. Documentele procesului împotriva sa se află în Arhivele Curiei Arhiepiscopale din Udine, Sant' Uffizio Anno integro 1583 an. 107 usque ad 128 incl., proc. n.126, și Anno integro 1596 a.n. 281 usque ad 306 incl., proc. n. 285. Pe data de 28 septembrie 1583 a fost denunțat Sfântului Oficiu de către Odorico Vorai fiind acuzat că a rostit cuvinte „eretice și nelegiuite” despre Hristos, acuze ce au fost susținute de către martori precum: Francesco Fasseta, Domenico Melchiori, Giuliano Stefanut.

La 4 februarie 1584, inchizitorul franciscan Felice de Montefalco a ordonat ca Domenico să fie arestat, iar pe 7 februarie 1584 a fost supus primului interogatoriu. Odată cu arestarea sa, i s-au inventariat și cărțile sale pe care le citise sau pe care le studia. Analizând lista cărților se observă că majoritatea erau împrumutate de la consătenii săi. Șase lucrări din cele 11 conțineau texte religioase.

Întreaga anchetă s-a derulat pe baza ideilor și mesajelor din lecturile făcute. În timpul procesului, inchizitorul a întrebat dacă Menocchio vorbea în glumă sau își susținea și argumenta

ideile, deoarece manifestările eretice ale persoanelor fără multă școală erau considerate ca rod al nebuniei sau al posedării diavolului.

Menocchio a fost acuzat de anabaptism, mișcare întâlnită în regiunea Veneto și care a atras persecuții religioase în secolul al XVI-lea. Interogatoriile s-au încheiat pe data de 12 mai, după care a fost dus iar în temniță. Pe 17 mai i s-a dat sentința: „*Încăpățânat astfel în aceste erezii, ai perseverat cu inimă împietrită, ai negat cu îndrăzneală, cu vorbe profane și nelegiuiri... ai sfârtecat cu suflet diabolic, nu ai ținut postul sfânt până la capăt, nu am aflat noi că ai răcnit până și împotriva sfintelor predici?, ai condamnat... cu judecata ta profană, spiritul cel rău te-a îndemnat să te afirmi, te-ai luptat... cu gura ta spurcată, ai născocit lucrul acesta atât de nelegiuit, și că totul a fost murdărit și că nu a fost pângărit de tine... negai, răstălmăcind cu limba ta blestemată... spunea, la urmă ai răcnit, ai dat otravă, și ceea ce este groaznic nu numai de spus ci și de auzit pentru toți, n-a fost mulțumit spiritul tău rău și pervers cu toate acestea... ci a scos coarne și precum giganții ai început să te bați împotriva celei mai sfinte și inefabile Trinități, se înspăimântă cerul, totul se răstoarnă și se cutremură cei care aud lucrurile neomenești și îngrozitoare pe care cu gura ta profană le-ai rostit despre Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu. Ai adus din nou la lumină și cu tărie ai afirmat ca adevărată acea părere, de altminteri interzisă, a unui vechi filozof care afirma veșnicia haosului, din care au ieșit toate ce sunt în această lume. În sfârșit, ai înviat părerea maniheiștilor despre dubla generare a binelui și răului. Ai adus din nou la lumină erzia lui Origen că toți vor fi salvați, evrei, turci, păgâni, creștini și toți necredincioșii, deoarece Duhul Sfânt le este tuturor în mod egal... Te condamnăm solemn să fii închis între două ziduri unde vei rămâne pentru toată durata vieții tale,*”⁽¹⁰⁾ o sentință ce ne atrage atenția prin lungimea ei (de patru sau cinci ori mai mare decât o sentință obișnuită).

În cadrul celui de-al doilea proces al său, desfășurat pe 12 iulie 1599, s-a abordat și problema cosmogoniei privind raportul dintre cultura populară tradițională și cea din lecturile sale.

Spre finele lui iunie 1599, Menocchio a fost arestat și încarcerat la Aviano. Trecuseră 15 ani de la primul interogatoriu. În acest interval executase și trei ani de închisoare „*era acum bătrân: slab, cu părul alb, cu barba cenușie, mai mult albă, îmbrăcat ca întotdeauna ca un morar, cu o haină și o beretă de culoare gri-deschis. Avea 67 de ani.*”⁽¹¹⁾ Pe 2 august, Congregația Sfântului Oficiu l-a declarat „*relaps*” solicitându-i-se să-și divulge complicitățile pentru a nu fi torturat. Răspunzând: „*Nu-mi amintesc a fi cugetat cu careva,*” a continuat: „*am vorbit cu atâția, că acu nu-mi amintesc.*” L-au examinat dezbrăcat, după care l-au legat și l-au dus în camera de tortură. Notarul a menționat că tortura avusese loc o jumătate de oră, conform regulamentelor în vigoare. Papa Clement VIII cerea ca Menocchio să fie condamnat la moarte în aceeași perioadă în care, la Roma se încheia procesul lui G. Bruno.

Menocchio, în final, a fost omorât. Faptul e relatat în depoziția lui Donato Serotino care, la 6 iulie 1601, spunea comisarului inchizitorului din Friuli că la Pordenone „*fusesse executat de către Sfântul Oficiu acel Scandella.*”⁽¹²⁾

În contextul celor două mari evenimente istorice, inventarea tiparului și Reforma, a fost posibilă apariția unui asemenea caz ca al lui Domenico Scandella. Reforma a oferit oamenilor curajul de a comunica, iar tiparul a făcut ca ideile din cărți să fie transmise, analizate și comparate cu tradiția orală.

Procesul lui **Giordano Bruno** desfășurat între anii 1592 – 1600. În zorii zilei de joi 17 februarie 1600, Bruno, îmbrăcat în sanbenito, a fost condus pe ultimul drum de la închisoarea Tor di Nona spre rugul „*purificator*” ridicat lângă fântâna lui Terrina, în centrul Pieței Campo di Fiori. Astfel, unul dintre marii gânditori ai Renașterii, credincios până la capăt crezului său filosofic, și-a aflat sfârșitul, pentru a împlini, parcă, propria-i prevestire: „*Nu știe fluturele-n jocuri bete / Că focul arde, ci spre el se-ndreaptă, / Nici cerbul către râu, mânat de sete, / Nu știe de săgeata ce-l așteaptă ...*”⁽¹³⁾

¹⁰ Cf. ACAU, Sant'Uffizio, „*Sententiam contra reos S. Officii liber IP*”, f. 1r – 11v, apud Carlo Ginzburg, *Brânza și viermii. Universul unui morar din secolul al XVI-lea*, trad. Claudia Dumitriu, Editura Nemira, București, 1997, p. 147 – 150 și p. 244.

¹¹ ACAU, Sant'Uffizio, proc. nr. 285, f. f. nr., 12 iulie 1599, apud Carlo Ginzburg, *op. cit.*, p. 162 și p. 246.

¹² ACAU „*Ab anno 1601 usque ad annum 1603, incl. an. 499 usque ad 546 incl.*”, proc. nr. 497, apud Carlo Ginzburg, *op. cit.*, p. 191 – 192.

¹³ Trad. C. D. Zeletin, în D. Cosma, *Socrate, Bruno, Galilei în fața justiției*, Editura Sport – Turism, București, 1982, p. 180.

Aproximativ 250 de ani nu s-au făcut publice actele procesului lui Giordano Bruno. Unele documente referitoare la activitatea inchiziției din Veneția și din Roma devenind accesibile în perioada revoluției din 1848 – 1849, au scos la iveală date revelatoare pentru acest episod. Gregorio Palmieri, funcționar al arhivelor Vaticanului, a descoperit în anul 1886 în fondul secret un manuscris referitor la proces, însă papa Leon al XIII-lea (1878 – 1903) a interzis publicarea informațiilor. Tocmai în anul 1940, alt arhivar, Angelo Mercati intră în posesia documentului descoperind încă 59 de pagini ce relatau succint dezbaterile tribunalului inchiizitorial privind cazul lui Bruno. Cu acordul papei, s-a publicat, în anul 1942, o sinteză a materialelor care încearcă oarecum să demonstreze legalitatea juridică a acțiunii.

Galileo Galilei. În anul 1615 Inchiziția a deschis oficial cercetarea împotriva lui Galilei prin intermediul călugărilor Tommaso Caccini, Ferdinando Ximenes și Giannozzo Attavanti. Au urmat primele contacte cu mașina inchiizitorială. pe 12 aprilie 1633, când i s-a luat primul interogatoriu.

Sentința dată împotriva lui Galilei: *„Roma, 22 iunie 1633..... Spunem, ne pronunțăm, dăm sentința și declarăm că tu zisul Galileo, pentru motivele arătate în proces și mărturisite de tine ca mai sus, te-ai făcut vinovat în fața acestui Sfânt Oficiu de erezie, anume de a fi susținut și crezut doctrina falsă și contrară celei din Sfintele Scripturi ... în consecință ai căzut în toate cenzurile și pedepsele sfintelor canoane și altor legi generale și particulare promulgate contra unor asemenea delicvenți. Suntem mulțumiți dacă, cu inimă și credință sinceră, abjuri în fața noastră, blestemi și detești erorile și ereziile de mai sus și orice altă eroare și erezie contrară Bisericii Catolice și Apostolice în felul pe care ți-l vom indica noi... tu Galileo Galilei, inculpat, prezent aici, anchetat, judecat și confesat...te-ai făcut suspect vehement de erezie... și drept urmare cazii sub incidența tuturor interdicțiilor și pedepselor prevăzute de canoanele sfinte și alte decrete generale și particulare impuse și promulgate împotriva unor asemenea infractori. De care suntem de acord să fii absolvit, dacă mai întâi, cu inimă curată și credință neprefăcută, în fața noastră abjuri, blestemi și detești sus-zisele greșeli și erezii și oricare altă greșală și erezie potrivnică Bisericii Catolice și apostolice în felul și forma prescrise de noi...*

Acest Sfânt Oficiu te condamnă la închisoare și îți impune drept pocăință ca timp de trei ani să spui o dată pe săptămână cei șapte psalmi de pocăință rezervându-ne dreptul de a micșora, schimba sau ridica total sau parțial pedepsele și pocăințele de mai sus.”

Abjurarea „.....De aceea... cu inimă sinceră și credință neprefăcută, abjur, blestem și detest erorile și ereziile de mai sus și în general orice altă eroare, erezie și părere contrarie Sfintei Scripturi; și jur că în viitor nu voi mai spune nici verbal, nici în scris astfel de lucruri pentru că aș putea fi suspectat; iar dacă voi cunoaște vreun eretic sau suspectat de erezie îl voi denunța acestui Sfânt Oficiu sau altui Ordin local, unde mă voi afla ...

Eu Galileo Galilei, am abjurat, am jurat, am promis și m-am obligat ca mai sus și, cu adevărat cu propria mea mână am semnat această abjurație și am spus-o cuvânt cu cuvânt în Roma, în Mănăstirea Minerva, în ziua de 22 iunie 1633 ...”⁽¹⁴⁾

Thomasso Campanella. Acuzat de practicarea magiei și încheierea pactului cu diavolul, în anul 1592, a fost închis la Mănăstirea San Domenico din Neapole. Cu toate acestea, acuzațiile aduse nu au avut urmările dorite de către Biserica Apuseană, deoarece în Italia acelei perioade procesele de vrăjitorie și magie nu constituiau ceva glorios. Eliberat, după ce executase 26 de ani de închisoare, a plecat la Paris unde a studiat o serie de lucrări și s-a întâlnit cu marele filozof francez Pierre Gassendi (1592 – 1655). În prefața lucrării *Questiones Physiologicae*, publicată la Paris în anul 1637, menționa că nu a primit acceptul Congregației Indexului spre a o publica pentru motivul că era închis la Neapole sub falsa acuzație de lèse-majesté.

Dacă în *Christianitas medioevalis*, Biserica era principala instituție a Europei, în această perioadă apar oamenii științelor laice, pionierii altor instituții care nu au nevoie de revelație pentru a-și dezvolta ideile și cercetările lor. Celebra condamnare a lui Galilei a devenit, peste două secole, un adevărat simbol al conflictului dintre teologie și științele moderne. Într-un asemenea

¹⁴ TCD 1229, f. 271v, apud Francesco Beretta, *Galilée devant la Tribunal de l'Inquisition. Une relecture des sources*, publication partielle de la thèse présentée à la Faculté de Théologie de l'Université de Fribourg, Suisse, pour obtenir le grade de docteur, Fribourg, 1998, p. 228 – 229.

context, Biserica ar fi trebuit să-și dea seama că nu mai putea patrona toate științele. Pe de altă parte, începând liberalizarea și laicizarea gândirii, liberalii și laicii acestor timpuri încep să acuze din ce în ce mai vehement Biserica de necolaborare la opera lor, condamnând-o pentru faptul că se opune laicizării societății.

Inchiziția în Spania

O scrisoare a papei Grigore al IX-lea, din data de 12 august 1236, descrie măsurile de presiune luate împotriva ereticilor de către regele Ferdinand al Castiliei: au fost însemnați pe frunte cu fierul roșu, toți cei din orașul și dioceza Palencia, care împărtășeau idei eretice. În același timp le-au fost confiscate și bunurile materiale.

Fiul lui Ferdinand, Alfonso al X-lea a organizat inchiziția pe tot cuprinsul regatului, ajutat fiind de papă, care prin bula din 23 aprilie 1234 stabilea inchizitori franciscani și dominicani în majoritatea orașelor Spaniei.

Conciliul provincial din Taragona, reunit în anul 1242 la propunerea arhiepiscopului acestui oraș, Petru de Albalat, a reprezentat un prim pas în organizarea inchiziției episcopale în Spania. Consiliul a definit terminologia privitoare la eretici (persoanele care persistă cu îndârjire în greșeli privind învățătura de credință), împărțindu-i în: credincioși (cei care cred în învățăturile eretice și le practică), suspecti de erezie (care participă la adunările, predicile și rugăciunile ereticilor), celatores (cei care, cunoscând eretici nu îi denunță), occultatores (cei care se angajează să nu-i divulge pe eretici), defensores (care împiedică acțiunile Inchiziției de anchetare a ereticilor), fautores (cei care oferă ajutor și consiliere ereticilor), relapsi (persoanele care, după abjurare au recăzut în erezie).⁽¹⁵⁾ Deși nu a definitivat un cod de procedură împotriva ereticilor, acest conciliu a avut menirea de a analiza modurile manifestării învățăturilor eretice, urmând a fi instrumentate metodele și mijloacele de extirpare a ereziilor.

Printr-o scrisoare dată la Lyon pe 20 octombrie 1249, papa Inocențiu al IV-lea se adresa superiorului Ordinului Predicatorilor din Spania și inchizitorului Raymond de Peñafort, îndemnându-i pe aceștia să organizeze inchiziția spaniolă după zelul dominicanilor.⁽¹⁶⁾ Ulterior aparatul inchizitorial și-a început activitatea.

În anul 1401 papa Bonifaciu al IX-lea l-a numit pe Vicent din Lisabona „*Inchizitorul întregii Spanii*”.⁽¹⁷⁾

La stăruința regelui Ferdinand al Aragonului și a reginei Isabela a Castiliei, papa Sixtus al IV-lea decidea, prin bulla din 1 noiembrie 1478, numirea ca inchizitori a 2 – 3 preoți de peste 40 de ani acordând regilor din Aragon și Castilia dreptul de a-i desemna și destitui. Ulterior, la 27 septembrie 1480, la Medina del Campo, cei doi suverani, Ferdinand de Aragon și Isabela de Castilia, împreună cu delegația cardinalului Spaniei și fratele Thomas de Torquemada, numeau inchizitori pentru Castilia. Abia din acest moment Inchiziția spaniolă este pregătită să-și desăvârșească opera. În octombrie 1480 se fixau la Sevilla Juan de San Martín și Miguel de Modillo unde își începeau misiunea descoperind oamenii ce se îndepărtau de la dreapta credință. Torquemada a instalat 26 de noi inchizitori. Doi ani mai târziu, în 1482, papa Sixt al IV-lea, acceptând propunerile regilor de a numi inchizitori, îi numea pe Thomas de Torquemada, Juan de San Martín, Miguel de Morillo, Petro de Ocania, Petro Martino etc. Astfel în perioada 1480 – 1510 s-a consemnat activitatea maximă a Inchiziției în Spania.

Instituirea Inchiziției a determinat o opoziție vehementă. În Aragon, Ferdinand a profitat de conjunctură pentru „*a reforma*” vechea Inchiziție, astfel încât tribunalele inchizitoriale depindeau mai degrabă de rege decât de papă.

Tribunalul se instala de obicei în centrul districtului. Existau 20 de tribunale ce încercau să acopere o cât mai mare suprafață. Din personalul tribunalelor doar 2/3 erau inchizitori, restul

¹⁵ MANSI, t. XXIII, col. 553 și urm.

¹⁶ *Ibidem*, col. 568 – 569.

¹⁷ T. Ripoll, *Bullarium ord. FF. Praedicatorum*, t. II, p. 421 și p. 423.

preoți administratori și persoane care ajutau la buna desfășurare a activității (consilieri, secretari etc.).

Consiliul Suprem al Inchiziției (numit și *Suprema*) desfășura o intensă activitate, consilierii întrunindu-se zilnic: luni, miercuri și vineri dimineața, iar marți, joi și sâmbătă seara. Doi dintre membrii guvernului Spaniei asistau cu regularitate la ședințele de seară ale Consiliului. Consiliul era prezidat de inchișitorul general și avea următoarele sarcini:

1. elabora instrucțiunile cărora trebuiau să se conformeze tribunalele provinciale;
2. completa sau modifica aceste instrucțiuni în funcție de conjunctura politică sau religioasă;
3. controla activitatea inchișitorilor principali verificând și rapoartele acestora;
4. judeca, în apel, cauzele înaintate;
5. examina cazurile cele mai grave;
6. arbitra în cazurile de vot contradictoriu;
7. judeca pe membrii Sfântului Oficiu ale căror crime și abuzuri erau dovedite;
8. inspecta tribunalul și inchișitorii.

Din cercetarea rapoartelor de inspecții întocmite de Suprema aflăm modul de funcționare al tribunalelor. Inspectorul interoga aproape tot personalul tribunalului, de la inchișitor până la gardienii închisorii. Erau folosiți ca martori și deținuții. Majoritatea inspecțiilor aveau un caracter general: vizitarea amănunțită a fiecărei celule, examinarea deținuților și a stării de sănătate a acestora, inspectarea „secretului”, a cheltuielilor, materialelor și a întregului personal al tribunalului. Inspectorii foloseau un chestionar ce cuprindea 49 de întrebări cu privire la exercitarea funcției inchișitoriale: nivelul de cultură al inchișitorilor, competența lor, sângele de care dădeau dovadă, respectarea instrucțiunilor date de Suprema etc. De exemplu în 1628 un raport întocmit la Sevilla avea 1.023 coli, ceea ce înseamnă peste 2.000 pagini și conținea liste ale plângerilor împotriva fiecărui membru al tribunalului.

Tribunalele inchișitoriale spaniole funcționau după „*Instruções...*” ale lui Torquemada. În Aragon probabil că nu au fost aplicate regulile lui Torquemada în materie de credință.

Din anul 1481 până în anul 1820 au funcționat în Spania **45 de inchișitori generali**, media mandatelor fiind de șapte ani și jumătate. Cinci inchișitori generali și-au păstrat postul peste 20 de ani, iar alții doar câteva luni. Această funcție fiind de durată permitea inchișitorilor să controleze foarte bine aparatul inchișitorial. Printre cei 45 mari inchișitori ai Spaniei câțiva au fost dominicani: Thomás de Torquemada (1483 – 1498), D. Fr. Diègo Deza (1499 – 1506), Juan García de Loaysa (1546 – 1554), Fernando de Valdés (1547 – 1568), Luis de Aliaga Martínez (1619 – 1622), Antonio de Sotomayor (1632 – 1643), Nithard (1666 – 1668) și mulți alții.

Tortura era rezervată, în special, cazurilor de erezie: evreilor, mahomedanilor, lutheranilor etc. În asemenea situații, în perioada 1606 - 1612, la Sevilla Sfântul Oficiu a judecat 184 persoane din care 21 au fost torturate (11,4 %). Dintre acestea, 11 au mărturisit parțial delictele de care erau suspectate, iar 10 n-au recunoscut nimic. Două persoane au rezistat la trei ședințe de tortură, maximum permis. La Valencia, cercetând dosarele observăm că doar în 2 % din cazuri se folosea tortura care nu dura mai mult de 15 minute.

Ca metode de tortură utilizate în Spania, pe lângă cele generale, merită amintite: extensia prealabilă, garrucha, potro, toca, fecioara de fier, arderea mâinilor etc.

Acțiunile inchișitoriale aveau în vedere orice categorie socio-profesională. Astfel au căzut victime și numeroși teologi (ierarhi, profesori, membri ai diverselor ordine călugărești etc.). De exemplu cazul arhiepiscopului Bartolome de Carranza, arestat de Sfântul Oficiu în anul 1559 sau cele ale Sfântei Tereza de Ávila (1515-1582) și Sfântului Ioan al Crucii (†1591).

Atitudinea față de **evrei, musulmani și conversos** (evreii convertiți la creștinism) au constituit trei elemente principale ale politicii religioase duse de către Ferdinand și Isabela. Inchiziția a fost înființată în Spania din dorința expulzării evreilor (acelor *conversos*) deși s-a sugerat că dorința de bani a contribuit la constituirea acestui tribunal. Persecuțați de către Inchiziția franceză din Provence, mulți evrei care primiseră botezul creștin apoi l-au renegat, s-au refugiat în Spania. Papa Inocențiu al IV-lea autoriza pe inchișitorul de Provence, Bernard du Puy să-i urmărească, să-i prindă și să-i ancheteze cu ajutorul autorităților locale. Totodată, papa scria

regilor Aragonului și Castiliei să acorde sprijin acțiunilor inchizitoriale. După anul 1391, evreii din Spania aveau de ales între primirea botezului creștin și pedeapsa cu moartea.

Anul 1478 a fost decisiv pentru soarta evreilor din Peninsula Iberică, în special din regatele Castilia și Aragon, fiind începutul unei ere a suferinței, a suspiciunii și a sărăciei. În secolele XI – XIII a existat o toleranță între principalele comunități spaniole: creștină, mozaică și maură. Paralel, împotriva evreilor au fost adoptate și măsuri discriminatorii: Conciliul al V-lea din 1215 de la Lateran obliga pe evrei să poarte culoarea galbenă ca semn distinctiv. Antisemitismul spaniol va duce la conflicte în jurul constituirii fiscalității (1391) și organizarea pogromurilor. În anul 1412, printr-un decret li se interzicea să poarte arme, veșminte de mătase, să exercite funcții publice sau să poarte titluri onorifice. Erau obligați să se stabilească în locuri rezervate. Cei ce se converteau puteau deține chiar funcții la curte. Supuși presiunilor, unii s-au convertit devenind „*conversos*”, numiți și „*cripto-evrei*” sau „*marani*” (porci). Convertirile favorizau și căsătoriile mixte asigurând pătrunderea „*noilor creștini*” în rândurile nobilimii, astfel încât în anul 1449, într-o petiție adresată episcopului din Cuenca se arăta că în cele mai nobile familii ale Spaniei curge sânge evreiesc.

În final aproximativ toți musulmanii Spaniei au fost convertiți cu forța încât în anul 1562 se afirma că nu mai există musulmani în Spania (cel puțin teoretic). Cei care s-au convertit la religia catolică au primit numele de „*moriscos*”. Totuși, în secret, musulmanii și-au practicat cultul. Obiceiurile pe care toți moriscos se străduiau să le respecte constant se refereau la prescripțiile alimentare precum a nu bea vin și a nu consuma carne de porc. Carnea destinată consumului trebuia să provină de la un animal sacrificat într-un anume fel. Ritualul rugăciunii coranice a fost cel mai respectat. Unii l-au practicat chiar și la închisoare. Ritualurile nașterii, purificării, căsătoriei etc. erau respectate în comunitățile musulmane. Moriscos n-au efectuat pelerinaje la Mecca. Refuzau participarea la Sfânta Liturghie, sau asistau fără nici un respect. Opoziția dintre moriscos și creștini s-a înscris și într-o polemică teologică. Ei atacau Biserica contestând unele Sfinte Taine, Sfânta Treime, purureafecioria Maicii Domnului, cinstirea icoanelor, a crucii etc. Aceste dispute au provocat uneori adevărate masacre: la 2 aprilie 1569 la Granada 110 moriscos au fost asasinați în închisoarea Audienței.

Deși persecuțiile au fost severe se cunosc puține lucruri despre activitatea tribunalelor în perioada 1530 – 1549. Între anii 1550 – 1580 represiunea inchizitorială a fost destul de limitată, dacă ne raportăm la cele 20.000 de execuții care au avut loc în secolele XV – XVI. Totuși 609 moriscos au fost „*reconciliați*” prin confiscarea bunurilor materiale.

Apărută din necesitatea conservării și răspândirii religiei catolice, Inchiziția spaniolă căuta peste tot persoane care să contribuie la desăvârșirea activităților sale. Astfel, Heinz Schilling afirma: „*în cursul unificării regatelor și a bisericilor lor naționale, la finele Evului Mediu și până la Reconquista, fusese un război pentru formarea statelor și o cruciadă împotriva credințelor heterodoxe, Spania realizând o reformă înaintea Reformei, confesionalizare înaintea confesionalizării.*”⁽¹⁸⁾

Inchiziția în Germania

Pe parcursul întregului Ev Mediu nu s-a creat un stat german centralizat și puternic din pricina fărâmițării politice în ducate, comitate și principate autonome. Expansiunea feudalilor germani spre răsărit începe în secolele X – XII, fiind ajutată în secolul al XIII-lea de Ordinul cavalerilor teutoni. Rivalitatea dintre împăratul german și papalitate, din secolele XI – XII („*lupta pentru investitură*”) atinge apogeul în timpul lui Henric al IV-lea (1050 – 1106) și al Papei Grigore al VII-lea (1073 – 1085), încheindu-se cu un compromis prin Concordatul de la Worms din 23 septembrie 1122.

După anul 1052, pe teritoriul Germaniei, erezia cathară a câștigat teren masiv. În anul 1143, la Köln, este identificată o grupare cathară, se pare prima atestată documentar. Activitățile

¹⁸ H. Schilling, *Charles Quint et la religion. La lutte pour pureté et l'unité du christianisme*, în Hugo Soly (dir.), *Charles Quint, 1500 – 1558. L'empereur et son temps*, Arles, 2000, p. 319.

ereticii din Köln au fost denunțate într-un apel adresat de starețul Eberwin din Steinfeld teologului Bernard de Clairvaux. Sfântul Bernard, care sprijinise înființarea Ordinului Cavalerilor Templieri și al călugărilor cistercieni, după ce a combătut în nenumărate rânduri doctrinele ereticilor, s-a îndreptat spre Toulouse în anul 1145, pentru a elibera regiunile menționate de sub influențele ereziilor. La Köln a fost „*ars cu sălbăticie*” un grup deeretici dualiști în afara orașului, lângă cimitirul evreiesc, în anul 1163.

La începutul secolului al XII-lea, ereziile s-au răspândit și în Flandra, Țările de Jos și Germania. În Dioceza Utrecht, un oarecare Tanchelm (sau Tanquelin) predica doctrina neo-maniheistă prin care atrăgea mulți adepți. Episcopul de Köln l-a arestat, dar Tanchelin evadează și este ucis în anul 1115. Unii dintre prozeliți au fost preluați de tribunalul ecleziastic din Köln, dar se pare că poporul i-a ars de vii înainte de pronunțarea sentinței împotriva lor. În jurul anului 1144, clericii din Liège, se adresau papei Lucius al II-lea (1144 – 1145) informându-l despre erezia infiltrată și numindu-i pe catari „*inițiatorii erorilor*”. Un mare număr de suspecți prinși au fost arși de vii, fără a mai fi judecați în prealabil.

În anul 1199, la Metz au apărut traduceri în limba franceză ale Noului Testament, Psaltirii și Cărții lui Iov, fapt ce constituia un pericol pentru Biserică. Papa a răspuns episcopilor care îl avertizase de posibilitatea apariției unor noi erezii, că nu se împotrivesc înțelegerii Scripturii în limba fiecărui popor.

Dieta din Francfurt a publicat pe 23 aprilie 1220 o constituție prin care se prevedea pedepsirea ereticilor căzuți în greșeli ușoare cu exilul. Constituția lui Otto I, din anul 1210, prevedea confiscarea bunurilor ereticilor din imperiu și distrugerea caselor acestora. Zece ani mai târziu, Frederic al II-lea, prin celebrul statut din 22 noiembrie 1220, a făcut din persecutarea ereticilor un element de drept public pentru întreaga Europă. Ba mai mult, a introdus pedeapsa cu moartea împotriva ereticilor. Constituția din martie 1224 prevedea, prin mai multe legi, uciderea prin ardere a celor căzuți în erezie, tăierea limbii etc. Toate acestea au constituit un preambul pentru Constituțiile siciliene din anul 1231, care prevedeau clar arderea pe rug a ereticilor.

Conrad de Marburg, preot ce nu aparținea vreunui ordin monastic, a primit, în anul 1227, misiunea de a combate luciferienii și de a reforma Biserica germană. Într-o scrisoare a sa, Papa Grigore al IX-lea, a descris în amănunt caracteristicile unei erezii luciferiene descoperite în anul 1253. Printre acestea se numărau renegarea Mântuitorului Hristos și a crucii, venerarea unor idoli precum broasca râioasă, pisica neagră, încarnarea lui Lucifer sub diverse forme, acceptau dezordinea sexuală, homosexualitatea și reuniunile nocturne. Acuzele acestea sunt apropiate de cele aduse templierilor. Conrad a reprezentat figura tipică a inchișitorului fanatic și nemilos săvârșind numeroase excese, fapt ce l-a plătit cu prețul vieții la Marburg în anul 1233.

Legislația germană prevedea, printre altele și pedepsirea vrăjitoriei. *Treuga Henrici*, elaborată în anul 1224, făcea primele aluzii la vrăjitorie și magie, practici pe care le-a identificat cu erezia. Pedepsirea acestora era lăsată la discreția judecătorului. Ulterior, magia asimilată ereziei era considerată „*crimă pasibilă de arderea pe rug*.”

La 5 decembrie 1484, papa Inocențiu al VIII-lea, prin Bula „*Summis desiderantes affectibus*”, i-a învestit pe Heinrich Institor și Jakob Sprenger (autorii celebrului tratat „*Malleus Maleficarum*”), în funcția de inchișitori ai depravării eretice și împotriva vrăjitoarelor pentru nordul Germaiei, în mod special pentru diocesele Mainz, Bremen, Köln, Trier și Salzburg. La scurt timp, papa menționa: „*în unele părți ale Germaniei de nord ... multe persoane de ambele sexe, uitând de propria mântuire și îndepărtându-se de credința catolică, au raporturi nelegiuite cu demonii și prin vrăji, descântece blesteme și alte mârșave superstiții, sacrilegii, excese, crime, provoacă sau fac în așa fel încât să fie provocate moartea, sufocarea sau împiedicarea nașterii la femei, la puii animalelor ... îi împiedică pe bărbați să procreeze, pe femei să nască, pe soți să aibă raporturi conjugale normale cu soțiile, pe neveste cu bărbații lor. Cu gură profanatoare renegă, apoi, credința primită o dată cu sfântul botez.*”⁽¹⁹⁾

În anul 1484, inchișitorul Krämer, la instigarea starețului de Weingarten a arestat și anchetat mai multe femei din Ravensbourg (Bade-Wurtemberg). Dintre acestea, 48 au fost

¹⁹ Joseph Hansen, *Quellen und Untersuchungen zur Geschichte des Hexenwahns und Hexenverfolgung im Mittelalter*, Bonn, 1901, p. 30 – 31.

executate cu aprobarea papei pe motive diverse: crime monstruoase, renunțarea la credința catolică, uciderea copiilor, relații sexuale cu demonii incubi etc.

Pe teritoriul actualei Germanii s-au înregistrat adevărate masacre din pricina vrăjitoriei. Cele mai multe cazuri de vrăjitorie au fost întâlnite în zonele montane. Nici luteranii nu au scăpat de sub urmărirea inchizitorilor.

Inchiziția în Austria

În anul 1312, la Krems, în dioceza Passau, au fost descoperiți numeroși eretici luciferieni. Episcopul Bernard, arhiepiscopul Conrad de Salzburg și Frederic, ducele Austriei au întreprins mai multe acțiuni împreună cu Inchiziția dominicană pentru a extirpa erezia. Persecuțiile au durat până în anul 1315, fără a se reuși eliminarea în totalitate a ereticilor, fapt ce a determinat încercări ulterioare de reprimare. Discipolii sectei s-au răspândit în zonele învecinate, ajungându-se la câteva mii de adepți. În perioada 1338 – 1395 au fost arși pe rug în Austria un mare număr de luciferieni.

În anul 1335, câțiva luciferieni au fost arși pe rug la Metz, însă anul 1336 a constituit un moment forte în descoperirea și pedepsirea luciferienilor austrieci. Au fost observați practicându-și cultul public, fiind asociați cu vrăjitoarele datorită reuniunilor nocturne la care participau. În anul 1337 au fost descoperiți luciferieni la Brandembourg, iar în anul 1340, la Salzburg. Aici, în catedrală, preotul Rudolph a aruncat din potir Sângele Mântuitorului, fapt petrecut și cu ceva timp în urmă la Halle. Negând sfințirea darurilor (transformarea pâinii și vinului în Trupul și Sângele Mântuitorului), a fost judecat și ars pe rug.

În anul 1479, papa Sixtus al IV-lea confirma pe călugărul Thomas Gognati în funcția de inchizitor al Vienei pentru urmărirea husiților și a nicoliniștilor.

Primele procese inchizitoriale s-au desfășurat în jurul anului 1560, perioadă marcată de o adevărată obsesie diabolică în sudul Germaniei și pe teritoriul Austriei. Din analiza documentelor proceselor rezultă că se practica o vrăjitorie tradițională legată, în mare parte, de fenomenele meteorologice

Din cele aproximativ 1.000 de arderi pe rug, 63 % au avut loc între anii 1651 – 1700. Dintre acestea, 140 de execuții pentru vrăjitorie s-au înregistrat în Arhiepiscopia de Salzburg. Comitatul Vaduz (astăzi localitatea Liechtenstein) a înregistrat două crize: între anii 1648 – 1651 și 1677 – 1680. S-au înregistrat aproape 300 de arderi pe rug, dintr-o populație ce număra peste 3.000 de persoane.

Împărăteasa Maria Tereza a ordonat, în anul 1740, ca pedeapsa cu moartea pentru vrăjitorie să se aplice doar cu aprobarea ei, iar o ordonanță generală din anul 1766, condamna urmărirea magicienilor și vrăjitoarelor. Iosif al II-lea a interzis procesele de vrăjitorie prin legislația din anul 1778.⁽²⁰⁾

Inchiziția în Ungaria

În ceea ce privește acțiunile ordinelor religioase privind exterminarea ereziilor, merită notat faptul că membrii ordinului dominican au ajuns primii pe aceste teritorii. În anul 1221 s-au stabilit în Ungaria constituind un adevărat centru al prozelitismului. În Ungaria, Inchiziția a fost înființată de către călugărul Jackzo (sfântul Hyacinthe), unul dintre primii membri ai dominicanilor din această țară, mort în anul 1257. O legendă dominicană avansează ideea conform căreia ar fi organizat un masacru împotriva cumanilor, în care au murit 90 de călugări dominicani prin anul 1232. În același an, papa Grigore al IX-lea ordona episcopului Giacopo, delegatul său în Ungaria, să-i convertească la catolicism pe bosniaci. Episcopul catolic din Bosnia, manifestând oarece ignoranță față de erezia cathară de aici, care câștiga teren, a condus la acțiunea lui Giacopo de a anexa Bosnia la Arhiepiscopia de Kalocsa, fapt ce nu a constituit nici un avantaj pentru aceasta. În anul 1239, provincialul Ungariei a primit ordin să trimită în teritoriile

²⁰ Guy Bechtel, *La sorcière et l'Occident. La destruction de la sorcellerie en Europe des origines aux grands bûchers*, Éditions Plon, Paris, 1997, p. 645 – 646.

infestate de eretici mai mulți calugări zeloși în scop misionar, fapt ce a dus, spre finele anului, la exterminarea ereziei.

Lupta împotriva ereziei cathare înregistrată în părțile de sud ale Ungariei părea a fi un adevărat război dus de către Roma în aceste zone, în aparență fără rezultate concrete. Ereticii urmăriți din Franța, Germania, Italia și Spania se retrăgeau în zona Munților Pirinei. În părțile Dunării, Mării Negre, Macedoniei, Mării Adriatice, catharii erau foarte bine organizați în diocenze, comunități locale, biserici etc.

Erezie valdenzilor s-a extins în secret în Polonia, Ungaria, Saxa, Baviera Prusia etc. Lupta pentru exterminarea ei, dusă de către papalitate prin intermediul călugărilor a înregistrat rezultate minore.

În anul 1437, cariera lui Giacompo, adevărat persecutor al catharilor din Bosnia și al husiților din Ungaria a luat o altă întorsătură, el urmărind pe preoții catolici acuzați și suspectați de concubinaj.

Concomitent s-au înregistrat și acțiuni ale călugărilor franciscani. De exemplu, Ioan de Capistrano, vicar general al franciscanilor, își începea cariera de inchișitor în anul 1417. Era la vârsta de 66 de ani și nu își pierduse din vigurozitatea sa. Se remarcase prin calitatea de predicator. De talie scundă, dormea puțin ducând o viață în rugăciune. În anul 1451 s-a ocupat de exterminarea sectei fraticelilor, iar apoi papa Nicolae al V-lea l-a însărcinat cu convertirea husiților. Un alt rol al lui Capistrano a fost acela de a-i converti pe evrei la catolicism. A torturat și ars pe rug mai mulți practicanți ai religiei iudaice din Polonia, Cracovia, Ungaria și Transilvania. Regele Ioan al II-lea a luat măsuri împotriva evreilor din regatul său, acordând lui Capistrano dreptul de a organiza persecutarea acestora. În aceste condiții, Capistrano a impus ca toți evreii să poarte pe îmbrăcăminte semnul literei τ (tau), pentru a fi recunoscuți ușor. În final, activitatea laborioasă a lui Capistrano a fost canalizată pe campaniile împotriva invaziilor turcești. Papa l-a autorizat pe Capistrano să organizeze o cruciadă împotriva turcilor conduși de sultanul Mahomed al II-lea, care amenințau pe unguri. Astfel trupele transilvane și ungare i-au înfrânt pe turci în iulie 1456. Moartea lui Iancu de Hunedoara, survenită pe 11 august 1456, în urma unei epidemii de ciumă a determinat o mai mare responsabilitate pentru Capistrano în fața turcilor. Fiind în vârstă de 71 de ani, sănătatea i se șubrezise, iar la 23 octombrie 1456 a murit, în urma unei boli (o febră lentă) declanșată prin luna august același an. Cel care i-a urmat lui Capistrano a fost prietenul său, Giacomo della Marca. Ulterior, călugărul inchișitor Ioan de Capistrano a fost canonizat. În anul 1622, papa Grigore al XV-lea a extins cultul său în cadrul ordinului franciscan, iar în 1690, papa Alexandru al VIII-lea l-a trecut în calendar în rândul sfinților.

Și vrăjitoria a constituit un aspect urmărit de către inchișitori. Cel care s-a ocupat de studierea fenomenului vrăjitoriei de pe teritoriul Ungariei este Gábor Klaniczay. Vrăjitoria a avut mult timp un caracter predominant agricol, anumite calamități abătute peste culturile agricole fiind văzute drept acțiuni malefice ale diavolului și vrăjitoarelor.

Ca pedepse împotriva celor acuzați de vrăjitorie s-au aplicat ordaliile sub diverse forme. De exemplu, în *Regestrum Varadinense*, pentru intervalul 1213 – 1219, sunt semnalate 12 cazuri în care s-a aplicat tortura cu fierul roșu.

În anul 1405 s-a desfășurat un proces la Buda, în cadrul căruia s-a observat că vrăjitoarele practica ritualuri ale unor credințe eretice care se asemănau iudaismului și făceau compromisuri diavolului. Nu sunt descrise reuniunile nocturne ale vrăjitoarelor. Începând cu anul 1421, întâlnim astfel de invitații la sabbat. Din cele 150 de descrieri ale sabbatului se poate concluziona ritualul simplist, primitiv, folcloric al acestor practici.

Din anul 1565, procesele de vrăjitorie au devenit din ce în ce mai frecvente. După anul 1690 și până la mijlocul secolului al XVIII-lea, în Ungaria ideile demonologice au fost asimilate și de către justiția laică, fapt ce a dus la desfășurarea a câte 100 – 200 de asemenea procese într-un deceniu.

Situația proceselor pentru vrăjitorie și a execuțiilor este următoarea: din 1642 de procese, în 472 sentința a fost de condamnare la moarte, înainte de anul 1650. În intervalul 1651 – 1690 au

avut loc 82 de asemenea pedepse, 298 s-au înregistrat între 1690 și 1750, apoi 25 până în anul 1780.

În orașul Eger, în anul 1724, o vrăjitoare socotită drept servitoarea diavolului, a fost acuzată că și-a provocat un avort apoi și-a mâncat fetusul. Un astfel de caz constituia un adevărat pericol pentru toate persoanele din zonă.

Interesant era modul în care se desfășura participarea vrăjitoarelor la sabat, care diferea de descrierile demonologilor. O vrăjitoare putea veni în căutarea alteia. Vrăjitoarele umblau cu părul despletit și se puteau transforma foarte ușor în cai. Toate vrăjitoarele aveau o căpetenie, care stătea în Saint – Gellert. Într-un astfel de context a fost ars pe rug Philibert Delneau, în vârstă de 75 de ani, la data de 17 aprilie 1624.

Dacă am concluziona fenomenul, putem afirma că pe teritoriul Ungariei de astăzi s-au înregistrat peste două mii de persoane acuzate de vrăjitorie, numărul victimelor, incert fiind, este undeva între 500 și 1000 pentru perioada 1520 – 1774.

A fost Transilvania afectată de Inchiziție?

Prima încercare de catolicizare a populației ortodoxe din Transilvania este atestată documentar în anul 1204 când, papa Inocențiu al III-lea scria episcopului de Oradea, pe 16 aprilie, să cerceteze starea mănăstirilor grecești din Ungaria și să înființeze un episcopat pentru grecii supuși papei.⁽²¹⁾

Așezarea cavalerilor teutoni în Țara Bârsei, în mai 1211 și expansiunea în Carpați nu urmărea doar scopurile politico-militare ci și pe cele religioase, deoarece acești cavaleri-călugări impuneau religia catolică. Papa Honoriu al III-lea le scria în anul 1222: „În adevăr, din privilegiul prea scumpului nostru fiu întru Hristos, Andrei, strălucitul rege al ungarilor, am aflat, printre altele, că se găsește și aceea că el v-a dăruit, în pietatea sa, o țară oarecare ce se cheamă Burza, spre a o stăpâni liber pe veci... făcându-vă concesia ca să nu fiți obligați să plătiți nici o dare nici voi, nici oamenii voștri, când veți trece prin țara secuilor sau a românilor... fiindcă, fiind voi așezați la marginea regatului său, aveți de susținut atacurile dese ale păgânilor și fiindcă, pentru regatul său, rezistați înfruntând moartea, ca o fortăreață de apărare.”⁽²²⁾

După alungarea cavalerilor teutoni, convertirea prin forță la catolicism și-a asumat-o regele Ungariei. Bela IV făgăduia sub jurământ cardinalului Iacob Pecorari, legatul papal din Ungaria, că va aduce pe toți locuitorii de sub stăpânirea sa la Biserica Catolică. Mai promitea că-i va sili pe românii din dieceza Cumaniei să asculte de vicarul catolic pe care îl va numi episcopul Teodoric al cumanilor.

Papa Grigore al IX-lea a numit, în anul 1234, un episcop pentru românii din aria geografică transilvăneană. Îi amintea totodată regelui Bela al IV-lea de făgăduințele făcute, îndemnându-l să nu accepte în regatul său „schismatici”, ci să ia măsuri urgente pentru catolicizarea acestora. Textul papal din anul 1234 constituie primul act cunoscut, de rezistență a românilor împotriva prozelitismului catolic. Astfel papa Grigorie al IX-lea îi scria regelui Béla al IV-lea: „Ai făgăduit prin jurământ că vei întoarce pe toți neascultătorii Bisericii romane alături de țara ta, la ascultarea acestei biserici și ai făgăduit cu grai viu că vei sili pe numiții valahi să primească pe episcopul pe care-l va da Biserica Catolică.”⁽²³⁾

Pe 16 mai 1237, Papa Grigore al IX-lea oferea călugărilor dominicani dreptul de a acorda iertare unor locuitori din țara Severinului, excomunicați pentru pricini mai mici. După anul 1299, când papa Bonifaciu al VIII-lea a introdus Inchiziția cu torturile ei, regii maghiari au avut la dispoziție noi metode de convertire. Doar nobilii catolici puteau să-și păstreze funcțiile publice și averile.

În anul 1345, papa scria regelui Ungariei, mamei acestuia, episcopului de Oradea, domnului Țării Românești și unor cnezi și voievozi români să aplice „măsuri mai blânde”.

²¹ Hurmuzaki-Densușianu, *Documente*, I, p. 39 – 40; *Documente*, veac XI-XIII, vol. I, p. 28.

²² Scrisoarea papei Honoriu al III-lea către cavalerii teutoni, 1222, apud Minodora Petrovici, *Istoria universală în texte*, Editura Corint, București, 2003, p. 130.

²³ Ioan Lupăș, *Istoria bisericească a Românilor ardeleni*, Sibiu, 1918, p. 20.

Pe 1 februarie 1327, papa Ioan al XXII-lea a trimis de la Avignon o scrisoare lui Basarab I, voievodul Țării Românești, prin care îl înștiința pe acesta că pune sub protecția sa pe dominicanii trimiși împotriva ereticilor din regatul Ungariei: „Iubitului fiu, nobilului bărbat Basarab, voievod al țării românești, mântuire etc..., purtăm o neîndoielnică încredere în vrednicia ta ... ca un turn al tăriei și meterez al evlaviei întru sprijinirea buneii credințe. ... am dat prin scrisoarea noastră, iubitului fiu, priorului provincial al fraților ordinului predicatorului din Ungaria putere deplină și liberă ... de a trimite în părțile aceluia regat câțiva frați potriviți din provincia ordinului său ... să îndeplinească slujba Inchiziției cu grijă și cu râvnă, după cum le va fi arătat Dumnezeu, împotriva molimei răutății eretice, împotriva ereticilor, a celor ce cred în ei ... De aceea, o rugăm pe domnia ta, o sfătuim și o îndemnăm cu luare aminte, poruncindu-ți întru iertarea păcatelor tale ... să-i primești cu bunăvoință și să-i omenеști cu cinste pe acești inchizitori atunci când se vor abate prin ținuturile tale, dându-le și în această privință și în altele sfatul, ajutorul și sprijinul tău ...”⁽²⁴⁾

Scrisori asemănătoare, cu aceeași dată, au mai fost trimise comitelui Solomon de Brașov și lui Toma, voievodul Transilvaniei.

În Arhivele Secrete ale Vaticanului se află Decretul Congregației de Propaganda Fide ținută în ziua da 13 iunie 1633 în prezența papei. Documentul reprezintă minuta întocmită după hotărârea luată de a se numi un episcop care să se ocupe de organizarea valahilor catolici din zona Carpaților Nordici în regiunile de contact cu rutenii: „Eminentul domn cardinal Obaldino a fost referentul decretului Congregației de Propaganda Fide privitor la promisiunea dată valahilor ... prin mijlocirea înaintării prezbiterului rutean Nichifor la demnitatea episcopală și prin delegarea lui drept coajutor al episcopului Simion, bătrân și apăsător de infirmitate. Sacra Congregație a poruncit să i se scrie nunțului din Germania pentru a trata despre acestea cu împăratul, spre a-i cere părerea și în special în legătură cu executarea promisiunii lui Simion și cu piedicile care ar putea să se ivească, precum și cu modul da e le îndepărta pentru ca țelul să poată fi atins.”⁽²⁵⁾

Călugării franciscani au fost aduși în Transilvania în scopul prozelitismului catolic. În județul Hunedoara s-au înregistrat cinci centre franciscane. Prin secolele XIV – XV, franciscanul Angelo de Spoleto, misionar în zona de legături dintre Transilvania și gurile Dunării, nota că „mulțimea națiunii românilor” refuză acceptarea păstorilor spirituali unguri.

Alături de franciscani, iezuiții au avut rolul de a pregăti trecerea românilor la catolicism și organizarea totodată a Bisericii Române Unite. În arhivele Ordinului iezuit se află două tomuri ale iezuitului Nicolao Nilles, intitulate „*Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae S. Stephani*”, din care aflăm modul în care ei au activat pentru propaganda catolică. **Vrăjitoria.** Primul proces de vrăjitorie a avut loc în anul 1565, în cadrul căruia au fost arse pe rug cinci femei. Urmărirea drastică a vrăjitoarelor amestecată cu un diabolism sunt întâlnite și la Cluj, unde o moașă a declarat că a asistat la nașterea unei fetițe cu fața monstruoasă. În același oraș, după adoptarea procedurii inchizitoriale, în anul 1580, acest prim sabat a dat naștere altora din ce în ce mai diabolice, mai bogate în fast, finalizate cu împerecheri carnale, după cum au declarat persoanele torturate.

Un proces desfășurat în anul 1606, despre care avem documente în arhivele statului, fondul Prefectura Cluj, constituie prima mărturie documentară a modului în care se desfășurau asemenea procese în Transilvania. În anii 1630, 1641 și 1650 au avut loc alte numeroase astfel de procese. În Cluj-Napoca, procesele se judecau, în general, de un tribunal laic, de către doi juzi (unul regal și unul orășenesc). Neputând da sentințe capitale, acuzatorii recurgeau la apel și cazurile reveneau consiliului orășenesc alcătuit din 12 persoane. Acest consiliu, necunoscând în totalitate procedurile, judeca mai mult sub impulsuri subiective și dădea sentințe capitale. Execuțiile aveau loc în piața centrală a orașului, în fața Catedralei Catolice Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Doamna profesor universitar doctor Enikő Rusz-Fogarasi a identificat, pe o hartă a Clujului din anul 1750, locurile prin care mergeau spre executarea pedepselor persoanele acuzate de practicarea vrăjitoriei.

²⁴ Documenta Romaniae Historica, Relații între Țările Române, vol. I (1222 – 1456), Editura Academiei RSR, București, 1977, p. 39 – 40.

²⁵ I. Dumitriu-Snagov, Români în arhivele Romei, Editura Cartea românească, București, 1973, p. 81.

Ceea ce s-a publicat până acum la noi în țară făcându-se cunoscut sunt câteva aspecte privind vrăjitoria în zona Brașovului. După cum am observat și în cazul celorlalte țări, vrăjitoria s-a manifestat sub numeroase forme de acțiune. Un episod interesant s-a înregistrat în anul 1615, când mai multe vrăjitoare care se închinau lui Vulcan, doreau să aducă grindina peste Ungaria și Transilvania pentru a distruge viile.

Pentru a ilustra cât mai aproape de realitate mentalitatea epocii și panica în care se afla societatea propun spre analiză cazul vrăjitoarei Ersok petrecut în anul 1709. Ersok era soția lui Katona Janos. Împotriva ei s-au depus mai multe mărturii printre care ale familiei Nagy Marton din cartierul Blumăna al Brașovului, ale fiicei unuia Gorbe Bartos pe nume Katta, ale soției lui Torok Marton, ale soției lui Sipos etc. Foarte interesante și ciudate în același timp sunt declarațiile persoanelor în cauză. Soția lui Nagy afirma în cadrul interogatoriului că „*spre dimineață, stăteam în pat cu soțul meu și copilul nostru era în leagăn. Și când m-am trezit, am văzut în fața patului un ajutor de călău și în spatele lui pe Ersok. Ajutorul de călău a vrut să-mi lege picioarele ... și să mă arunce în pârâu. Ersok îl încuraja să facă lucrul acesta ... După ce au dispărut, l-am trezit pe soțul meu și i-am povestit întâmplarea și am ieșit în stradă strigând...*”⁽²⁶⁾ Printre martorii apărării s-au numărat soțul ei și cele două fete, care nu au menționat nimic rău la adresa acuzatei, care la rândul-i a negat totul. Curios pare faptul că asemenea martori au fost acceptați să vorbească în favoarea acuzatei, fapt interzis de normele procedurale ale desfășurării proceselor de vrăjitorie. Deși nu se cunoaște conținutul sentinței, aceasta pare a fi foarte clară, adică Ersok a fost găsită vinovată de practicarea vrăjitoriei.

La Brașov, între anii 1621 – 1696 s-au desfășurat aproximativ 20 de procese împotriva vrăjitoarelor. Camera de la primul etaj al turnului primăriei din Brașov a înregistrat multă jale cauzată de torturi și anchete pe această temă.

Aproximativ un secol mai târziu, în anul 1749, observăm că știința încerca să învingă prejudecățile. Este cazul unei fete din Blumăna care prezenta convulsii și prima concluzie era că acestea se datorau unei vrăjitoare. Medicul Albrich afirma că boala ar fi provocată de viermi intestinali.

De cele mai multe ori, în cadrul proceselor de vrăjitorie se aduceau martori mincinoși care descriau scene fantastice. De exemplu, din cei 23 de martori aduși la un proces desfășurat la Sighișoara în anul 1715, doi erau bețivi notorii, unul dușmanul reclamantei, iar altul ruda judecătorului. Mai mult de zece procese au avut loc la Sighișoara în ultimele trei decenii ale secolului al XVII-lea.

Nici Sibiul nu a fost exclus de pe lista orașelor ardelenesti unde s-au desfășurat numeroase procese de vrăjitorie. Aici a fost condamnată o „*asociație de preotese ale satanei*” care se întrunea pe un munte în Ocna Sibiului. În timpul anchetelor s-a vorbit de 15 asociații de vrăjitoare în Sibiu. Amintiri triste se leagă de grădina vechii primării din Sibiu, *Grădina Torturii* în care erau schingiuite presupusele vrăjitoare.

În *Cronica orașului Sibiu*, Emil Sigerus menționează mai multe procese de vrăjitorie, respectiv execuții ale persoanelor găsite vinovate de practicarea vrăjitoriei în perioada 1653 – 1713. Astfel, pe 10 ianuarie 1653, văduva comitelui Seraphin a fost acuzată de vrăjitorie și arsă pe rug. Peste doi ani, la 9 februarie 1657, au fost arse două vrăjitoare. În anul 1677, pe 15 noiembrie, în iazul croitorilor a fost înecată o vrăjitoare. Din cele relatate rezultă că participaseră foarte multe persoane la execuție, deoarece, la întoarcerea mulțimii în oraș s-a rupt un pod din cauza greutateii mulțimii care l-a traversat. Dacă am prezenta o statistică, situația se prezintă astfel: pe 11 noiembrie 1678 au fost arse pe rug șase vrăjitoare, în data de 1 iulie 1690 a fost executată o vrăjitoare, în anul 1703 a fost arsă o vrăjitoare pe 18 iunie, iar a doua zi au fost decapitate și apoi arse, trei vrăjitoare, în 1707 și 1713 a fost arsă câte o vrăjitoare.

Studiul și rezultatele cercetărilor demonstrează că ultimele execuții ale vrăjitoarelor din Europa au avut loc la Târgu Mureș între anii 1752 – 1753. Un caz reprezentativ este cel al moașei Farkas Borbála, cunoscută sub numele de Rusin Boricza. A fost arestată pe data de 12 martie 1752, în urma unui denunț de vrăjitorie adresat procurorului Gheorghe Székely. Judecată pe 12

²⁶ Bogdan Florin Popovici, *Vrăjitoarele Brașovului*, în *Magazin istoric*, nr. 7, iulie, 2002, p. 75.

aprilie de către un tribunal format din patru persoane (trei consilieri locali și judecătorul Görög), fiind audiați 104 martori cu vârste cuprinse între 17 și 77 de ani, femeia a fost supusă în final și la proba cu apă. Acuzată de vrăjitorie, legături cu diavolul și uciderea pruncilor la naștere, a fost condamnată la moarte și arsă pe rug la 28 aprilie același an pe locul Bisericii Sfântul Ioan din Nepomuk. Interesant este faptul că în toate procesele prezentate, biserica este aparent absentă, majoritatea cazurilor fiind instrumentate de către tribunale civile și până astăzi nimeni nu și-a asumat răspunderea celor întâmplute, ba mai mult toate situațiile de condamnare pentru vrăjitorie sunt puse pe seama mentalității epocii. Firește că ne întrebăm, care mentalitate și cine a întreținut-o, în contextul în care isteria aceasta venise din occident și fusese propagată de către reprezentanții Bisericii Catolice, într-o zonă în care aceasta dorea supremația cu orice preț.

Inchiziția și-a lăsat destul de puternic amprentele și pe teritoriul Transilvaniei. Inchizitorii au acționat pe cele două planuri specifice: pe de o parte au condamnat practicile vrăjitorești reale sau presupuse iar pe de alta au impus credința catolică prin toate metodele și mijloacele posibile (ca de exemplu numeroasele încercări de catolicizare prin misiunile franciscanilor, dominicanilor și iezuiților).

Inchiziția în America Latină

Din Spania, Inchiziția s-a extins în Continentul American, devenind mult mai aprigă decât se manifestase în Europa, întrucât Spania administra o lume „nouă” peste ocean. Mașina inchiizitorială condamna orice om bogat confiscându-i averile. Pe de altă parte se chinuia să boteze sau să ardă pe rug pe toți cei care nu aderau la religia catolică. În asemenea situații, avem de a face mai degrabă cu o Biserică militară într-o lume în care creștinismul nu pătrunsese încă și nu existau evrei sau musulmani.

Papa Alexandru al VI-lea, prin Bula „*Inter Caetera*”,⁽²⁷⁾ acorda dreptul spaniolilor asupra noilor teritorii din America de Sud. Totodată îl avertiza pe regele Spaniei: „*Vă impunem în virtutea sfintei ascultări de a stabili pentru continent și pentru insule...oameni drepti și cu frica lui Dumnezeu, pentru a instrui pe acei locuitori în credința catolică.*”⁽²⁸⁾ Suveranii deveneau mai conștienți de misiunea pe care o aveau în răspândirea credinței luând în serios sarcina de organizare a Bisericii în noile teritorii, mai ales că, în perioada 1511 – 1620, au fost create 34 de episcopii catolice.

Din studiul unor documente reiese că în America, Inchiziția și-a început pe față persecuțiile abia în anul 1574 când, în Mexic a avut loc un autodafe. Desigur că până la această dată acțiunile inchiizitorilor nu au fost inactive. Urmăriseră pe maurii convertiți sau pe puținii eretici veniți în zonă. Călugării care făceau parte din tribunalele Inchiziției puteau arde oricât și oricând doreau pe indienii ce refuzau creștinismul, pe cei care, după primirea botezului reveneau la vechiul cult sau moșteneau diverse obiceiuri și practici precreștine. De cele mai multe ori ereticii condamnați erau la origine francezi, italieni, olandezi, germani care fugeau din Europa crezând că pun capăt urmăririlor și prigoanelor, dar cădeau „*în gura lupului.*” Unul dintre aceștia, după ce fugise prin mai multe țări, a ajuns cizmar chiar într-o clădire a Inchiziției, fără a fi măcar suspectat de vreo erezie.

La 25 ianuarie 1569, regele Filip al II-lea (1556 – 1598) a dat decretul prin care se introducea Sfântul Oficiu în America, instituție ce depindea direct de Consiliul Sfintei Inchiziții Generale. Regele sublinia: „*slăviții voștri strămoși, fiii credincioși și catolici ai Sfintei Biserici Romano-Catolice, ...au întemeiat Sfântul Oficiu al Inchiziției. Mulțumită proniei divine noi suntem cei care ne putem bucura de descoperirea Indiilor apusene... strămoșii mei s-au îngrijit ca toată lumea să-L cunoască pe adevăratul Dumnezeu... întrucât cei care nu ascultă de glasul smereniei și de supunerea față de Sfânta Noastră Biserică Catolică... singura cale este să se ocolească orice legături cu ereticii și cu cei atinși de bănuială, să se pedepsească și să se taie de*

²⁷ *Magnum Bullarium Romanum*, tomus tertius, pars tertia, *Alexander Sextus*, IV, p. 233 – 235.

²⁸ F. Morales Padron, *Teoria y leyes de la conquista*, Madrid, 1979, p. 174 – 175.

la rădăcină greșelile lor... Inchizitorul apostolic general... a hotărât să înființeze în aceste noi ținuturi Sfântul Oficiu al Inchiziției.”⁽²⁹⁾

Inchizitorii din America s-au folosit mai puțin de tortura fizică, recurgând la supliciile mentale, ce aveau de fapt urmări mult mai grave. Dacă tortura fizică lăsa urme vizibile pe corpurile victimelor, cea psihică nu. Cu toate acestea s-au înregistrat și extreme ale utilizării torturii fizice.

Ca mijloace de tortură utilizate se întâlnesc: roata, masa de tortură, estrapada, fierul roșu etc. Uneori, victimele erau fripte pe jăratec sau pe grătare încinse la maxim, li se ardeau ochii sau erau jupuiți de vii. Torturile veneau și din partea piraților, care, fără a ține cont de vârstă sau sex, torturau orice persoană bănuită că ar deține bogății.

Din documentele vremii (procese-verbale, rapoarte, dări de seamă etc.) aflăm care era ceremonia desfășurării autodafe-urilor. În mare parte, modul de organizare și desfășurare era similar cu cel din țările europene, în special din Spania. Reprezentantul autorității locale (al poliției din zona respectivă), împreună cu secretarii săi se întâlneau cu membrii tribunalului la reședința Sfântului Oficiu, după care porneau în chip solemn prin oraș anunțând că va avea loc un autodafeu. Afișau anunțuri pe străzi, la intrarea în biserici, în spațiile publice etc. Aceasta se întâmpla cu cel puțin două, trei săptămâni înainte de ceremonia propriu zisă. Se construia apoi scena (estrada) cu o suprafață destul de mare încât să încapă între opt și zece mii de persoane. În ziua precedentă autodafeului toți membrii clerului, oficialitățile și poliția se întâlneau la reședința Inchiziției, după care porneau într-o adevărată procesiune spre locul destinat. În centru mergea vicarul general care purta o cruce verde de peste doi metri înălțime, înconjurat de 24 de călugări dominicani care purtau cădelnițe în mâini. După ei venea corul catedralei cântând „*Viria regis*” și psalmul „*Deus laudem tuam*.” Ajungând la locul destinat, crucea verde, înconjurată de lumânări aprinse, se așeza pe un fel de altar păzit de preoți și diverse persoane alese de către Sfântul Oficiu.

Ca și element de noutate, trebuie menționat faptul că, puține autodafeuri aveau loc sub cerul liber (ca în Italia, spre exemplu), majoritatea acestora făcându-se în biserici, catedrale sau în clădirile Inchiziției. La ora stabilită, în ziua autodafeului, preoții purtând crucile parohiilor lor, acoperite cu un văl negru, aduceau pe cei condamnați. Toți cântau cu voce tristă „*Miserere mei*.” Fiecare penitent mergea între doi familiari ai Inchiziției. În urma procesiunii venea șeful poliției însoțit de secretari care purtau un cuțar de argint în care se aflau sentințele condamnaților. Când ajungeau la scena mare unde se desfășura ceremonia, toți, așezați la rând așteptau sosirea viceregelui. Acesta venea însoțit de un alai format din: armată, cetățeni influenți ai orașului, consiliile Universității regale, justiția civilă și cea bisericească, secretarii, călăul îmbrăcat în veșminte negre, judecătorii și garda regală. După salutul obișnuit, unul dintre inchișitori deschidea ceremonia, care începea prin citirea sentințelor. Cauzele proceselor erau diverse: bigamie, blasfemie, idolatrie. Se cunosc 30 de cazuri judecate în perioada 1556 – 1570 de către inchișitorul Alonso de Montúfar (1551 – 1569), om de litere care funcționase ca inchișitor în Granada.

Cu toate că Inchiziția a fost temeinic instituită în America având o putere nelimitată, iar membrii ei erau fanatici întrebunțând toate metodele și mijloacele posibile, documentele pe care le avem sunt incomplete existând puține dovezi referitoare la comiterea unor mari abuzuri. Există acte care dovedesc faptul că au fost urmăriți criminalii și răufăcătorii în general. Nici un document al vreunui proces nu menționează faptul că inculpații ar fi fost torturați pentru credințele lor eretice, majoritatea proceselor inchișitoriale având aspectul unor procese militare sau civile la care participa și un reprezentant al Bisericii. Prizonierii erau judecați pentru diverse culpe: furturi, crime, piraterie, mărturii mincinoase depuse împotriva cuiva etc.

Concluzii

Inchiziția nu a fost creată spontan de către Biserica Apuseană, ci a apărut ca o perfecționare a tuturor metodelor și mijloacelor prevăzute de legislația anterioară Evului Mediu privind combaterea ereziilor și a tuturor ideologiilor contrare opiniei majorității fie aceasta laică sau ecleziastică. Perioada cuprinsă între anii 1184 și 1231 reprezintă momentul fondator al

²⁹ Guy Testas, Jean Testas, *Inchiziția*, trad. Ileana Cosgarea, Editura de Vest, Timișoara, 1993, p. 135 – 136.

Inchiziției în ceea ce privește elaborarea legislației (atât eclesiastice cât și imperiale), a normelor de organizare și funcționare a tribunalelor inchizitoriale, a definirii ereziilor și învățăturilor neconforme cu catolicismul.

Apărută în secolul al XII-lea și instituționalizată în secolul al XIII-lea, Inchiziția și-a accentuat activitatea pe parcursul următoarelor patru secole, desfășurând o aprigă prigoană împotriva ereticilor (reali sau presupuși), evreilor, musulmanilor, vrăjitoarelor etc.

Inchiziția a avut o dublă menire: una pastorală prin faptul că a predicat învățătura de credință catolică la majoritatea popoarelor și una judiciară prin tribunalele create cu scopul de a elimina tot ceea ce apărea străin catolicismului. Dacă a început cu urmărirea ereticilor de către episcopii locului, a sfârșit prin isteria generală în care oricine putea fi urmăritor sau urmărit.

Putem rezuma desfășurarea unui proces inchizitorial în trei etape principale: o primă fază derulată în secret în care se verifica terenul, se adunau probele, se organiza tribunalul; a doua etapă consta într-o ședință cu ușile închise în cadrul căreia se delibera verdictul cu ajutorul persoanelor special pregătite; o ședință solemnă (auto-da-fe) în care se citeau sentințele, se rezumau aspecte ale desfășurării procesului etc. Dosarul judiciar întocmit trebuia să cuprindă toate elementele de la informările asupra suspectului, declarațiile martorilor, mărturiile acuzatului și modul în care au fost obținute acestea, componența tribunalului etc. până la pronunțarea și executarea sentinței. Fiecărui proces i se întocmea și un rezumat, care era înaintat Sfântului Oficiu pentru a se verifica dacă au fost respectate prevederile în vigoare, legislația etc.

Sentințele pronunțate erau de natura unor tribunale bisericești și anume tribunalele inchizitoriale. Autoritatea și jurisdicția acestor tribunale țineau de biserică, în ansamblu, și implicit erau direct subordonate papalității. Jurisdicția tribunalelor Inchiziției era stabilită de către papă. După anul 1542, când papa Paul al III-lea a creat tribunalul inchizitorial central sub denumirea de Congregația Sfântului Oficiu, acesta era alcătuit din cardinali, care purtau numele de inchizitori generali și se aflau sub suveranitatea papei.

Interesant de urmărit este și faptul cum problemele de natură teologică (de exemplu acuzația de erezie) erau abordate în cadrul juridic. „*Crima de erezie*” constituia de fapt un act al liberei voințe a persoanei în cauză, o adevărată adeziune voluntară la o credință (învățătură) contrară celei propovăduite de către Biserică. Astfel avem de a face cu dubla dimensiune: obiectivă și subiectivă. Totodată, tribunalul inchizitorial determina adevărată adeziune voluntară a celui acuzat la presupusa erezie. Cum pronunțarea în materie de erezie era o problemă foarte delicată, în nenumărate rânduri membrii tribunalelor lăsau aceasta în grija papei, care decidea verdictul final.

Privită ca religie sau ideologie, problema Inchiziției este un subiect de actualitate și constituie un teren pe care încă se mai poate cerceta.

Din analiza materialului prezentat, putem concluziona că Inchiziția nu a fost o instituție exclusiv religioasă însă a apărut și s-a manifestat în contextul în care Biserica guverna peste lumea „civilizată” și astfel, o asemenea instituție constituia o armă pentru Biserică. În acea perioadă Biserica recunoscută și predominantă era cea Romano-Catolică, biserică ce se confunda cu însăși creștinătatea. Probabil că, dacă ar fi predominat protestantismul, iudaismul, mozaismul sau orice altă religie, s-ar fi întâmplat același lucru.

Eliminând miturile, exagerările, fabulațiile etc. create în jurul Inchiziției și analizând cu obiectivitate documentele păstrate putem afirma că, în realitate, acest aparat coercitiv a acționat mult mai dur decât ne putem imagina, printr-o diversitate de mijloace și metode.

Cu siguranță că noile rezultate ale cercetărilor arhivelor din Biblioteca de la Salamanca și de la Vatican vor lansa alte părghii de abordare sau poate chiar vor elucida imaginea acestui fenomen.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE :

a. Inedite :

1. *Archivo Segreto Vaticano*: Collect. 381, 1, f. 12r; Collect. 421 A, f. 1r; Oblig. et sol. 6, f. 212r ; *Reg. Vat.* 161, r. f. 78r, 78v.
2. *Arhivele Statului Braşov*: Fonduri Prefectura Judeţului Braşov nr. 347, 704, 772, 802, 803, 854.
3. *Arhivele Statului Cluj, Fondul Prefectura Judeţului Cluj*:
 - a. *Boves Sexqui habet Imerrexam aveno, Ipanem, Rupam vini, libras camis dave renetus dave, Inquisitoribus contra malefaciones* Pracsi 1606, p. 11
 - b. *Inquisitoribus contra malefactores quii debeaucs*, Papa pressase procsi 1606, p.11
 - c. *Comitum Supremorum Causa contra aprila nos Robosiensis naone admisionis Publico Inquisitoris contra malefaciones* Prod. Ai 1606, p. 11
 - d. *Franciscus ad Inquisitionem malefactos examinador Pracsi Ai* 1606, p. 11
 - e. *Prilvasy Proces ad Inquisitionem malefaceorum ex mit* 1606, p. 11
 - f. *Ioannes ad Inquisitionem malefactor examittitur* Pro Ai 16006, p. 11
 - g. *Jesu Societatis Patres...*, 1606, p. 10
4. *Arhivele Statului Sibiu* : Fond 726, acte și registre de breaslă; Fond Magistratura Oraşului și Scaunului Sibiu. Acte juridice (Registrele nr. 9, 19 și 26)
5. *Arhivele Statului din Târgu-Mureş, Fondul Primăria oraşului Târgu-Mureş*, nr. 327/1753 și 327B
6. *** *Arm. XXXII*, 3 ff,4v, 5, 11, 17 – 18v, 22v, 26: bolle di Innocenzo III
7. *** *Arm. XXXII*, 60 fassim: suppliche a Sisto V, Clemente VIII, Innocenzo X ed Alessandro VII
8. Clevicus Joannes, *Compendium historiae universalis, ab Initio Mundi ad Tempora Caroli Magni*, Amstelodami, apud Georgio Gallet, M.DC.XCVIII (1698)
9. *** *Fondo Concistoriale, Acta Congr. Consistorialis*, Fondo Concist., Acta Miscellanea 2
10. *** *Index generalis in omnes libros instituti Societatis Jesu*. Antverpiae, 1635
11. *** *Index librorum prohibitorum cum regulis confectes per patres a Trid[entino] synodo delectos, auctoritate Pii IV. Primum editur postea vero a Xisto Quinto auctus; et nunc demun s.d.n. Clementis papae VIII. Jusuu recognitus, et publicatus. Instructione adiecta, de exequendo prohobotionis, de que sincere emendant, et inprimendi libros rationa*, Bassani, f.a.
12. *** *Index librorum prohibitorum...*, 1727
13. *** *Index librorum prohibitorum...*, Romae M.DCC.I.VIII (1758)
14. Micvaelius Iohannes, *Syntagma historiorum munli omnium*, 1633

b. Edite :

1. *** *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al BOR, București, 1988
2. *Fericitul Augustin, Scrieri alese*, partea I, Confessiones/Mărturisiri, col. *PSB*, vol. 64, traducere și indici Nicolae Barbu, introducere și note de Pr. Ioan Rămureanu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985
3. *** *Acta et Decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani*, Impensis Paulini Lazzarini, Typographi Concilii Vaticani, Romae, 1872
4. *** *Acta sanctorum*, publiés par les Bollandistes (Anvers, Bruxelles, Paris, 67 vol., 1643 et en partie réimprimés à Venise, Paris)
5. *** *Acta Innocenti PP. III (1198 – 1216), fontes series III, vol. II, e Registris Vaticanis allisque eruit*, introductione auxit, notisque illustravit P. Theodosius Haluščynskyj, Typis Polyglottis Vaticanis, MCMXLIV
6. *** *Acte, documente și scrisori din Șcheii Braşovului*, text ales, note de Vasile Oltean, Editura Minerva, București, 1980
7. *** *Adjuratio seu Exorcismus contra tempestates*, in quarto, annorum partim 600. 500. et 400. - N° 3713 fond latin, apud Léopold Delisle, *Les manuscrits de Saint – Martial de Limoges*, réimpression textuelle du catalogue de 1730, Limoges, 1895

8. *** *Analecta Franciscana sive Chronica aliaque varia documenta ad historiam fratrum minorum*, editia a Patribus Collegii S. Bonaventurae, tomus I, Ad Claras Aquas (Quaracchi) ex Tipografia Collegii S. Bonaventurae, 1885
9. *** *Analecta Franciscana*, tom X, Legendae S. Francisci Assiensis, Ad Claras Aquas-Florentiae ex Tipografia Collegii S. Bonaventurae, 1941
10. *** *Analecta Franciscana*, tom XI, Cartularium studii Bononiensis S. Francisci (saec. XIII – XVI), Ad Claras Aquas-Florentiae ex Tipografia Collegii S. Bonaventurae, 1970
11. *** *Archiva istorică a României. Colecțiune critică de documente asupra trecutului român, începând cu timpii cei mai îndepărtați și până la anul 1800*, tom. I – III, Imprimeria Statului, București, 1865 – 1867
12. *** *Archives de l'Occident*, sous la direction de Jean Favier, tome I, *Le Moyen Age (V^e – XVe siècle)*, par Olivier Guyotjeannin, Librairie Athème Fayard, Paris, 1992
13. Idem, tome III, *Les Temps modernes (1559 – 1700)*, par Michel Duchein, Librairie Athème Fayard, Paris, 1995
14. *** *Archivum historiae pontificiae*, Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1963
15. Assemanus, Stephanus Evodius et Assemanus, Joseph Simonius, *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae. Codicum manuscriptorum Catalogus* (3 tomuri), Romae MDCCLVI – MDCCLIX, reed. Paris, 1926
16. Auvray, Lucien, *Les Registres de Grégoire IX, recueil des bulles de ce pape d'après les manuscrits originaux du Vatican*, tome premier, Librairie des Écoles françaises d'Athènes et de Rome, Paris, 1896
17. Idem, *Les registres de Grégoire IX*, Bibliothèque des École française d'Athènes et de Rome, 2e série, tome II, Paris, 1907
18. Idem, *Les registres de Grégoire IX*, (recueil des Bulles de ce pape publiées ou analysées d'après les manuscrits originaux du Vatican par Lucien Auvray), éditeur A. Fontemoing, Paris, 1896 – 1955
19. Balard, Michel, *Christophe Colomb. Journal de bord 1492 – 1493*, Imprimerie Nationale, Paris, 1992
20. Baronius, C., Raynaldi, O., Laderchii, J., *Annales Ecclesiastici*, ed. A. Theiner, t. XXI, anul 1243, Bar-le-Duc, 1870
21. Berger, Élie, *Les registres d'Innocent IV (1243 – 1254)*, publiées ou analysées d'après les manuscrits originaux du Vatican, E. Bocard et Albert Fontemoing, Paris, 1884 – 1921, 4 vol.
22. *** *Bibliografia dell'Archivio Vaticano*, Città del Vaticano, vol. I, 1962
23. Idem și Delisle, Leopold, *Annales*, Bibliothèque des Écoles françaises d'Athènes et de Rome, série in 4°, Paris, 1884, 16 vol.
24. Bordier, Henri, *Les Archives de la France, ou Histoire des Archives de l'Empire*, Dumoulin, Paris, 1855
25. Boutemy, André, *Recueil de textes historiques latins du moyen âge, textes narratifs (VIIe-milieu du XIIe siècle)*, Collection Lebègue, Bruxelles, 1943
26. *** *Bulario de la Iglesia Mejicana. Documentos relativos a Erecciones, Desemembraciones, ... de Diocesis Majicanas*, publicat de J. García Gutierrez, Buena Prensa, Mexico, 1951
27. *** *Bullarium franciscanum*, ed. J. Hyacinthus Sbaralea, O.M. Conv., 4 vol., Roma, 1759 – 1768
28. *** *Bullarium pontificium Sacrae Congregationis de Propaganda Fide*, t. I., Pontificia Università Lateranense, Romae, 1839
29. Calliensi, Horatio-Lucio, *Sacrosanti Concilii Tridentini. Canones et Decreta*, Chez J. Antonium Remondium, Bassani, 1724
30. *** *Călători străini despre Țările Române*, vol. I – IV, Editura Științifică, București, 1968 – 1972 (vol. I, îngrijit de Maria Holban, 1968; vol. II, îngrijit de Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, 1970; vol. III, îngrijit de Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, 1971; vol. IV, îngrijit de Maria Holban, Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, 1972)

31. *** *Chronique de la Pucelle ou chronique de Cousinot suivie de la chronique normande de P. Cochon relatives aux règnes de Charles VI et de Charles VII*, par M. Vallet de Viriville, Slatkine – Megariotis Reprints, Genève, 1976
32. *** *Chroniques de l'Ordre des Carmélites de la Réforme de Sainte Thérèse depuis leur introduction en France*, deuxième série, tome I – IV, Poitiers, 1887 – 1888
33. *** *Code des canons des Églises Orientales*, texte officiel et traduction française par Émile Eid et René Metz, Librairie Éditrice Vaticane, Cité du Vatican, 1997
34. *** *Collectio Judiciorum de novis erroribus* qui ab initio duodecimi seculi, t. I - III, apud Andream Cailleau, Culture et civilization, Bruxelles, 1963
35. *** *Collectio Maxima Conciliorum Omnium Hispaniae et Novi Orbis*, publicat de Cardinalul Josephus Saenz de Aguirre, Editor Ceremonialis romani, Roma, 1964
36. *** *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, edidit Centro di Documentazione istituto per le Scienze Religiose – Bologna, Josepho Alberigo (coord.), Verlag Herder, Fribourg, 1962
37. *** *Corespondance de nonce en France. Antonio Maria Salviati (1572 – 1578)*, ed. Pierre Hurtubise □i Robert Toupin, t. I, Roma – Paris, 1975
38. *** *Corpus juris canonici*, pars secunda. *Decretalium Collectiones*, publiés par Eilius Friedberg, Leipzig, 1881
39. Cottineau, Dom, *Répertoire topo – bibliographique des abbayes et prieurés*, Mâcon, Payot, Paris, 1935 – 1939, 2 vol.
40. De Aguirre, J. Saenz, *Collectio maxima conciliorum Hispaniae atque Novi Orbis epistolarum, decretalium et aliorum monumentorum*, ed. J. Catalani, t. V, Roma, 1755
41. *** *Decreta Authentica Sacrae Congregationis Indulgentiis sacrisque Reliquiis praepositae, edita iussu et auctoritate SS.D.N. Leonis PP. XIII*, Pustet, Ratisbonae, 1883
42. Delisle, Léopold, *Chronique de Robert de Torigni, abbé du Mont-Saint - Michel suivie de divers opuscles historiques*, tome I-II, Rouen, MDCCCLXXII – MDCCCLXXIII
43. Idem, *Les manuscrits de Saint – Martial de Limoges*, réimpression textuelle du catalogue de 1730, Limoges, 1895
44. Denzinger, Heinrich, *Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1996
45. Idem, *Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, editio 21 – 23, Roma, f. a.
46. Idem, *Enchiridion Symbolorum et definitionum, quae de rebus fidei et morum a conciliis oecumenicis et summis pontificibus emanarunt*, Wirceburgi, Sumptibus et typis stahelianis, Editio Quinta cum Licentia Superiorum, 1874
47. Denzinger-Schönmetzer, *Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, editio XXXVI, Romae, 1976
48. Desbonnets, PP. Théophile et Vorreux, Damien, O.F.M., *Saint François d'Assise. Documents*, Les Éditions Franciscaines, Paris, 2002
49. Devic, Claude et Vaissète, Jean-Joseph, *Histoire générale de Languedoc, avec ses notes et pièces justificatives*, éd. Auguste Molinier, Édition Privat, Toulouse, 1872 – 1892, 15 vol.
50. *** *Doctrina de modo procedendi contra haereticos*, dans Dom E. Martène □i Dom U. Durand, *Thesaurus novus Anecdotorum*, V, 1797 – 1822, traité composé vers 1275, Lutetiae Parisiorum, 1717
51. *** *Documente privitoare la Istoria Românilor* (volumul XV al colecției Hurmuzaki), *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelene Bistrița, Brașov, Sibiu* publicate după copiile Academiei Române de Nicolae Iorga, Partea I (1358 – 1600), București, 1911
52. *** *Documente privitoare la Istoria Românilor*, volumul III (1641 – 1703), documente culese din Archive și Biblioteci polone, coordonate de Ioan Bogdan, București, 1900
53. *** *Documente privitoare la Istoria Românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki*, volumul IV (1600 – 1650), București, 1884
54. *** *Documenta Romaniae Historica. Relații între Țările Române*, volumul I (1222 – 1456), Editura Academiei R.S.R., București, 1977.
55. *** *Documente privind Istoria României, veacul XI, XII și XIII, Transilvania*, volumul I

- (1075 – 1250), Editura Academiei R.P.R., București, 1951
56. *** *Documente privind Istoria României, veacul XIV, C. Transilvania*, volumul II (1321 – 1330), Editura Academiei R.P.R., București, 1953
57. *** *Documente privitoare la Istoria Românilor*, volumul III (1641 – 1703), documente culese din Arhive și Biblioteci polone, coordonator Ioan Bogdan, București, 1900
58. *** *Documente privitoare la Istoria Românilor*, culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, volumul IV (1600 – 1650), București, 1884
59. Dossat, Yves, *Les crises de l'Inquisition toulousaine au XIIIe siècle (1233 – 1273)*, Imprimerie Bière, Bordeaux, 1959
60. Douais, C. (Mgr.), *Documents pour servir à l'histoire de l'Inquisition dans le Languedoc*, (Société de l'histoire de France), Laurens, Paris, 1900, 2 vol.
61. Duchesne, L'Abbé L., *Le Liber Pontificalis. Texte, introduction et commentaire*, tome I - III, Éd. E de Boccard, Paris, 1957
62. Du Plessis d'Argentré, Caroli, *Collectio judiciorum de novis erroribus qui ab initio XII seculi ad anum 1725 in Ecclesia proscripti sunt et notati*, vol. I – III, Paris, 1725, 1733, 1735
63. Duval, A., Lauret, B., (coord.), *Les conciles oecuméniques*, tome II-2. *Les décrets Trente à Vatican II*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1994
64. Eymerich, Nicolau et Peña, Francisco, *Le manuel des Inquisiteurs*, introduction, traduction et notes de Loius Salla-Molins, Éditions Albin Michel, Paris, 2001
65. *** *Enchiridion fontium Valdensium. Recueil critique des sources concernant les Vaudois au Moyen Age. Du 3e concile de Latran au synode de Chanforan, 1179 – 1532*, éd. par G. Gonnet, Torre Pellice, t. I, 1958
66. *** *Enchiridion Vaticanum*, documente oficiale, 1971 – 2002
67. Eubel, C., *Hierarchia catholica medii aevi*, München, 1898 – 1901, 2 vol., 2e éd., 1913 – 1914
68. Fawtier, Robert, *Registres du Trésor des chartes. I. Règne de Philippe le Bel. Inventaire analytique*, Paris, 1958
69. Friedberg, Emil, *Corpus Iuris Canonici. Pars 2. Decretalium Collectiones*, Leipzig: B. Tauchnitz, 1881, réimp. Clark (New Jersey), The Lawbook Exchange, 2000
70. *** *Gallia christiana in provincias ecclesiasticas distributa, par les Bénédictins de la congrégation de Saint – Maur, pour les tomes I à XIII (1715 – 1785), puis, à partir du t. XIV*, par B. Hauréau, Paris, 1715 – 1865, 16 vol.
71. Gams, P.B., *Series episcoporum ecclesiae catholicae*, Ratisbonne, 1873, reproduction anastatique, Leipzig, 1931
72. Gasparri, Emi Petri Card., (editi), *Codicis Iuris Canonici Fontes*, volumen I (Concilia Generalia – Romani Pontifices usque ad annum 1745), Typis Po Polyglottis Vaticanis, Romae, MCMXXXVII
73. Grotius, Hugo, *Traité du Pouvoir du magistrat politique sur les choses sacrées*, traduit du latin *De Imperio summarum potestatum circa sacra 1614*, Édition de Londres, 1751, Centre de Philosophie politique et juridique URA – CNRS, Université de Caen, Caen Cedex, 1991
74. Gui, Bernard, *De fundatione et prioribus conventuum provinciarum Tolosanae et Provinciae Ordinis Praedicatorum*, éd. Paul Amargier, (Monumenta ordinis fratrum predicatorum historica, 24), Rome, 1961
75. Idem, *Manuel de l'inquisiteur*, édité et traduit par G. Mollat, professeur a la Faculté de Théologie Catholique de Strasbourg, avec la collaboration de G. Drioux, tome Ier, II, deuxième tirage, Société d'Édition Les Belles Letres, Paris, 1964
76. Guibert, Louis, *Les manuscrits du séminaire de Limoges. Notice et catalogue*, Limoges, 1892
77. Harduin, John, *Collectio Maxima conciliorum generalium et Provincialium*, Paris, 1716
78. Hefelé, Charles-Joseph, *Histoire des conciles d'après les documents originaux*, trad. fr. corr. et augm. par dom Henri Leclercq, Letouzey & Ané, Paris, 1913 – 1938
79. Idem și Leclercq, H., *Histoire des Conciles d'après les documents originaux*, t. I – V, G. Alberigo, et al. (eds.), Paris, 1907 – 1921
80. Heinrich, Denifle și Chatelain, Emile *Chartularium Universitatis Parisiensis*, t. I. ab anno

- MCC usque ad annum MCCLXXXVI, Université de Paris, Paris, 1889
81. Henricus Institoris, O.P. and Jacobus Sprenger, O.P., *Malleus Maleficarum*, edited and translated by Christopher S. Mackay, volume I. *The Latin Text and Introduction*, Cambridge University Press, 2006
82. *Ibidem*, volume II. *The English Translation*, Cambridge University Press, 2006
83. Henry Institoris (Kraemer) et Jacques Sprenger, *Le marteau des sorcières*, présentation et traduction par Amand Danet, Librairie Plon, 1973
84. *Ibidem*, traduit de latin et précédé de *L'Inquisiteur et ses sorcières*, par Amand Danet, Éditions Jérôme Million, Grenoble, 2009
85. *** *Histoire de l'Église depuis les origines jusqu'à nos jours*, publiée sous la direction d'A. Fliche et de Mgr. V. Martin, d'E. Jarry, J. B. Duroselle, Paris, 1934, 19 vol.
86. Idem, tome IX: *Du premier concile de Latran à l'avènement d'Innocent III (1123 – 1198)*, par A. Fliche, R. Foreville et J. Rousset (2 parties), 1re éd., 1944 – 1950; 2e éd., 1948 – 1953
87. Idem, tome X: *La Chrétienté roumaine (1198 – 1274)*, par A. Fliche, Ch. Thouzellier et Y. Azaïs, 1950
88. Idem, tome XII: *Institutions ecclésiastiques de la Chrétienté médiévale*, 1re partie, par G. Le Bras (1959 – 1964), 2 vol.
89. Idem, tome XIII: *Le mouvement doctrinal du XIe au XIVe siècle*, par A. Forest, F. Van Steenberghen et M. de Gandillac, 1951
90. Idem, tome XIV: *L'Église au temps du Grand Schisme et la crise conciliaire (1378 – 1449)*, par E. Delaruelle, E. R., Labande et P. Ourliac, 2 vol., 1962 – 1964
91. Hurmuzachi, Eudoxiu, *Documente privitoare la istoria Românilor*, volumul I (1199 – 1345), București, 1887
92. Idem, *Documente privitoare la istoria Românilor*, volumul I, partea a II-a (1345 – 1450), publicate sub auspiciile Academiei Române și ale Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, București, 1890
93. Idem, *Documente privitoare la istoria Românilor*, volumul II, partea a II-a (1451 – 1510), publicate sub auspiciile Academiei Române și ale Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, București, 1891
94. Idem, *Documente istoria Românilor*, volumul II (1576 – 1590), Academia Română, București, 1880
95. *** *Index librorum prohibitorum Innoc. XI. P.M. jussu editus esque ad annum 1681*. Eidem accedit in fine Appendix usque ad mensem./: Martii MDCCLIV.:/. Romae Typis Rev. Can. Apost. 1704 – 1716
96. *** *Index librorum saeculii XV et XVI*, bibliothecae p[atorum] Franciscanorum, Budapest, 1930
97. *** *Index Librorum Prohibitorum cum regulis confectis per patres à Trid. Synodo delectos, auctoritate Pii IV*, primum editus et nunc Demum SDN Clementis Papae VIII, Chez J. Antonium Remondium, Bassani, 1724
98. Iorga, Nicolae, *Acte și fragmente cu privire la Istoria Românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului*, vol. I – III, Imprimeria Statului, București, 1895 – 1897
99. *** *Ius Pontificium de Propaganda Fide*, Typographia Polyglotta, Romae, 1888 – 1897
100. Jaffé, Ph., *Regesta Pontificum Romanorum*, 1885, t. II, reed. Kaltenbrunner et Loewenfeld, 1956
101. Idem., *Regesta pontificum romanorum ab condita Ecclesia ad annum post Christum natum MCXCVIII*, 2e édition sous la direction de W. Wattenbach, par S. Lcewenfeld, F. Kaltenbrunner, P. Ewald, Leipzig, 1885 – 1888, 2 vol.
102. Jean XXII, *Lettres communes analysées d'après les registres dits d'Avignon et du Vatican*, par G. Mollat, Albert Fontemoing Éditeur, Paris, 1904 – 1946 (16 tomuri)
103. Konetzke, Richard, *Colección de documentos para la historia de la formación social de Hispanoamérica (1493 – 1810)*, t. I, CSIC, Madrid, 1953
104. Labbe, Ph. et Cossart, G., S. J., *Sacrosanta concilia*, 2e édition N. Coleti, Venise, 1728 – 1733, 23 vol.

105. Laborde, Joseph de, *Layettes du Trésor des Chartes*, III, 1247 – 1260, Paris, 1875, réimp. Nendeln (Liechtenstein), Kraus, 1977
106. ****La Inquisición de México – documentos inéditos* publicados por Jenaro Garcia, Librería de la Vda. de Ch. Bouret, México, 1906
107. ****Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, collegit, digessit notisque ornavit Xaverius Ochoa, volumen III (1959 – 1968), Commentarium pro Religiosis, Roma, 1972
108. *** *Le livre des sentences de l'inquisiteur Bernard Gui (1308 – 1313)*, vol. I – II, texte édité, traduit et annoté par Annette Pales - Gobilliard, CNRS Éditions, Paris, 2002
109. Leonardi (Cl.), *Conciliarum Oecumenicorum decreta*, Fribourg et Rome, 1962
110. *** *Le registre d'inquisition de Jacques Fournier 1318 – 1325*, éd. Jean Duvernoy, Toulouse, Privat, 1965, 3 vol.
111. *** *Les classiques de l'histoire de France au moyen âge*, publiés sous la direction de Louis Halphen, Paris, 1923, 19 vol.
112. *** *Les lois religieuses des empereurs romains de Constantin à Théodose II (312 – 438)*, volume II. *Code Théodosien I – XV, Code Justinien, Constitutionis Sirmondiennes*, texte latin de T. Mommsen, P. Meyer, P. Krueger, trad. Jean Rouge, Les Éditions du Cerf, Paris, 2009
113. *** *Les plus anciens textes de Cîteaux* (Cîteaux – Commentarii Cistercienses. Studia et documenta – vol. II), sources, textes et notes historiques par Jean de la Croix Bouton (moine d'Aiguebelle) și Jean Baptiste Van Damme (moine de Westmalle), Achel, 1974
114. *** *Lettres Apostoliques de Pie IX, Grégoire XVI, Pie VII*. Encycliques, brefs etc. Texte latin avec la traduction française en regard, f.a. și loc.
115. ****L'histoire par les textes. De la Renaissance a la Révolution*, par Mme Dechappe et L. Dechappe, Librairie Delagrave, Paris, 1939
116. ****L'histoire par les textes. La Révolution et l'empire*, par Mme Dechappe et L. Dechappe, Librairie Delagrave, Paris, 1940
117. Llorca, Bernardino, *Bulario Pontificio de la Inquisición Española en su Período Constitucional (1478 – 1525)*, según los fondos del Archivo Histórico Nacional de Madrid, Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1949
118. ****Magnum Bullarium Romanum. Bullarum privilegiorum ac diplomatum Romanorum Pontificum amplissima collectio*, tomus tertius (a Lucio III ad Clementem IV), Romae, MDCCXL, reimprimat la Akademische Druck – U. Verlagsanstalt, Graz, 1964
119. Mansi, J. D., *Sacrorum conciliarum nova et amplissima collectio* (Florence et Venise, 1759 – 1798, 31 vol.), avec contribution par J. B. Martin et L. Petit, Paris, 1901, 53 vol.
120. Mansi, Joannes Dominicus, *Sacrorum conciliarum nova et amplissima collectio*, Florentiae, Venetiae, 1759 – 1798, 53 volume, réimp. Paris, Huberti Welter, 1903 – 1927
121. Mayéras, Barthélemi, *Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque communale – Ville de Limoges*, nouveau supplément Limoges, 1906
122. MIGNE J.-P., *Patrologiae Cursus completus*, series prima Latina, t. I – CCXXI, Parisiis, 1844 – 1864
123. Mollat, G., *Lettres communes de Jean XXII (1316 – 1334). Introduction la collation des bénéfiques ecclésiastiques a l'époque des papes d'Avignon (1305 – 1378)*, E. de Boccard, Éditeur, Paris, 1921
124. Mollat, G. & De Lesquen, G., *Joannis Papae XXII (1316 – 1334). Litterae communes*, tom II, Éditeur Albert Fontemoing, Paris, 1905
125. *** *Monumenta Ordinis Praedicatorum Historica*, Louvain □ i Roma, 1896 □ i urm.
126. Muratori, L. A., *Rerum italicarum scriptores*, nouv. Édition sous la direction de G. Carducci et V. Fiorini, Città di Castello, 1990, 34 vol.
127. ****Mostra di manoscritti e incunabuli del Decretum Gratiani*, (Biblioteca Universitaria – Bologna), Bologna, 1952
128. Pagano S.M., Luciani, A.G., *I documenti del processo Galilei* (Pontificiae Academiae Scientiarum Scripta Varia, LIII), Ex Aedibus Academicis in Civitate Vaticana, 1984
129. Pales-Gobilliard, *Le livre des sentences de l'inquisiteur Bernard Gui, 1308-1323*, éd. Annette Pales-Gobilliard, Paris, CNRS (Sources d'histoire médiévale publiées par l'IRHT, 30), 2002, 2 vol.

130. Pallavicini, P. Sforza, *Histoire du Concile de Trente*, publie par M. l'Abbé Migne, tome I – III, J. P. Migne, Éditeur, Paris, 1845 – 1864 (publicate astfel: t. I în 1864, t. III în 1845, t. II în 1863)
131. Pascu, Ștefan, *Contribuții documentare la istoria Românilor secolele XII-XIV*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 1944
132. *** *Patrologie Latine*, dir. Jacques-Paul Migne, Paris, 1844 – 1855
133. Pelhisson, Guillaume, *Chronique (1229 – 1244) suivie du récit des troubles d'Albi (1234)*, texte édité, traduit et annoté par Jean Duvernoy, (Sources d'histoire médiévale publiées par l'IRHT), CNRS Éditions, Paris, 1994, p. 112 – 123
134. Potthast, A., *Regesta pontificum romanorum inde ab anno post Christum natum MCXCVIII ad annum MCCCIV*, Berlin, 1874 – 1875, 2 vol.
135. Potthast, August, *Regesta pontificum romanorum inde ab anno post Christum natum MCXCVIII ad annum MCCCIV*, Berlin, 1874 – 1875, vol. I - II, réimp. Graz, 1957
136. Potthast, Augustus, (ed.), *Regesta Pontificum Romanorum*, inde ab a post Christum natum MCXCVIII ad a. MCCCIV, vol. I, Akademische Druck-U. Verlagsanstalt, Graz, 1957
137. *** *Regesta pontificum romanorum. Italia Pontificia, IX: Samnium, Apulia, Lucania*, ed. W. Holtzmann, Berlin, 1962
138. *** *Regesta pontificum romanorum. Germania pontificia*, par A. Brackmann, Berlin, 1910, 3 tomes en 6 vol. (reproduction 1960)
139. *** *Regesta pontificum romanorum. Italia pontificia*, par P. F. Kehr, Berlin, 1906, 8 tomes (reproduction 1961)
140. *** *Regestum Archivum Vaticanum*, t. LXXV, Città del Vaticano, 1869
141. Ripoll, Thomas și Bremond, Antonin, *Bullarium Ordinis Fratrum Praedicatorum*, Instituto Storico „Acta Sanctorum”, Romae, 1733
142. *** *Series Episcoporum Ecclesiae Catholicae*, quotquot innotuerunt a Beato Petro Apostolo a multis adjutus, edidit P. Pius Bonifacius Gams, O.S.B., Akademische Druck – U. Verlagsanstalt, Graz, 1886
143. Sbaralea, Joa Hyacinthi, *Bullarium Franciscanum Romanorum pontificum constitutiones, epistolas, ac diplomata continens...*, typis Sacrae congregationis de propaganda fide, Romae, 1765
144. Socratis, *Historia Ecclesiastica*, Cap. XVI, *De Manete haeretico*, f. 43. a terg. Est Caput XXII, apud Stephanus Evodius Assemanus et Joseph Simonius Assemanus, *Bibliothecae Apostolicae Vaticanae. Codicum manuscriptorum Catalogus*, tomus tertius: *Reliquos Codices Chaldaicos sive Syriacos*, Codices mss. Chaldaici sive syriaci, Romae, MDCCLIX
145. *** *Textes et documents d'histoire*, (Col. Clio – Introduction aux textes historique), tom. II, *Moyen Age*, par Joseph Calmette, Presses Universitaires de France, Paris, 1953
146. *** *Textes et documents d'histoire*, II (Moyen Age), par Joseph Calmette, Presses Universitaires de France, nouvelle édition refondue et augmentée, Paris, 1953
147. *** *Trésor de chronologie*, par M. le Comte de MAS. LATRIE, Librairie Victor Palme, Paris, 1889
148. *** *Scriptores Ordinis Praedicatorum recensiti, notisque historicis et criticis illustrati*, tomus primus, apud J.B. Christophorum Ballard et Nicolaum Simart, Lutetiae Parisiorum, MDCCXIX
149. *** *Sources d'histoire médiévale IXe milieu du XIVe siècle* (Textes essentiels), sous la direction de Ghislain Brunel, Larousse, Paris, 1992
150. Tăutu, Aloysius L., (ed.), *Acta Honorii III (1216 – 1227) et Gregorii IX (1227 – 1241) e Registris Vaticanis aliisque fontibus collegit*, Fontes series III, vol. III, Typis Polyglottis Vaticanis, MCML
151. Vereș, Andrei, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, volumul I (1527 – 1572), Editua Cartea Românească, București, 1929
152. Idem, *Fontes Rerum Transilvanicarum. Epistolae et Acta Jesuitorum Transilvaniae temporibus principum Bathory*, volumul II, (1575 – 1588) și tom V (1579 – 1613), Budapest, 1913, respectiv 1921
153. Vidal, Jean-Marie, *Bullaire de l'Inquisition française au XIVe siècle et jusqu'à fin du grand schisme*, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1913

154. Wadding, L., *Annales minorum ad ann. 1320 – 1334*, t. V, ed. Fonseca, Romae, 1733

LUCRĂRI DE SPECIALITATE:

1. Abetti, Giorgio (coord.), *Galilei, Galileo. Le Opere di Galileo Galilei*, vol. I – XX, Edizione Nazionale cura et labore, A. Favaro, Florence, 1929 – 1939
2. Abramovici, Jean – Christophe, *Le livre interdit. De Théophile de Viau à Sade*, Édition Payot - Rivages, Paris, 1996
3. Alberro, Solange, *Inquisition et société au Mexique (1571 – 1700)*, Centre d'études mexicaines et centraméricaines, México, 1988
4. Idem, *La actividad del Santo Oficio de la Inquisición en Nueva España, 1571 – 1700*, Instituto Nacional de Antropología e Historia, México, 1981
5. Alcalá, Angel (ed.), *The Spanish Inquisition and the Inquisitorial Mind*. Boulder, CO: Columbia University Press, 1987
6. Amiel, Charles et Lima, Anne (éd.), *L'Inquisition de Goa. La relation de Charles Dellon (1687)*, Éditions Chandeigne, Paris, 1997
7. André-Vincent, Philippe Ignace, *Bartolomé de Las Casas prophète du Nouveau Monde*, Librairie Jules Tallandier, Paris, 1980
8. Idem, *Las Casas, apôtre des indiens – foi et libération*, Editions de la Nouvelle Europe, Paris, 1974
9. Arnold, John H., *Inquisition and Power. Catharism and the Confessing Subject in Medieval Languedoc*, University of Pennsylvania Press, PENN, Philadelphoa, 2001
10. Atard Palacio, Vincente, *Razon de la Inquisición*, Editora Nacional, Madrid, 1954
11. Audisio, Gabriel (coord.), *Inquisition et pouvoir*, Publications de l'Université de Provence, Aix-en-Provence, 2004
12. Idem, *Le barbe et l'inquisiteur. Procès du barbe vaudois Pierre Griot par l'inquisiteur Jean de Roma (apt, 1532)*, ÉDISUD, La Calade, Aix-en-Provence, 1979
13. Idem, *Une inquisition en Provence (APT, 1532)*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2008
14. Barrett, Francis, *The Magus*. 1801, reprint, New Hyde Park, N.Y.: University Books, 1967
15. Barbazza, Marie-Catherine, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006
16. Barbiche, Bernard, *Bulla, legatus, nuntius. Études de diplomatique et de diplomatie pontificales (XIIIe – XVIIe)*, École des Chartes, Paris, 2007
17. Baschwitz, Kurt, *Procès de sorcellerie. Histoire d'une psychose collective*, Éditions Arthaud, Paris, 1973
18. Bataille, Georges, *Le procès de Gilles de Rais. Les documents*, Jean – Jacques Pauvert, éditeur, Paris, 1965
19. Bataille, Michel, *Gilles de Rais, suivi d'une étude de Jean Pesez agrégé d'histoire sur Gilles de Rais, Jeanne d'Arc et ses compagnons*, Editio – Service S.A., Genève, 1973
20. Bechtel, Guy, *La sorcière et l'Occident. La destruction de la sorcellerie en Europe des origines aux grands bûchers*, Éditions Plon, Paris, 1997
21. Beinart, Haim (ed.), *Records of the Trials of the Spanish Inquisition in Ciudad Real*, vol. I – IV, The Israel National Academy of Sciences and Humanities, Jerusalem, 1974 – 1985
22. Belon, R. P. Marie-Joseph, *Jean Bréhal, grand inquisiteur de France et la réhabilitation de Jeanne d'Arc*, P. Lethielleux Libraire – Éditeur, Paris, 1893
23. Belperron, P., *La croisade contre les Albigeois et l'union du Languedoc à la France, 1209 – 1249*, Plon, Paris, 1945
24. Benazzi, Natale, D'Amico, Matteo, *Cartea neagră a inchiziției*, trad. de Michaela Șchiopu, Editura Saeculum I.O., București, 2001
25. Idem, *Istoria secretă a Inchiziției*, trad. de Daniela-Cristina Vintilă, Pro Editură și Tipografie, București, 2000
26. Bennassar, Bartolomé, *Inchiziția spaniolă*, trad. Carmela Roman, Editura Politică, București, 1983

27. Idem, *L'Homme espagnol. Attitudes et mentalités du XVIe au XIXe siècle*, Éditions Hachette, Paris, 1975
28. Idem (coord.), *L'Inquisition espagnole XVe – XIXe siècle*, Hachette, Paris, 1979
29. Beretta, Francesco, *Galilée devant le Tribunal de l'Inquisition. Une relecture des sources*, publication partielle de la thèse présentée à la Faculté de Théologie de l'Université de Fribourg, Suisse, pour obtenir le grade de docteur, Fribourg, 1998
30. Bernardo da Como, *Lucerna Inquisitorum haereticae pravitatis*, (Milano, 1566), Tip. Arc. di Giacomo Agnelli, Romae, 1848
31. Bethencourt, Francisco, *L'inquisition à l'époque moderne: Espagne, Italie, Portugal XVe – XIXe siècle*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1995
32. Bodin, Jean, *De la démonomanie des sorciers*, Georg Olms Verlag, Hildesheim – Zürich – New York, 1988
33. Brandmüller, Walter e Greipl, Egon Johannes, *Copernico, Galilei e la Chiesa. Fine della controversia (1820) gli atti del Sant'Uffizio*, Pontificia Academia Scientiarum, Città del Vaticano, 1992
34. Campanella, Tommaso, *Lettere (1595 – 1638)*, a cura di Germana Ernst, Istituti Editoriali e Poligrafici Internazionali, Pisa – Roma, 2000
35. Campos Moreno, Araceli (ed.), *Oraciones, ensalmos y conjuros mágicos del Archivo Inquisitorial de la Nueva España (1600 – 1630)*, Centru de Estudios El Colegio de México, Mexic, 1999
36. Canfora, Luciano, *Liberté et Inquisition: une aventure éditoriale au temps de la Contre-Réforme*, trad. de l'italien par Pierluca Emma, Desjonquères, Paris, 2009
37. Cardaillac, Louis (dir.), *Les Morisques et l'Inquisition*, Edition Publisud, Paris, 1990
38. Carena, Caesare, *Tractatus de Officio SS. Inquisitionis*, editione Acta ss. Firmi et Rustici ex optimis, Bononiae, MDCLVIII
39. Cazal, Edmond, *Istoria scandaloasă a Inchiziției*, trad. Oana Popârda, Octavian Popârda, Editura F.F. Press, București, 1994
40. Clavelin, Maurice, *Galilée copernicien. Le premier combat (1610 – 1616)*, Éditions Albin Michel, Paris, 2004
41. Cohn, Norman, *Démonolâtrie et sorcellerie au Moyen Âge. Fantômes et réalités*, trad. Sylvie Laroche et Maurice Angeno, Éditions Payot, Paris, 1982
42. Contreras, Jaime, *Pouvoir et Inquisition en Espagne au XVIe siècle*, trad. Bernard Vincent, Flammarion, Paris, 1997
43. Dedieu, Jean-Pierre, *L'administration de la foi. L'inquisition de Tolède XVIe – XVIIIe siècle*, Casa de Velázquez, Ciudad Universitaria, Madrid, 1989
44. Idem, *L'Inquisition*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1987
45. Delin, Thomas, *Démonologie, législation et poursuites criminelles: les juges et les enfants sorciers dans la Principauté de Liège, les comtés de Hainaut et de Namur (1590 – 1695)*, UCL, Louvain la Neuve, 2004 (promoteur Rousseaux Xavier)
46. Diedler, Jean-Claude, *Démons et Sorcières en Lorraine. Le bien et le mal dans les communautés rurales de 1550 à 1660*, Éditions Messene, Paris, 1996
47. Dominique, Pierre, *L'Inquisition*, Librairie Académique, Perrin, Paris, 1969
48. Doncoeur, P. Paul, *La minute française des interrogatoires de Jeanne la Pucelle*, Melun, Librairie d'Argences, Paris, 1952
49. Idem et Lanhers, Y., *Instrument public des sentences portées les 24 et 30 mai 1431 par Pierre Chaucon et Jean le Maître contre Jeanne la Pucelle*, Librairie d'Argences, Paris, 1954
50. Idem, *La réhabilitation de Jeanne la Pucelle. L'enquête ordonnée par Charles VII en 1450 et le Codicille de Guillaume Bouillé*, Librairie d'Argences, Paris, 1956
51. Idem, *La réhabilitation de Jeanne la Pucelle. L'enquête du Cardinal d'Estouteville en 1452*, Librairie d'Argences, Paris, 1958
52. Idem, *La réhabilitation de Jeanne la Pucelle. La rédaction épiscopale du procès de 1455 – 1456*, Librairie d'Argences, Paris, 1961
53. Dossat, Yves, *Eglise et hérésie en France au XIIIe siècle*, Variorum Reprints, London, 1982

54. Idem, *Les crises de l'Inquisition toulousaine au XIIIe siècle (1233 – 1273)*, Imprimerie Bière, Bordeaux, 1959
55. Douais, Célestin, *L'albigéisme et les frères Prêcheurs à Narbonne au XIIIe siècle*, Vidal, Paris, 1894
56. Idem (Mgs.), *Les frères prêcheurs en Gascogne*, Champion – Cocharaux, Paris-Auch, 1885
57. Feldhay, Rivka, *Galileo and the Church. Political Inquisition or Critical Dialogue?*, University Press, Cambridge, 1995
58. Finocchiaro, A. Maurice, *The Galileo Affair: A Documentary History*, University of California Press, Berkeley, 1989
59. Foucault, Michel, *Les procès de sorcellerie dans l'ancienne France devant les juridictions séculières*, Bonvalot- Jouve, Paris, 1907
60. Idem, *Surveiller et punir: naissance de la prison*, Éditions Gallimard, Paris, 1995
61. Gaffre, L.-A. et Desjardins, A., *Inquisition et inquisitions*. Conférences données à l'Athénée Saint-Germain par l'abbé L.-A. Gaffre, deuxième édition, Librairie Plon, Paris, 1905
62. Gagey, Roland, Pr., *L'Inquisition et ses tortures*, Chez L'Auteur, Paris, 1935
63. García Cárcel, Ricardo, *Herejía y sociedad en el siglo XVI. La Inquisición en Valencia (1530 – 1609)*, Península, Barcelona, 1980
64. Idem, *Orígenes de la Inquisición española – El tribunal de Valencia, 1478 – 1530*, Península, Barcelona, 1976
65. Idem și Martínez, Doris Moreno, *Inquisición. Historia Crítica*, Ediciones Temas de Hoy, Madrid, 2000
66. Garzend, L., *L'Inquisition et l'hérésie. Distinction de l'hérésie théologique et de l'hérésie inquisitoriale. A propòs de l'affaire Galilée*, Desclée de Brouwer, G. Beauchesne edit., Paris, 1912
67. Grunberg, Bernard, *L'Inquisition apostolique au Mexique. Histoire d'une institution et de son impact dans une société coloniale (1521 – 1571)*, Editions L'Harmattan, Paris, 1998
68. Guenée, Bernard, *Tribunaux et gens de justice dans le bailliage de Senlis à la fin du Moyen Âge (vers 1380 – vers 1550)*, Publication de la Faculté des Lettres, Strasbourg, 1963
69. Guillemain, Bernard, *La cour pontificale d'Avignon, 1309 – 1376. Étude d'une société*, Éditions E. de Boccard, Paris, 1962
70. Guiraud, Jean, *Histoire de l'Inquisition au Moyen Age*, t. I *Origines de l'inquisition dans le midi de la France: cathares et vaudois*, Éditions Auguste Picard, Paris, 1935
71. Idem, *Histoire Partiale. Histoire Vraie*, t. II *L'inquisition au XIIIe siècle en France, en Espagne et en Italie*, Éditions Auguste Picard, Paris, 1938
72. Hamilton, Bernard, *The Medieval Inquisition*, Historical Association Pamphlet, London, 1981
73. Hauben, Paul (ed.), *The Spanish Inquisition*, Editor John Wiley & Sonc, Inc., New York, 1969
74. Hernandez, Ludovigo, *Le procès inquisitorial de Gilles de Rais (Barbe – Bleue), avec un essai de réhabilitation*, Bibliothèque des curieux, Paris, 1921
75. Hiatt-Verill, A., *Inchiziția*, traducere românească de Gheorghe Dinu, Editura „Librăria Școalelor”, Craiova, 1931
76. *** *Index des livres interdits*, vol. I. *Index de l'Université de Paris 1544, 1545, 1547, 1549, 1551, 1556*, par J. M. De Bujanda, Francis M. Higman, James K. Farge, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1985
77. *** *Index des livres interdits* (dir. J. M. De Bujanda), vol. II. *Index de l'Université de Louvain 1546, 1550, 1558*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1986
78. *** *Ibidem*, vol. III. *Index de Venise 1549; Venise et Milan 1554*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1987
79. *** *Ibidem*, vol. IV. *Index de l'inquisition portugaise 1547, 1551, 1561, 1564, 1581*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1995

80. *** *Ibidem*, vol. V. *Index de l'inquisition espagnole 1551, 1554, 1559*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1984
81. *** *Ibidem*, vol. VI. *Index de l'inquisition espagnole 1583, 1584*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1993
82. *** *Ibidem*, vol. VII. *Index d'Anvers, 1569, 1570, 1571*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1988
83. *** *Ibidem*, vol. VIII. *Index de Rome 1557, 1559, 1564*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1990
84. *** *Ibidem*, vol. IX. *Index de Rome 1590, 1593, 1596*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1994
85. *** *Ibidem*, vol. X. *Thesaurus de la littérature interdite au XVIe siècle. Auteurs, ouvrages, éditions*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 1996
86. *** *Ibidem*, vol. XI. *Index Librorum prohibitorum 1600 - 1966*, Éditions de l'Université de Sherbrooke, Librairie Droz, Genève, 2002
87. Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993
88. Idem, *Les sorciers du charroi de Marlou. Un procès de sorcellerie en Berry (1582 – 1583)*, Edition critique augmentée d'études, Editions Jérôme Million, Grenoble, 1996
89. Kamen, Henry, *The Spanish Inquisition: An Historical Revision*, Yale University Press, New Haven and London, 1998
90. Langford, Jerome J., *Galileo, science and the Church*, The University of Michigan Press, 1966
91. Lea, Henri-Charles, *A History of the Inquisition of Spain*, 4 vol., London and New York: Macmillan, 1922
92. Idem, *Histoire de l'Inquisition au Moyen Âge*, trad. Salomon Reinach, tome I. *Origines et procédure de l'Inquisition*, Société Nouvelle de Librairie et d'Édition, Paris, 1903
93. *Ibidem*, tome II. *L'Inquisition dans les divers pays de la chrétienté*, Société Nouvelle de Librairie et d'Édition, Paris, 1901
94. *Ibidem*, tome III. *Domaines particuliers de l'activité inquisitoriale*, Société Nouvelle de Librairie et d'Édition, Paris, 1902
95. Idem, *Histoire de l'Inquisition au Moyen-Age*, Ed. Fischbaches, Paris, 1900
96. Lenger, Marie – Thérèse, *L'édition de Paris 1598 de la Démonomanie des sorciers de Bodin*, Éditions Van Balberghe, Bruxelles, 1987
97. Idem, *Les éditions anciennes de la Démonomanie des sorciers de Bodin conservées dans les bibliothèques belges*, Éditions Van Balberghe, Bruxelles, 1985
98. Llorente, Juan Antonio, *Histoire critique de l'Inquisition d'Espagne, depuis l'époque de son établissement par Ferdinand V jusqu'au règne de Ferdinand VII*, trad. Alexis Pellier, seconde édition, tome I – IV, Chez Treuttel et Würtz, Paris, 1818
99. Luis de Léon, Fray, *Escritos desde la carcel. Autógrafos del primer proceso inquisitorial*, Austral, Madrid, 1991
100. Maisonneuve, Henri, *Études sur les origines de l'Inquisition*, (Coll. „L'église et l'état au Moyen Âge”), deuxième édition et augmentée, Édition de Vrin, Paris, 1960
101. Idem, *L'Inquisition*, Edition Desclée, Paris, 1989
102. Mariano D' Alatri, *L'inquisizione francescana nell'Italia centrale nel Secolo XIII*, Nella Società Medievale, Roma, 1954
103. Martin-Bagnaudez, Jacqueline, *L'Inquisition. Mythes et réalités*, Edition Desclée de Brouwer, Paris, 1992
104. Martinelli, Franco, *L'Inquisition Espagnole*, traduction de J. Manga, Edition de Vecchi, Paris, 1978
105. Idem, *L'Inquisition espagnole, Atrocités, Tortures, Sadisme*, Éditions de Vecchi, Paris, 1972

106. Mayaud, Pierre-Noël, S.J., *La condamnation des livres coperniciens et sa révocation à la lumière de documents inédits des Congrégations de l'Index et de l'Inquisition*, Editrice Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1997
107. Max, Frédéric, *Prisonniers de l'Inquisition. Relations de victimes des inquisitions espagnole, portugaise et romaine transcrites et traduites avec des notes et précédées d'un rappel historique*, Éditions du Seuil, Paris, 1989
108. Medina, José Toribio, *Historia del tribunal del Santo Oficio de la Inquisición en México*, deuxième édition, apports de Julio Jiménez Rueda, Fuente Cultural, México, 1952
109. Molinié, Annie et Duviols, Jean-Paul (coord.), *Inquisition d'Espagne*, Presses de l'Université de Paris-Sorbonne, Paris, 2003
110. Molinier, Charles, *L'Inquisition dans le Midi de la France*, Robert Laffont, Paris, 1980
111. Monter, William, *Frontiers of Heresy. The Spanish Inquisition from the Basque lands to Sicily*, Cambridge, 1990
112. Muchembled, Robert, *Le roi et la sorcière. L'Europe des bûchers (XVe – XVIIIe siècle)*, Desclée, Paris, 1993
113. Idem, *Le temps des supplices. De l'obéissance sous les rois absolus. XVe – XVIIIe siècle*, Armand Colin Éditeur, Paris, 1992
114. Idem, *Les Derniers Bûchers. Un village de Flandre et ses sorcières sous Louis XIV*, Éditions Ramsay, Paris, 1981
115. Idem, *Prophètes et sorciers dans les Pays-Bas (XVe – XVIIIe siècle)*, Éditions Hachette, Paris, 1978
116. Idem, *Sorcières, justice et société aux XVIe et XVIIe siècles*, Édition Imago, Paris, 1987
117. Ostorero, Martine et Utz Tremp, Kathrin, *Inquisition et sorcellerie en Suisse romande. Le registre Ac 29 des Archives cantonales vaudoises (1438 – 1528)*, Université de Lausanne, Lausanne, 2007
118. Pacaut, Marcel, *Alexandre III (1159 – 1181). Recherche sur la conception du pouvoir pontifical*, Éditions J. Vrin, Paris, 1956
119. Peña, Francisco, (Francisci Pegnae), *Tractatus de officio Sanctissimæ Inquisitionis, et modo procedendi in causis fidei: In tres partes diuisus. In quarum prima agitur de Romani Pontificis potestate, vniuersali Romana Inquisitione, & Supremi Tribunali S. Officij in Regnis Hispaniarum in secunda tractatur de hæresi in tertia vero tota theorica, & practica criminalis breuissimè absolutur*, Io. Baptistam Belpierum, Cremonæ, 1655
120. Perez, Béatrice, *Inquisition, pouvoir, société. La province de Séville et ses judeoconvers sous les Rois Catholiques*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2007
121. Pérez, Joseph, *Brève histoire de l'Inquisition en Espagne*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 2002
122. Piras, Giuseppe, *La Congregazione e il Collegio di Propaganda Fide di J. B. Vives, G. Leonardi e M. de Funes*, Università Gregoriana Editrice, Roma, 1976
123. Prosperi, Adriano, *L'Inquisizione romana: letture e ricerche*, Editura di storia e letteratura, Roma, 2003
124. Quicherat, Jules, *Procès de condamnation et de réhabilitation de Jeanne d'Arc dite la pucelle*, publiés pour la première fois d'après les manuscrits de la Bibliothèque royale, tome I - V, Libraires de la Société de l'histoire de France, Paris, 1841 - 1849, reimprimé la Johnson Reprint Corporation, New York, 1965
125. Rawlings, Helen, *The Spanish Inquisition*, Blackwell Publishing Ltd, 2006
126. Régnier-Bohler, Danielle (dir.), *Voix de femmes au Moyen Age: savoir, mystique, poésie, amour, sorcellerie (XIIe-XVe siècle)*, Éditeur R. Laffont, Paris, 2006
127. Roquebert, Michel, *L'épopée cathare*, tome I. *La croisade albigeoise*, tome II. *L'Inquisition*, Éditions Perrin, 2001
128. Sabatini, Rafael, *Torquemada et l'inquisition espagnole*, trad. A. et H. Collin Delavaud, Éditions Payot, Paris, 1937
129. Sánchez Ortega, María-Helena, *La Inquisición y los gitanos*, Editores Taurus, Madrid, 1988

130. Tahon, L., *Histoire des Tribunaux de l'Inquisition en France*, VLB éditeur, Paris, 1893
131. Tamaris, Lucian, *Marele inchizitor*, Editura Libra, București, 1993
132. Tardieu, Jean-Pierre, *L'Inquisition de Lima et les hérétiques étrangers (XVIe – XVIIe siècle)*, L'Harmattan, Paris, 1995
133. Tedeschi, John, *The Prosecution of Heresy. Collected Studies on the Inquisition in Early Modern Italy*, Binghamton, New York, 1991
134. Testas, Guy și Testas, Jean, *Inchiziția*, trad. Ileana Cosgarea, Editura de Vest, Timișoara, 1993
135. Vacandard, Elphège, *L'Inquisition. Étude historique et critique sur le pouvoir coercitif de l'Église*, Librairie Bloud et Cie, Paris, 1907
136. Veneria, C.R., della, *L'inquisizione Medioevale e il processo inquisitorio*, Torino, 1951
137. Vidal, Jean-Marie, *Le Tribunal de l'Inquisition de Pamiers*, Éditions Privat, Toulouse, 1906
138. Villanueva, Joaquin Perez y Escandell Bonet, Bartolomé (coord.), *Historia de la Inquisición en España y América*, vol. I. *El conocimiento científico y el proceso histórico de la Institución (1478 – 1834)*, Centro de Estudios Inquisitoriales, Madrid, 1984
139. *Ibidem*, vol. II. *Las estructuras del Santo Oficio*, Centro de Estudios Inquisitoriales, Madrid, 1993
140. Villerot, Dominique, *L'Inquisition*, Edition Grasset-Culture, Paris, 1973
141. Wolf, Hubert (coord.), *Inquisition, index, zensur*, Ferdinand Schöningh, Paderborn, 2003
142. Zerner, Monique (coord.), *Inventer l'hérésie? Discours polémiques et pouvoir avant l'inquisition*, Édition NICE, Paris, 1998

LUCRĂRI GENERALE:

1. Adam, Paul, *La vie paroissiale en France au XIVe siècle*, Sirey, Paris, 1964
2. Ahrweiler, Hélène, *L'idéologie politique de l'Empire byzantin*, Presses Universitaires de France, Vêdone, 1975
3. Alazard, Florence et La Brasca, Frank (dir.), *La papauté à la renaissance*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2007
4. Alfonso M. Di Nola, *Diavolul*, trad. de Radu Gâdei, Editura All, București, 2001
5. Ambelain, R., *Jesus ou Le Mortel Secret des Templiers*, Editura „Robert Laffont”, Paris, 1970
6. Amorth, Don Gabriele, *Exorcistul Romei se destăinuie*, trad. Mugurel Puia, Editura Ihtys, Oradea, 2003
7. Anciaux, Paul, *La Théologie du Sacrement de Pénitence au XIIe siècle* (Universitas Catholica Lovaniensis, series II, tomus 41), Louvain, 1949
8. Andrieș, Mihai Gh. (coord.), *Figuri ilustre din perioada renașterii*, Editura Albatros, București, 1972
9. Angold, Michael, *The Byzantine Empire 1025 – 1204. A political history*, Longman, London and New York, 1984
10. Ankarloo, Bengt și Henningsen, Gustav (ed.), *Early Modern European Witchcraft. Centres and Peripheries*, Clarendon Press, Oxford, 1990
11. Aptel, Françoise et Haussiètrre, Marie-Agnès, *Jean de la Croix. Les cantiques spirituels*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1995
12. Aquilecchia, Giovanni, *Giordano Bruno*, trad. A. Le Boeffle, Les Belles Letres, Paris, 2000
13. Aramă, George, *Manualu de Istorie Universală Ecclesiastică*, partea a III-a, Editura Librăriei pentru C. Popovici, Iași, 1890
14. Ardura, Bernard (coord.), *La Réforme catholique. Renouveau pastoral et spirituel*, Edition Messene, Paris, 1998
15. Arnould, Colette, *Histoire de la sorcellerie occidentale*, Éditions Gallimard, Paris, 1992
16. Arquillière, H. X., *Histoire de l'Église*, édition revue et augmentée, Les Éditions de l'École, Paris, 1941

17. Astrain, Antonio, *Historia de la Compañia de Jesús en la Asistencia de España*, vol. V, Sucesores de Rivadeneyra, Madrid, 1923
18. Aubert, Roger (coord.), *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, tome XIV – XXIX, Letouzey et Ané, Paris, 1960 – 2007
19. Auclair, Marcelle, *La vie de Sainte Thérèse d'Avila*, Éditions S.A.R.I., Genève, 1950
20. Baci, Nicolae, Căpățână, Octavian, *Procese celebre – mari erori judiciare*, Editura Continent XXI, București, 1994
21. Băbuș, Emanoil, *Introducere în Istoria Bisericească Universală*, Editura Sofia, București, 2003
22. Bacry, Daniel et Ternisien, Michel, *La torture. La nouvelle inquisition*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1980
23. Bainville, Jacques, *Histoire de France*, Les Grandes Études Historique, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1924
24. Balaci, Alexandru, *Studii italiene*, vol. I, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1958
25. Idem, *Noi studii italiene*, vol. II, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1960
26. Balard, Michel (coord.), *L'Histoire médiévale en France. Bilan et perspectives*, Édition du Seuil, Paris, 1991
27. Balasse, Céline, *1306. L'expulsion des juifs du royaume de France*, (Collection Bibliothèque de Moyen Âge - 26), Éditions De Boeck Université, Bruxelles, 2008
28. Baltrusaitis, Jurgis, *Evul mediu fantastic*, traducere de Mihai Ghivirigă, Editura Meridiane, București, 1975
29. Banu, Ion, *Tommaso Campanella*, în volumul *Giordano Bruno, Galilei, Campanella*, Editura de stat pentru literatură științifică și didactică, București, 1951
30. Baroja, Julio Caro, *Les sorcières et leur monde*, trad. M.-A. Sarrailh, Éditions Gallimard, Paris, 1972
31. Idem, *Los judios en la España moderna y contemporanea*, tomo I – III, Ediciones Arion, Madrid, 1961
32. Barrassar, Bartolomé, *Valladolid au siècle d'or, une ville de Castille et sa campagne au XVIe siècle*, Édition Mouton & Co, Paris, 1967
33. Benjamin, Lya, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, Editura Hasefer, vol. II, București, 1990
34. Benoist, Pierre, *Le père Joseph. L'Éminence grise de Richelieu*, Éditions Perrin, Paris, 2007
35. Berdiaev, Nikolai, *Le sens de l'Histoire*, Paris, 1948 (*Sensul istoriei*, trad. Radu Părpăuță, Editura Polirom, Iași, 1996)
36. Bériac, Françoise (coord.), *Les prélats, l'église et la société (XIe – XVe siècles)*, Université Bordeaux III, Bordeaux, 1994
37. Berlioz, Jacques (coord.), *Formes Médiévales du Conte Merveilleux*, Stock/Moyen Age, Paris, 1989
38. Idem, (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994
39. Bernard, Carmen et Gruzinski, Serge, *Histoire du nouveau monde. De la découverte à la conquête, une expérience européenne (1492 – 1550)*, Éditions Fayard, Paris, 1991
40. Bernard, P. Henri, S.J., *Saint François Xavier et la rencontre des religions*, Descellée & Cie Éditeurs, Tournai, 1992
41. Bernal Diaz Del Castilio, *Adevărata istorie a cuceririi Noii Spanii*, vol. I – II, trad. de Maria Berza, Editura Meridiane, București, 1986
42. Berstein Serge, Milza Pierre, *Istoria Europei*, vol. II-III, trad. de Sorina Dănăilă, Editura Institutul European, Iași, 1998
43. Bertrand, Louis, *Histoire d'Espagne*, Les Grandes Études Historique, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1932
44. Bilinkoff, Jodi, *The Avila of Saint Teresa : Religious Reform in a Sixteenth-Century City*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1989

45. Bizouard, Joseph, *Des rapports de l'homme avec le Démon*, vol. II, Éditions Gaume et Duprey, Paris, 1893
46. Blackwell, Richard J., *Galileo, Bellarmine, and the Bible*, University of Notre Dame Press, 1991
47. Blandenier, Jacques, Martin Luther & Jean Calvin. Contrastes et ressemblances, Éditions Je Sème & Excelsis, St. Prex – Charols, (Suisse – France), 2008
48. Bligny, Bernard, *L'Église et les ordres religieux dans le Royaume de Bourgogne aux XIe et XIIe siècles*, PUF, Paris, 1960
49. Bloch, Marc, *Regii taumaturgi*, Editura Polirom, Iași, 1997
50. Bloch, Olivier, *La philosophie de Gassendi. Nominalisme, matérialisme et métaphysique*, Martinus Nijhoff, La Haye, 1971
51. Bluteau, Raphael, *Vocabulario Portuguez e Latino*, vol. I, Colégio da Companhia de Jesus, Coïmbre, 1712
52. Boca, Jean, *La justice criminelle de l'Échevinage d'Abbeville au Moyen Âge (1184 – 1516)*, Editeur Chez Émile Raoust, Lille, 1930
53. Bocșan, Nicolae, în colaborare cu Lumperdean, Ioan și Pop, Ioan-Aurel, *Etnie și confesiune în Transilvania: secolele XIII – XIX*, Fundația „Cele Trei Crișuri”, Oradea, 1994
54. Bongert, Yvonne, *Recherches sur les cours laïques du Xe au XIIIe siècle*, Éditions A. & J. Picard, Paris, 1944
55. Bossard (L'abbé E.), *Gilles de Rais, maréchal de France, dit Barbe-Bleue (1404-1440)*, d'après les documents inédits réunis par R. De Maulde, Champion, Paris, 1886
56. Bota, pr. dr. Ioan M., *Istoria Bisericii Universale și a Bisericii românești de la origini până în zilele noastre*, Casa de Editură Viața Creștină, Cluj – Napoca, 1994
57. Boudet, Jean-Patrice (coord.), *L'Europe Occidentale chrétienne au XIIIe siècle. Études et documents commentés*, (Col. Regards sur l'histoire), SSEDES, Paris, 1995
58. Bourdrel, Philippe, *Histoire des juifs de France*, tome I, édition revue et augmentée, Albin Michel, Paris, 1974
59. Bougard, François (coord.), *Le christianisme en Occident du début de VIIe siècle au milieu du XIe siècle. Textes et documents* (Col. Regards sur l'histoire), Sedes, Paris, 1997
60. Bouvier, Pietro, *Jésuites. Théologie ascétique ou spiritualité*, in *Dict. de théol. Catholique*, VIII, 1902 – 1908, tom. XIV, col. 1259 – 1263
61. Braunsberger, P. Otto, *Beati Petri Canisii, Societatis Iesu epistulae et acta*, t. I, Collegit et adnotationibus illustravit, Fribourg, 1896
62. Brătescu, Gheorghe, *Procesele vrăjitoarelor*, Editura Enciclopedică Română, București, 1970
63. Idem, *Vrăjitoria de-a lungul timpului*, Editura Politică, București, 1985
64. Brătianu, Gheorghe I., *Studii bizantine de istorie economică și socială*, trad. Alexandru-Florin Platon, Editura Polirom, Iași, 2003
65. Bréhier, Louis, *Les institutions de l'empire byzantin*, Éditions Albin Michel, Paris, 1970
66. Bremer, Jan, *Interpretations of Greek Mythology*, 2e éd., Edition Routledge, London, 1988
67. Brenon, Anne, *Les femmes cathares*, Librairie Académique Perrin, Paris, 1992
68. Brezeanu, Stelian, *Romanitatea orientală în Evul Mediu. De la cetățenii români la nașterea medievală*, Editura All, București, 1999
69. Brognez, Elise, *Amour et cruauté chez les sorcières des Métamorphoses d'Apulée*, Louvain – la – Neuve, UCL, 2004
70. Brown, Peter, *Întemeierea creștinismului occidental*, trad. Hans Neumann, Editura Polirom, Iași, 2002
71. Brucker, Joseph, S.J., *La Compagnie de Jésus. Esquisse de son Institut et de son Histoire*, Beauchesne, Paris, 1919
72. Bruno, Cayetano, S.D.B., *Historia de la Iglesia en la Argentina*, vol. I - VI, Editorial Don Bosco, Buenos Aires, 1966 – 1970
73. Bruno, Giordano, *Jordani Bruni Nolani Opera latine conscripta. De Magia*, III, Stuttgart-Bad Connstatt, 1962

74. Burkardt, Albrecht (dir.), *Commerce, voyage et expérience religieuse XVIe – XVIIIe siècles*, Presses Universitaires de Rennes, 2007
75. Burke, Peter, *Istorie și teorie socială*, Editura Humanitas, București, 1999
76. Burrus, Ernest J., S.J. y Zubillaga, Felix, S.J. (ed.), *Misiones Mexicanas de la Compañía de Jesús 1618 – 1745*, Ediciones Jose Porrua Turanzas, S.A., Madrid, 1982
77. Cabantous, Alain, *Histoire du blasphème en Occident XVIe – XIXe siècle*, Edition Albin Michel, Paris, 1998
78. Cadier, Jean, *Calvin. Sa vie, son œuvre*, Presses Universitaires de France, Paris, 1967
79. Cairns, Earle E., *Creștinismul de-a lungul secolelor (O istorie a Bisericii creștine)*, Editura „Dragostea lui Dumnezeu în acțiune”, Chișinău, 1992
80. Callahan, William J., *Church, Politics and Society in Spain, 1750 – 1874*, London and Cambridge, MA: Harward University Press, 1984
81. Calvin, Jean, *Œuvres*, Édition établie par Francis Hignmal et Bernard Roussel, Éditions Gallimard, Paris, 2009
82. Capitani, Ovidio, *Leresia medievale*, Il Mulino, Bologna, 1971
83. Carcel Orti, Vicente, *Correspondencia diplomática del Nuncio Amat (1833 – 1840)*, Ediciones Universidad de Navarra, S.A., Pamplona, 1982
84. Cardaillac, Louis, *Morisques et Chrétiens, un affrontement polémique (1492 – 1640)*, Edition Klincksieck, Paris, 1977
85. Carmona, Michel, *Les diables de Loudun: sorcellerie et politique sous Richelieu*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1988
86. Caron, Marie-Théhèse, *La société en France à la fin du Moyen Age*, Presses Universitaires de France, Paris, 1977
87. Carrère, Claude, *Barcelone centre économique à l'époque des difficultés 1380 – 1462*, vol. I – II, Édition Mouton & Co, Paris, 1967
88. Carton Raoul, *La synthèse doctrinale de Roger Bacon*, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1924
89. Cassou, Jean, *La découverte du nouveau monde*, Éditions Albin Michel, Paris, 1966
90. Castiglione, Agnès, *Une démonologie magnifique: la figure de l'ange dans l'oeuvre de Jean Giono, Aix – en – Provence*, Publications de l'Université de Provence, 2000
91. Cawthorne, Nigel, *Viața sexuală a papilor*, trad. Mihnea Columbeanu, Editura Miron, București, 1995
92. Cerneak, E. B., *Judecători și conspiratori. Din istoria proceselor politice în Occident*, trad. Eugen Mihaiciuc și Petre Mocenco, Editura Politică, București, 1987
93. Charmasson, Thérèse (coord.), *Chronologie de l'histoire de France*, Presses Universitaires de France, Paris, 1994
94. Charroux, Robert, *Le livre du mystérieux inconnu*, Robert Laffont, Paris, 1969
95. Chartier, Roger, *Lecturi și cititori în Franța Vechiului Regim*, trad. Maria Carpov, Editura Meridiane, București, 1997
96. Chastel, Etienne, *Histoire du christianisme depuis son origine jusqu' à nos jours*, Tome III, Moyen Age, Paris, 1882
97. Chaunu, Huguette et Pierre, *Séville et l'Atlantique (1504 – 1650)*, tome VIII, Édition SEVPEN, Paris, 1956
98. Chaunu, Pierre, *Conquête et exploitation des nouveaux mondes (XVIe siècle)*, Coll. Nouvelle Clio – L'histoire et ses problèmes – 26 bis, Presses Universitaires de France, Paris, 1969
99. Chélini, Jean, *L'Église au temps des schismes 1294 – 1449*, Armand Colin Éditeur, Paris, 1982
100. Chenu, Marie-Dominique, *La théologie au XIIe siècle*, Édition de Vrin, Paris, 1957
101. Idem, *La théologie comme science au XIIIe siècle*, 3e éd., Édition de Vrin, Paris, 1957
102. Chifăr, pr. conf. dr., Nicolae, *Istoria creștinismului*, vol. III, Editura Trinitas, Iași, 2002
103. Choupin, Lucien, *Valeur des décisions doctrinales et disciplinaires du Saint – Siège*, Éditeur Gabriel Beauchesne, Paris, 1928
104. Cipariu, Timotei, *Acte și fragmente din istoria Bisericii*, Blaj, 1854

105. Ciple, Alexandru, *Rezumatul Istoriei Bisericii*, trad. după Mourret, J. Carreyre, Gherla, 1928
106. Clément, Olivier, *Byzance et le Christianisme*, Presses Universitaires de France, Paris, 1964
107. Cloulas, Ivan, *Familia Borgia*, trad. Antonia Kacsó și Filofteia Iscriu, Editura Artemis, București, 2003
108. Colardelle, Michel (coord.), *L'homme et la nature au Moyen Age. Paléoenvironnement des sociétés occidentales* (Actes de Ve Congrès International d'archéologie médiévale tenu à Grenoble, 6 – 9 octobre 1993), Editions Errance, Paris, 1996
109. Colombo, Fernando, *Historie della vita e dei fatti di Cristoforo Colombo*, Editione Erre – Emme, Roma, 1990
110. Coomaswamy, Ananada K., *Hindouisme et Bouddhisme*, trad. René Allar et Pierre Ponsoye, Éditions Gallimard, Paris, 1995
111. Corsetti, Jean-Paul, *Istoria esoterismului și a științelor oculte*, trad. Valeria Filimon și Sanda Sersescu, Editura Olimp, București, 2000
112. Coudy, Julien, *Les guerres de religion*, René Julliard, Paris, 1962
113. Cosma, Doru, *Socrate, Bruno, Galilei în fața justiției*, Editura Sport – Turism, București, 1982
114. Cremene, Mioara, *Dicționar inițiativ al ordinilor cavalești*, Editura Universal Dalsi, București, 1998
115. Cristiani, Chanoine, *Calvin tel qu'il fut*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1955
116. Cristiani, L., *L'Église à l'époque du Concile de Trente*, (Col. Histoire de l'Église depuis les origines jusqu'à nos jours – vol. XVII, publiée sous la direction de Augustin Fliche et Victor Martin), Éditions Bloud & Gay, 1948
117. Crișan, Niculae, *Țigani. Mit și realitate*, Editura Albatros, București, 1999
118. Cuevas, P. Mariano, *Historia de la Iglesia en México*, t. I - V, Editorial Patria S.A., Mexico, 1946
119. Culiănu, Ioan Petru, *Eros și magie în Renașterea 1484*, Editura Nemira, București, 1999
120. Idem, *Experiențe ale extazului*, trad. Dan Petrescu, Editura Polirom, Iași, 2004
121. Idem, *Gnoze dualiste ale Occidentului*, Editura Nemira, București, 1995
122. Cuvillier, Jean-Pierre, *L'Allemagne médiévale. Naissance d'un état (VIIIe – XIIIe siècles)*, Editions Payot, Paris, 1979
123. Idem, *L'Allemagne médiévale, tome II. Échec d'une nation (1273 – 1525)*, Editions Payot, Paris, 1984
124. Dahan, Gilbert, *La Polémique chrétienne contre le judaïsme au Moyen Âge*, Éditions Albin Michel S.A., Paris, 1991
125. Idem (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999
126. Idem (coord.), *L'expulsion des Juifs de France 1394*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2004
127. Dailliez, Vd. Laurent, *Les Templiers – ces inconnus*, Edition J'AI LU, Paris, 1972
128. Dalarun, Jacques, *François d'Assise: un passage*, Actes Sud, Paris, 1997
129. Idem, *François d'Assise ou le pouvoir en question*, (Collection Bibliothèque de Moyen Âge - 15), Éditions De Boeck Université, Bruxelles, 1999
130. D'All'ava – Santucci, Josette, *Des sorcières aux mandarines: histoire des femmes médecins*, Éditions Calmann – Lévy, Paris, 1989
131. Damas, Gallice, *Summa de ordine judiciario*, éd. Wahrmund, Innsbruck, 1926, reed. Aalen, 1962
132. Danzel, Th.-W., *Magie et science secrète*, Editions Payot, Paris, 1947
133. De Acosta, P. José, *Historia natural y moral de las Indias*, vol. 73, ed. Biblioteca de Autores Españoles, 1954
134. Deanesly, Margaret, *Histoire de l'Europe du haut Moyen Age (476 à 911)*, traduction de S. M. Guillemin, Editions Payot, Paris, 1958

135. Debris, Cyrille, «*Tu, felix Austria, nube*», Brepols Publishers n. v., Turnhout, Belgium, 2005
136. Décarreaux, Jean, *Byzance ou l'autre Rome*, Éditions du Cerf, Paris, 1982
137. Idem, *Les moines et la civilisation en Occident des invasions à Charlemagne*, Édition Arthaud, Paris, 1962
138. De Cauzons, Théodore, *Histoire de l'Inquisition en France*, tome premier, Librairie Bloud & Cie, Paris, 1909
139. Idem, *La magie et la sorcellerie en France*, tome I – IV, Editeur Finin Didot & Cie, Paris, 1910 – 1913
140. Idem, *Les vaudois et l'Inquisition*, Librairie Bloud & Cie, Paris, 1908
141. De Guijo, Gregorio M., *Diario, 1648 – 1664*, vol. I – II, Colección de Escritores Mexicanos, Porrúa, México, 1953
142. De Hornstein, Xavier, *Les grands Mystiques Allemands du XIVe siècle: Eckart, Tauler, Suso. Etat présent des problèmes*, thèse pour l'obtention du doctorat, Université de Fribourg, Fribourg, 1922
143. Delacroix, Henri, *Les grands mystiques chrétiens*, nouvelle édition, Librairie Félix Alcan, Paris, 1938
144. Delaruelle, Étienne, *La piété populaire au Moyen Âge*, Bottega d'Erasmus, Torino, 1975
145. Delaville le Roulx J., *Cartulaire général de l'ordre des hospitaliers de Saint Jean de Jérusalem*, tome I - IV, Librairie Académique Perrin et Cie, Paris, 1905 – 1908
146. Idem, *Les archives, bibliothèque et trésor de l'ordre de Saint Jean de Jérusalem à Malte*, Paris, 1889
147. De Luz, Pierre, *Histoire des papes*, vol. I – II, Éditions Albin Michel, Paris, 1960
148. De Mendieta, Gerónimo, *Historia eclesiástica indiana*, Porrúa, Mexic, 1971
149. De La Pradelle, Paul de Geouffre (coord.), *Las Casa et la politique des droits de l'homme*, Aix-en-Provence, 12 – 14 Octobre 1974
150. De la Torre, Tomás, *Diario desde Salamanca, España, hasta Ciudad Real, Chiapas*, ed. Franz Blom, Chiapas (Mexic), 1974
151. De Las Casas, Bartolomé, *L'Évangile et la force*, présentation choix de textes et traduction par Marianne Mahn-Lot, Les Éditions du Cerf, Paris, 2008
152. Del Castillo, Antonio *La vida del venerable y muy religioso padre Fray Juan de Castro, de la orden de nuestro Padre San Agustín, arzobispo del nuevo reino de las Indias*, Editorial Revista Agustiniana, Madrid, 1995
153. Idem și Bernal Diaz, *Historia verdadera de la conquista de Nueva España*, Clásicos Patria, Mexico, 1983
154. De Guibert, P. Joseph, *La spiritualité de la Compagnie de Jésus*, Institutum Historicum, Roma, 1953
155. Delamare, Nicolas, *Traité de Police*, 2e édition, Jean van Duren, Amsterdam, 1729
156. Delannoy, Jean, *Textes latins du Moyen – Age pour servir a l'histoire de la civilisation*, Les Éditions O.C.D.L., Paris, 1959
157. De Las Casas, Bartolomé, *Histoires des Indes*, vol. I – III, trad. Jean-Pierre Clément et Jean-Marie Saint-Lu, Éditions de Seuil, Paris, 2002
158. Delogne, Th., *L'Ardenne méridionale belge: une page de son histoire et son folklore, suivis du Procès des sorcières de Sugny en 1657*, Édition Lamertin, Bruxelles, 1914
159. Delumeanu, Jean, *Păcatul și frica. Culpabilitatea în Occident (secolele XIII – XVIII)*, vol. I – II, Editura Polirom, Iași, 1997 și 1998
160. Del Re, Niccolò, *La curia romana. Lineamenti storico – giuridici (Sussidi eruditi, 23)*, Roma, 1970
161. Derolez, R. L. M., *Les Dieux et la religion des germains*, traduction française par F. A. L. Cunen, Payot, Paris, 1962
162. De Saint-Joseph, R.P. Lucien-Marie (éd.), *Jean de la Croix. Œuvres complètes*, Éditions Desclée de Brouwer, Paris, 1959

163. Idem, *Les Œuvres spirituelles du bienheureux père Jean de la Croix*, Éditions Desclée de Brouwer, Paris, 1949
164. De Saint Joseph, Grégoire, *Saint Jean de la Croix. Œuvres spirituelles*, Aux Éditions du Seuil, Paris, 1947
165. Desdouts, Théophile, *La légende tragique de Jordano Bruno*, Editeur Thorin, Paris, 1885
166. De Sermoise, Pierre, *Jeanne d'Arc et la Mandragore*, „Editions du Rocher”, Monaco, 1983
167. Idem, *Les missions secrètes de Jehanne la Pucelle*, Robert Laffont, Paris, 1970
168. Desdouts, Theophile, *La légende tragique de Jordano Bruno*, Félix Alcan éditeur, Paris, 1885
169. De Vargas, Laurent, *Istoria secretă a Templierilor*, trad. Nicolae Constantinescu, Editura PRO Editură și Tipografie, 2000
170. *** *Die Indices Librorum prohibitorum des Sechzehnten Jahrhunderts*, von Fr. Heinrich Reusch, Nienwkoop, B. de Graaf, 1970
171. Diehl, Charles, *Byzance. Grandeur et decadence*, Éditions Flammarion, Paris, 1920
172. Dikol, Cristian & Mirian, *Magia neagră și vrăjitoria*, Editura Polirom, Iași, 2005
173. Dinzelsbacher, Peter (ed.), *Dictionnaire de la mystique*, Brepols, Stuttgart, 1989
174. Dobrescu, Nicolae, *Fragmente privitoare la Istoria Bisericii Române*, Budapesta, Institutul Tipografic „Luceafărul”, 1905
175. Dorsingfang-Smets, A., *L'Amérique précolombienne*, Bloud et Gay, Paris, 1964
176. *** *2000 ans de christianisme*, tome II, Le Livre de Paris, „Biblio – Club de France”, Machette et Cie, Paris, 1985
177. Drîmba, Ovidiu, *Incursiuni în civilizația omenirii*, vol. II – III, Casa de editură „Excelsior – Multi Press”, București, 1996 – 1997
178. Idem, *Istoria culturii și civilizației*, vol. I – III, Editura Științifică, București, 1990
179. Idem, *Pagini despre cultura europeană*, Casa de editură „Excelsior – Multi Press”, București, 1994
180. Dubuisson, Daniel, *Mythologies du XXe siècle (Dumezil, Levis-Strauss, Eliade)*, PUL, Lille, 1993
181. Duby, Georges, *Cele trei ordine sau imaginarul feudalismului*, trad. Elena-Natalia Ionescu și Constanța Tănăsescu, Editura Meridiane, București, 1998
182. Ducellier, Alain (avec collaborateurs), *Le Moyen Age en Orient. Byzance et l'Islam (des Barbares aux Ottomans)*, Editions Hachette, Paris, 1990
183. Idem, *Les Byzantins. Histoire et culture*, Éditions du Seuil, Paris, 1988
184. Duchet-Suchaux, Gaston et Duchet-Suchaux, Monique, *Les ordres religieux. Guide historique*, Éditions Flammarion, Paris, 1993
185. Dufourcq, Albert, *Histoire moderne de l'Église*, vol. VIII. *Le christianisme et réorganisation absolutiste. Le Concile de Trente (1527 – 1622)*, Librairie Plon, Paris, 1933
186. Dumézil, Georges, *Mythe et épopée*, Éditions Gallimard, Paris, 1968
187. Dumitriu-Snagov, Ion, *Relațiile stat – biserică*, Editura Gnosis, București, 1996
188. Idem, *România în Arhivele Romei*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979
189. Dussel, Enrique, *Les évêques hispano – américain. Défenseurs et évangélistes de l'indien 1504 – 1620*, Franz Steiner Verlag GMBH, Wiesbaden, 1970
190. Idem (ed.), *The Church in Latin America (1492 – 1992)*, Orbis Books, Maryknoll, 1992
191. Dussel Cehila, Enrique (ed.), *Historia general de la Iglesia en América Latina*, vol. VII, *Colombia y Venezuela*, Siguere, Salamaca, 1981
192. Duverger, Christian, *La conversion des indiens de Nouvelle-Espagne*, Éditions du Seuil, Paris, 1987
193. Duvernoy, Jean, *Le Catharisme*, vol. I – II, Edition Privat, Toulouse, 1976 □i 1979
194. Duviols, Jean-Paul et Molinié-Bertrand, Annie (coord.), *Enfers et damnations dans le mode hispanique et hispano-américain. Actes du colloque international, Sorbonne, 15 – 17 novembre 1994*, Presses Universitaires de France, Paris, 1996

195. Eire, M. N., Carlos, *From Madrid to Purgatory: The Art and Craft of Dying in Sixteenth-Century Spain*, Cambridge University Press, Cambridge, 1995
196. El Alaoui, Youssef, *Jésuites, morisques et indiens. Étude comparative des méthodes d'évangélisation de la Compagnie de Jésus d'après les traités de José Acosta (1588) et d'Ignacio de las Casas (1605 – 1607)*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2006
197. Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, trad. Maria și Cezar Ivănescu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
198. Englebert, Omer, *Vie de Saint François d'Assise*, nouvelle édition refondue et mise à jour, Éditions Albin Michel, Paris, 1982
199. Eribon, Didier, *Faut-il brûler Dumézil ?* Mythologie, science et politique, Éditions Flammarion, Paris, 1992
200. Erlanger, Philippe, *Le massacre de la Saint-Barthélemy*, Librairie Gallimard, Paris, 1960
201. Idem, *Richelieu*, Librairie Académique Perrin, Paris, 1985
202. Escobar, Mario (coord.), *Ordini e Congregazioni religiose*, volume I, Società Editrice Internazionale, Torino, 1951
203. Eskenazy, Victor, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, Federația Comunităților Evreiești din România, vol. I, București, 1986
204. *** *Être historien du Moyen Âge au XXIe siècle* (XXXVIIIe Congrès de la Société des historiens médiévistes de l'Enseignement supérieur public, 31 mai – 3 juin 2007), Publications de la Sorbonne, Paris, 2008
205. *** *Europe (Giordano Bruno/Galilée)*, revue littéraire mensuelle, nr. 937, mai 2007, Paris, 2007
206. Evola, Julius, *Revoltă împotriva lumii moderne*, Editura Antet, București, 1998
207. Fau, Guy, *L'Affaire des Templiers*, Le Pavillon, Paris, 1972
208. Favier, Jean, *Istoria Franței*, vol. I – II, trad. de Codruța Matei, Editura Teora, București, 2000
209. Febvre, Lucien, *Le problème de l'incroyance au XVIe siècle*, Éditions Albin Michel, Paris, 2003
210. Feraud, Marie, *Sainte Thérèse d'Avila*, Éditions Duculot, Paris - Gembloux, 1981
211. Fernandez, Isacio Perez, O.P., *Fray Bartolome de Las Casas, O.P. De defensor de los indios a defensor de los negros*, Editorial San Esteban, Salamanca, 1995
212. Fernández de Oviedo, Gonzalo, *Historia general y natural de la Indias*, vol. II, ed. Pérez de Tudela, Madrid, 1959
213. Ferrero, Ernesto, *Barbă albastră. Gilles de Rais și amurgul Evului Mediu*, trad. Michaela Șchiopu, Editura Saeculum I.O., București, 2002
214. Fichtenau, Henri, *L'Empire Carolingien*, trad. A. Barbey et F. Vaudou, Edition Payot, Paris, 1958
215. Firpo, Luigi, *I processi di Tommaso Campanella*, Salerno Editrice, Roma, 1998
216. Idem et Segonds, Alain-Philippe, *Le Procès. Giordano Bruno, Oeuvres Complètes, Documents I*, Les Belles Lettres, Paris, 2000
217. Fisher, Saul, *Pierre Gassendi's Philosophy and Science*, Brill, Leiden/Boston, 2005
218. Flori, Jean, *Croisade et chevalerie XIe – XIIe siècles*, (Collection Bibliothèque de Moyen Âge - 12), Éditions De Boeck Université, Bruxelles, 1998
219. Fochi, Adrian, *Datini și eseuri populare la sfârșitul secolului al XIX-lea: Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Editura Minerva, București, 1976
220. Folz, Robert, *Le souvenir et la légende de Charlemagne dans l'Empire germanique médiévale*, Société d'Édition Les Belles Lettres, Paris, 1950
221. Fossier, Robert, *Paysans d'Occident XIe-XIVe siècles*, PUF, Paris, 1984
222. Foulon, Jean-Hervé, *Église et réforme au Moyen Âge*, (Collection Bibliothèque de Moyen Âge - 27), Éditions De Boeck Université, Bruxelles, 2008
223. Francis, André, *La vérité sur Jeanne d'Arc ses ennemis et ses auxiliaires, sa mission*, Chamuel, Paris, 1895

224. François d'Assise, Saint, *Œuvres*, trad. Alexandre Masseron, Éditions Albin Michel, Paris, 1959
225. François, Étienne, *Protestants et catholiques en Allemagne*, Éditions Albin Michel, Paris, 1993
226. Fraser, Angus, *Țigani*, Editura Humanitas, București, 1998
227. Fredegando, P. Callaey, O.F.M. Cap., *Praelectiones historiae ecclesiasticae aetatis mediae et modernae*, vol. II, Romae, 1990
228. Friderichs, Edvino Augusto, *Parapsicologia senza misteri*, Edizioni Messaggero Padova, 1996
229. Frugoni, Chiara, *François d'Assise. La vie d'un homme*, Éditions Noësis, Paris, 1997
230. Frunză, Sandu, *Fundamentalismul religios și noul conflict al ideologiilor*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2003
231. Gabory, Ivan, *Le Procès des Templiers*, Editions Robert Laffont, Paris, 1991
232. Galdós, Pérez Benito, *La passion Torquemada*, vol. I – III, trad. Liliane Hasson, Les Éditions Desjonquères, Paris, 1996
233. García-Villoslada, Ricardo, S.J., *Manual de Historia de la Compañía de Jesús*, 2^a ed., Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 1954
234. Garin, Eugenio, *Moyen Âge et Renaissance*, trad. Claude Carme, Gallimard, Paris, 1969
235. Idem (coord.), *Omni Renașterii*, trad. Dragoș Cojocaru, Editura Polirom, Iași, 2000
236. Garrisson, Janine, *L'Edit de Nantes et sa révocation. Histoire d'une intolérance*, Édition du Seuil, Paris, 1985
237. Idem, *L'edit de Nantes*, Éditions Atlantica, Biarritz, 1997
238. Garçon, Maurice et Vinchon, Jean, *Le diable*, Editeur Gallimard, Paris, 1926
239. Gaussin, Pierre-Roger, *L'Europe des ordres et des congrégations. Des Bénédictins aux Mendicants (VIe – XVIe siècle)*, Fondation Georges Guichard, 1984
240. Geiss, Imanuel, *Istoria lumii din preistorie până în anul 2000*, trad. Aurelian Cojocă, Editura All Educațional, București, 2002
241. Gemelli, Agostino, *Le message de Saint François d'Assise au monde moderne*, trad. Ph. Mazoyer, Éditeur P. Lethielleux, Paris, 1935
242. Gendarme, René, *Des sorcières dans l'économie: les multinationales*, Édition Cujas, Paris, 1981
243. Georgescu, Ioan, *Istoria Bisericii creștine universale*, Ediția III, Editura Librăriei „Universala” Alcalay & Co, Blaj, 1937
244. Gérard, Simon, *Kepler – astronome astrologue*, Éditions Gallimard, Paris, 1979
245. Gerbet, Marie-Claude, *L'Espagne au Moyen Âge VIIIe – XVe siècle*, Armand Colin Éditeur, Paris, 1992
246. Geymonat, Ludovico, *Galilée*, trad. Françoise-Marie Rosset, Éditions Complexe, Paris, 1983
247. Ghibu, Onisifor, *Catolicismul ungiuresc în Transilvania și politica religioasă a statului român*, Cluj, 1924
248. Gianinazzi Willy, *Naissance du mythe moderne. Georges Sorel et la crise de la pensée savante (1889-1914)*, Editions de la Maison des sciences de l'homme, Paris, 2006
249. Gilson, Étienne, *La philosophie au moyen âge*, Éditions J. Vrin, Paris, 1976
250. Ginzburg, Carlo, *I Benandanti. Recherche sulla stregoneria e sui culti agrari tra cinquecento e seicento*, Giulio Einaudi, Turin, 1966
251. Idem, *Istorie nocturnă*, trad. Mihai Avădanei, Editura Polirom, Iași, 1996
252. Idem, *Les batailles nocturnes. Sorcellerie et rituels agraires aux XVIe et XVIIe siècles*, trad. Giordana Charuty, Éditions Flammarion, Paris, 1984
253. Gioia, Francesco, *François d'Assise. Les lieux et les textes*, Éditions Cerf/Racine, Bruxelles, 2001
254. Giurescu, C. Constantin, *Istoria Românilor*, ediția I, vol. III, partea I, Fundația pentru Literatură și artă, București, 1944

255. Glacken, Clarence J., *Conception du monde au Moyen Âge*, Hachette Littératures, Paris, 2002
256. Glenisson, Jean, Day, John, *Textes et documents d'histoire du Moyen Âge XIVe – XVe siècles* (Col. Regards sur l'histoire), t. I. *Perspectives d'ensemble: les „crises” et leur cadre*, Société d'édition d'enseignement supérieur, Paris, 1970
257. Ibidem, t. II. *Les structures agraires et la vie rurale*, Société d'édition d'enseignement supérieur, Paris, 1977
258. Gobry, Yvan., *Saint François d'Assise et l'esprit franciscain*, Édition de Seuil, Paris, 1957
259. Gonzáles de Caldas, Victoria, *El poder y su imagen. La Inquisición Real*, Secretariado de Publicaciones, Universidad de Sevilla, Sevilla, 2001
260. Gorce, Maxime et Mortier, Raoul (coord.), *Christianismes orientaux*, tome IV. *Christianisme médiéval – réforme protestante*, Librairie Aristide Quillet, Paris, 1948
261. Idem, *Histoire générale des religions*, tome V. *Folklore et religion, magie et religion*, Librairie Aristide Quillet, Paris, 1951
262. Gothier, Louis et Troux, Albert, *Recueil de textes d'histoire, t. IV, Les temps modernes*, Édition Dessain, Paris, 1967
263. Goustine, de Christian, *La torture*, Éditions du Centurion, Paris, 1976
264. Grabois, Aryeh, *Le pèlerin occidental en Terre sainte au Moyen Âge*, (Collection Bibliothèque de Moyen Âge - 13), Éditions De Boeck Université, Bruxelles, 1998
265. *** *Grand Dictionnaire universel du XIXe siècle*, par M. Pierre Larousse, tome neuvième, Hachette, Paris, 1873
266. Grandjean, Michel et Roussel, Bernard (coord.), *Coexister dans l'intolérance. L'édit de Nantes (1598)*, Labor et Fides, Genève, 1998
267. Grayzel, Salomon, *The Church and the Jews in the Thirteenth Century*, Philadelphia, 1933
268. Gravier, Maurice, *Luther. A la noblesse chrétienne de la Nation allemande. La liberté du chrétien*, Aubier-Montaigne, Paris, 1970
269. Grassin, Jean-Marie (éd.), *Mythes, images, représentations*, actes du XIVe congrès de la Société française de littérature générale et comparée, Limoges, 1977
270. Gratien, P., *Histoire de la Fondation et de l'Évolution de l'Ordre des Frères Mineurs au XIIIe siècle*, Société et Librairie S. François d'Assise, Paris, 1928
271. Graulich, Michel, *Mythes et rituels du Mexique ancien préhispanique*, Académie Royale de Belgique, Louvain-la-Neuve, 2000
272. Grămadă, Ilie, *Franța lui Richelieu și Mazarin*, Editura Junimea, București, 1971
273. Greenleaf, Richard E., *The Mexican Inquisition of Sixteenth Century*, University of New Mexico Press, Albuquerque, 1969
274. Griffé, Élie, *Le Languedoc cathare et l'Inquisition (1229 – 1329)*, Letouzey et Ané, Paris, 1980
275. Gross, Lidia, *Confraeriile medievale în Transilvania (secolele XIV - XVI)*, Editura „Grinta”, Cluj – Napoca, 2004
276. Grosse, Rolf, *L'Église de France et la papauté (X^e – XIIIe siècle). Actes du XXVIe colloque historique franco – allemand organisé en coopération avec l'École nationale des chartes par l'Institut historique allemand de Paris (Paris, 17 – 19 octobre 1990)*, Bouvier, Bonn, 1993
277. Guichard, Pierre, *L'Espagne et la Sicile musulmanes aux XIe et XIIe siècles*, Presses Universitaires de Lyon, 1990
278. Guiraud, Jean, *Histoire Partiale. Histoire Vraie*, tome IV, Gabriel Beauchesne, Paris, 1919
279. Gusdorf, Georges, *Mythe et Métaphysique. Introduction à la philosophie*, Éditeur Flammarion, Paris, 1953
280. Gutton, Francis, *L'Ordre d'Alcantara*, P. Lethielleux, Paris, 1975
281. Guyotjeannin, Olivier, *Le Moyen Age (V^e – XVe siècle)*, Archives de l'Occident sous la direction de Jean Favier, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1992
282. Gyémánt, Ladislau, *Evreii din Transilvania în epoca emancipării 1790-1867*, Editura Enciclopedică, București, 2000

283. Hackett, Francis, *François Ier (1494 – 1547)*, trad. Rose Celli, Éditions Payot, Paris, 1937
284. Hamann, Brigitte, *Elisabeth, Kaiserin wider Willen*, Ed. Interfrom, Osnabrück, München, 1982
285. Hanotaux, Gabriel, *Histoire de la nation française*, tome VI. *Histoire religieuse*, par Georges Goyau, Librairie Plon, Paris, 1922
286. Hans Rudolf Niedarhanser, *Les Templiers, le secret de la vielle Tour*, Centre Triades, Paris, 1982
287. Hansen, Joseph, *Quellen und Untersuchungen zur Geschichte des Hexenwahns und Hexenverfolgung im Mittelalter*, C. Giorgi, Bonn, 1901 (und Tome XI, Hildesheim, Olms, 1964)
288. Hauser, Henri et Renaudet, Augustin, *Les débuts de l'Âge Moderne*, troisième édition, revue et augmentée, Presses Universitaires de France, Paris, 1946
289. Hayward, Fernand, *Histoire des papes*, troisième édition revue et augmentée, Payot, Paris, 1953
290. Hedde, René, O.P., *Manuel d'Histoire Ecclésiastique*, nouvelle édition revue et mise à jour, tome premier et tome second, Librairie Lecoffre, Paris, 1939
291. Heers, Jacques, *La ruée vers l'Amérique. Le mirage et les fièvres*, Éditions Complexe, Paris, 1992
292. Henderson, Ernest, (ed.), *Select Historical Documents of the Middle Ages*, George Bell and Sons, London, 1892
293. Henriët, Patrick, *La parole et la prière au Moyen Âge*, (Collection Bibliothèque de Moyen Âge - 16), Éditions De Boeck Université, Bruxelles, 2000
294. Hermann, Christian, *L'Eglise d'Espagne sous le patronage royal (1476 – 1834)*, essai d'ecclésiologie politique, Casa de Velázquez, Ciudad Universitaria, Madrid, 1988
295. Hertling S.J., Ludwing, *Geschichte der Katolischen Kirche*, Morus – Verlag, Berlin, 1967, trad. pr. prof. dr. Emil Dumea, *Istoria Bisericii*, Editura Ars Longa, Iași, 2001
296. Hinnebusch, William A., *Brève histoire de l'Ordre Dominicain*, présentée, traduite et complétée par Guy Bedouille, O.P., Les Éditions du Cerf, Paris, 1990
297. *** *Histoire de l'Église depuis les origines jusqu'à nos jours*, publiée sous la direction de Augustin Fliche et Victor Martin, vol. I – XXI, Éditions Bloud & Gay, 1946 – 1952
298. Höffner, Joseph, *La ética colonial española del siglo de Oro*, Cultura Hispánica, Madrid, 1957
299. Holder, Alfred (ed.), *Lex Salica emendata nach dem Codex von Trier-Leyden* (Vossianus lat. oct. 86), Schloemp, Leipzig, 1880
300. Honaker, Michel, *La Sorcière de Midi*, Rageot – Éditeur, Paris, 1991
301. Hoornaert, Chan. H., *La montée du Carmel de Saint Jean de la Croix*, tome I - II, Éditions Desclé de Brouwer, Bruges – Paris, 1932
302. Horst, Ulrich, O.P., *The Dominicans and the Pope. Papal Teaching Authority in the Medieval and Early Modern Thomist Tradition*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana, 2006
303. Houben, Heinrich-Hubert, *Christophe Colomb (1447 – 1506)*, trad. Eva Métraux, Payot, Paris, 1935
304. Housley, Norman, *The Italian Crusades. The Papal-Angevin Alliance and the Crusades against Christian Lay Powers, 1254 – 1343*, Clarendon Press, Oxford, 1982
305. Huber, Raphael M., O.M.F. Conv., *A Documented History of the Franciscan Order from the Birth of St. Francis to the Division of the Order under Leo X (1182 – 1517)*, Washington, D.C., U.S.A., 1944
306. Huerga, Alvaro, *Bartolomé de Las Casas. Vie et œuvres*, traduit de l'espagnol par Gérard Grenet, Les Éditions du Cerf, Paris, 2005
307. Huizinga, Johan, *Amurgul evului mediu*, Editura Univers, București, 1970
308. Hutin, Serge, *Alchimia*, Editura de Vest, Timișoara, 1992
309. Ică, Ioan I., jr., Marani Germano, *Gândirea socială a Bisericii*, Editura Deisis, Sibiu, 2002

310. Ignațiu de Loyola, *Exerciții spirituale*, Editura Polirom, Iași, 1996
311. Ionescu, Nae, *Curs de filozofie a religiei (1924 – 1925)*, Editura Eminescu, București, 1998
312. Iorga, Nicolae, *Elemente de unitate ale lumii medievale, moderne și contemporane*, vol. I: *Papi și împărați*, București, 1921
313. Idem, *Istoria statelor balcanice în epoca modernă*, Vălenii de Munte, 1913
314. Idem, *Originea și dezvoltarea statului austriac*, Iași, 1938
315. Idem, *Relations entre l'Orient et l'Occident au Moyen – Âge*, în *Études Byzantines*, vol. I, Recherches sur le culte impérial, Paris, 1939
316. Idem, *Sate și preoți din Ardeal*, Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl”, București, 1902
317. *** *Istoria României. Transilvania*, vol. I, Editura George Barițiu, Cluj – Napoca, 1997
318. Itzhaki, Masha, *Juda Halévi. D'Espagne à Jérusalem (1075 ? – 1141)*, trad. Flore Abergel, Éditions Albin Michel S.A., Paris, 1997
319. Jacquin, Alcide Mannes, *Histoire de l'Église* (tome II. *Le haut Moyen Age*; tome III. *La Chrétienté jusqu'au XIIe siècle*), Besançon, Paris, 1936 – 1948
320. Jakó, Zsigmond, *Cercetarea izvoarelor medievale diplomatice în Transilvania. Extras din „Stucii și materiale de Istorie Medie”*, vol. XVII, Editura Istros, Brăila, 1999
321. Jean de la Croix, *Les Romances*, trad. Dominique Poirrot, Éditions Arfuyen, Paris, 2004
322. Jedin, Hubert, *Histoire du Concile de Trente*, trad. A. Liefoghe, Éditions Desclée, Paris – Rome, 1965
323. Joannou, Perikles – Petros, *Démonologie populaire, démonologie critique au XIe siècle. La vie inédite de S. Auxence par M. Psellos*, Wiesbaden, Harrassowitz, 1971
324. Johnson, Paul, *O istorie a evreilor*, trad. Irina Horea, Editura Hasefer, București, 2005
325. Jones, Ernest, *On the Nightmare*, Liveright Publishing, New York, 1951
326. Jordan, Michael, *Din miturile lumii. Enciclopedie tematică*, trad. Walter Fotescu, Editura Humanitas, București, 2002
327. Jouanna Arlette, Boucher Jacqueline, Biloghi Dominique, Le Thiec, Guy, *Histoire et dictionnaire des guerres de religion*, Éditions Robert Laffont S.A., Paris, 1998
328. Jung, Carl Gustav, *Opere Complete*, vol. 14. *Mysterium Coniunctionis*, trad. Maria-Magdalena Anghelescu, Editura Teora, București, 2000
329. Karnabatt, Dimitrie, *Sfântul Francisc din Assisi și spiritul franciscan*, Tipografia „Serafica”, Săbăoani – Roman, 1942
330. Kelly, Henry Ansgar, *Le diable et ses démons: la démonologie chrétienne, hier et aujourd'hui*, trad. de l'anglais par Maurice Galiano, Éditions du Cerf, Paris, 1977
331. Király, Béla, *Ferenc Deák*, Akadémiai Kiadó, Budapesta, 1993
332. Kirkpatrick, F. A., *Les conquistadors espagnols*, trad. A. et H. Collin Delavaud, Éditions Payot, Paris, 1935
333. Klaniczay, Gábor, *The Uses of Supernatural Power. The Transformation of Popular Religion in Medieval and Early Modern Europe*, Polity Press, Cambridge, 1990
334. Knappert, Jan, *Enciclopedie. Mitologia și religia Orientului mijlociu*, trad. Gherasim Țic, Editura Nemira, București, 2003
335. Knawes M.D., Odoleschi D., *Nuova Storia della Chiesa, II, Il Medio Evo*, Torino, 1971
336. Komáromy Andor, *Magyarországí Boszorkányperék Oklevéltára*, Kiadja a Magyar Tud. Akadémia, Budapest, 1910
337. Kouznetsov, B., *Galilée*, trad. Michel Rouzé, Éditions Mir, Moscou, 1973
338. Kratz, Wilhelm, S.J., *El tratado hispano-portugués de límites de 1750 y sus consecuencias. Estudio sobre la abolición de la Compañía de Jesús*, trad. Diego Bermudez Camacho, Rome, 1954
339. Krickeberg, Walter (și colectivul), *Les religions amérindiennes*, trad. L. Jospin, Edition Payot, Paris, 1962
340. Krumenacker, Yves, *Calvin. Au-delà des légendes*, Éditions Bayard, Montrouge Cedex, 2009
341. Labande, Edmond-René, *L'Italie de la renaissance*, Payot, Paris, 1954

342. Lafont, Ghislain, *O istorie teologică a Bisericii*, trad. Maria-Cornelia Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2003
343. Laportalière, Edouard de, *Catharisme et néocatharisme en terre d'Ariège*, Lacour Éditeur, Nîmes, 2004
344. Lerner, Christina, *Witchcraft and Religion. The Politics of Popular Belief*, Basil Blackwell, 1984
345. Lauret, Jean-Claude et Lasierra, Raymond, *La torture et les pouvoirs*, Éditions Balland, Paris, 1973
346. Idem, *La torture propre*, Éditions Grasset & Fasquelle, Paris, 1975
347. Lavocat, Louis-Lucien-Leon, *Procès des frères et de l'ordre du Temple*, Éditions Plon, Paris, 1888
348. Lea, Henry Charles, *Materials toward a History of Witchcraft*, ed. Arthur C. Howland, vol. I – III, New York – London, 1957
349. Leclercq, Jean, Vandembroucke, François, Bouyer, Louis, *La spiritualité du Moyen Age*, Éditions Montaigne, Paris, 1961
350. Idem, *La spiritualité du Moyen Age (Histoire de la spiritualité chrétienne)*, t. II, Édition Aubier, Paris, 1962
351. Lecoy de la Marche, Albert, *Anecdotes historiques. Légendes et apologue d'Étienne de Bourbon, dominicain du XIIIe siècle*, Librairie Renouard, Paris, MDCCCLXXVII
352. Idem, *La chaire française au moyen âge, spécialement au XIIIe siècle d'après les manuscrits contemporains*, 2e éd. corr. et augm., Renouard, Paris, 1886
353. Le Gall, Jean-Marie, *Les moines au temps des réformes. France (1480 – 1560)*, Champ Vallon, Paris, 2001
354. Le Goff, Jacques, *Banii și viața. Economie și religie în Evul Mediu*, trad. Ecaterina Stănescu, Editura Erasmus, București, 1993
355. Idem, *Civilizația Occidentului medieval*, trad. și note de Maria Holban, București, 1970
356. Idem, *Evul Mediu și nașterea Europei*, Editura Polirom, Iași, 2005
357. Idem, *Intellectualii în Evul Mediu*, trad. Nicole Ghimpețeanu, Editura Meridiane, București, 1994
358. Idem, *L'Europe est – elle née au Moyen Age?* Éditions du Seuil, Paris, 2003
359. Idem, (coord), *Omul medieval*, trad. Ingrid Ilinca și Dragoș Cojocaru, Editura Polirom, Iași, 1999
360. Idem, *Nașterea Purgatoriului*, vol. I – II, trad. Maria Carpov, Editura Meridiane, București, 1995
361. Idem, *Negustorii și bancherii în Evul Mediu*, trad. Nicolae Ghimpețeanu, Editura Meridiane, București, 1994
362. Idem, *Sfântul Francisc din Assisi*, trad. Mihai Ungurean, Editura Polirom, Iași, 2000
363. Lendvai, Paul, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrângeri*, trad. Maria și Ion Nastasia, Editura Humanitas, București, 2001
364. Léonard Emile, *Introduction au cartulaire manuscrit de l'ordre du Temple (1150 – 1317) constitué par le marquis d'Albon et conservé à la Bibliothèque Nationale*, Éditions Champion, Paris, 1930
365. Lépicié, Cardinal, O.S.M., *Le monde invisible. Le spiritisme en face de la Théologie Catholique*, trad. Charles Grolleau, Éditeurs Desclée de Brouwer, Paris, 1931
366. Leroy, Béatrice, *Les Juifs dans l'Espagne chrétienne avant 1492*, Edition Albin Michel, Paris, 1993
367. Idem, *L'Espagne au Moyen Âge*, Éditions Albin Michel, Paris, 1988
368. Llamas Martinez, Enrique, *Santa Teresa de Jesus y la inquisicion española*, Instituto Francisco Suarez, Madrid, 1972
369. *** *Le Saint Prophète Élie d'après les Pères de l'Église. Textes présentés par les carmélites du Monastère Saint Élie Saint-Rémy-les-Montbard*, Abbaye de Bellegontaine, Maine-&-Loire, 1992

370. *** *Les drames de l'inquisition*, d'après C.V. de Féréal avec de nombreuses gravures, Librairie populaire des villes et des campagnes, Paris, 1903
371. Lesegetrain, Claire, *Les Grands ordres religieux*, Edition Fayard, Paris, 1990
372. *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007
373. *** *Les opuscules de Saint François d'Assise*, texte latin de Quaracchi. Introduction, traduction française et tables du R.P. Damien Vorreux OFM, de l'Abbe Paul Bayart et des FF. MM. de la Clarté-Dieu, Éditions Franciscaines, Paris, 1955
374. *** *Les Pères de l'Église et l'astrologie. Origène, Méthode, Basile, Grégoire de Nysse, Diodore, Procope de Gaza, Jean Philopon*, Association J.P. Migne, Paris, 2003
375. *** *Les religions. Dictionnaire du savoir moderne*, Centre d'Étude et de Promotion de la Lecture, Paris, 1972
376. Levack, Brian P., *La Grande Chasse aux sorcières en Europe aux débuts des Temps Modernes*, Champ vallon, Seyssel, 1991
377. Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994
378. Lévis-Mirepoix, *La France féodale*, vol. IV, Librairie Jules Tallandier, Paris, 1974
379. Lewis, D. B. Wyndham, *Charles – Quint, empereur d'Occident (1500 – 1558)*, trad. S. Campaux, Payot, Paris, 1932
380. Libert, J., *Histoire de la Chevalerie en France*, Hachette, Paris, 1856
381. Liegeois, Jean-Pierre, *Tsiganes et Voyageurs. Données socio-culturelles. Données socio-politiques*, Conseil de l'Europe, Strasbourg, 1985
382. *** *L'interdit ou la torture en questions*, journée d'études organisée par le Centre d'Études du Saulchoir avec l'Association des Chrétiens pour l'abolition de la torture, Diffusion Cerf, Paris, 1995
383. Lizerand, Georges (ed.), *Le dossier de l'Affaire des Templiers*, 4e tirage, Les Belles Lettres, Paris, 2007
384. Lobet, Marcel, *Histoire mystérieuse et tragique des Templiers*, deuxième édition revue et augmentée, Soledi, Liège, 1943
385. Loiseleur, Jules, *Doctrina secretă a Templierilor*, trad. Rodica și Radu Valter, Editura Gramar, București, 2003
386. Lopetegui, Leon, S.I., Zubillaga, Felix, S.J., *Historia de la Iglesia en la América Española*, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 1965
387. Lorédan, Jean, *Un grand procès de sorcellerie au XVIIe siècle. L'abbé Gaufridy et Madeleine de Demandolx*, Paris, 1912
388. Lortz, Joseph, *Storia della Chiesa*, volume I – II, Edizioni Paoline, Roma, 1980
389. Loshe, Bernhard, *Martin Luther. Eine Einführung in sein Leben und sein Werk*, Ed. und übers, von E. Beck, Munich, 1981
390. Lot, Ferdinand, *Naissance de la France*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1948
391. Idem și Fawtier, Robert, *Histoire des institutions françaises du Moyen Age: t. III. Institutions ecclésiastiques*, Éditions Perroy, Paris, 1962
392. Luchaire, Achille, *Innocent III. La croisade des Albigeois*, Editions Hachette, Paris, 1905
393. Idem, *Innocent III. La question d'Orient*, deuxième édition, Hachette, Paris, 1911
394. Lung, Ecaterina și Zbucnea, Gheorghe, *Istorie Medie Universală, I Europa Medievală (secolele V – XV)*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2003
395. Madre, Philippe, *Guérison et exorcisme. Comment discerner?* Éditions des Béatitudes, Burtin, 2005
396. Mahan, Alexandre, *Marie-Thérèse d'Autriche (1717 – 1780)*, Payot, Paris, 1933
397. Maître, Jacques, *Mystique et féminité. Essai de psychanalyse sociohistorique*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1997
398. Mandaule, Jacques, *Istoria Franței*, vol. I-II, Editura Politică, București, 1973
399. Mandrou, Robert (coord.), *Histoire des protestants en France*, Editeur Eduard Privat, Toulouse, 1977

400. Idem, *Magistrats et sorciers en France au XVIIe siècle. Une analyse de psychologie historique*, Librairie Plon, 1968
401. Manea, Mihai, *Din enigmele celebre ale istoriei*, Editura Cuvântul Românesc, București, 1991
402. Manlio, Sodi, *Tra maleficio, patologia e possessione demonica, teologia e pastorale dell'esorcismo*, Messaggero, Padova, 2003
403. Manselli, Raoul, *Saint François d'Assise*, trad. Henri Louette et Jacques Mignon, Les Éditions du Cerf, Paris, 2004
404. Idem, *Spirituels et béguins du Midi*, trad. Jean Duvernoy, Bibliothèque Historique Privat, Paris, 1989
405. Mantran, Robert, *L'expansion musulmane (VIIe – XIe siècles)*, Coll. Nouvelle Clio – L'histoire et ses problèmes – 20, Presses Universitaires de France, Paris, 1969
406. Marchand, Jean, *L'autre monde au Moyen Âge. Voyages et visions*, Edition de Boccard, Paris, 1940
407. Marchi, Gino, *La Riforma Tridentina*, seconda edizione accresciuta e aggiornata, Rebellato Editore, Rovigo, 1969
408. Marcus, Landau, *Ignace de Loyola (1491 – 1556)*, trad. Pierre Degon, Payot, Paris, 1936
409. Margolis, Max L. et Marx, Alexandre, *Histoire du peuple juif*, trad. J. Robillot, Payot, Paris, 1930
410. Markale, Jean, *Gisors et l'énigme de Templiers*, Pygmalion/G. Watelet, Paris, 1986
411. Marrou, Henri-Irénée, *Biserica în antichitatea târzie*, trad. Roxana Mareș, Editura Teora, București, 1999
412. Marx, Dott. J., *Manuale di Storia Ecclesiastica*, prima traduzione italiana, Firenze, 1914
413. Mayaud, Pierre-Noël, *Le conflit entre l'Astronomie Nouvelle et l'Écriture Sainte aux XVIe et XVIIe siècles. Un moment de l'histoire des idées autour de l'affaire Galilée*, vol. I – V, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2005
414. Mazilu, Dan Horia, *O istorie a blestemului*, Editura Polirom, Iași, 2001
415. Mânzat, George, *Monografia orașului Dej*, Bistrița, 1926
416. Méchoulan, Henry, *Les juifs du silence au siècle d'or espagnol*, Éditions Albin Michel S.A., Paris, 2003
417. Melani, Atto, *Secretele conclavelor*, trad. Geo Vasile, Editura Humanitas, București, 2005
418. *** *Memorie și reconciliere. Biserica și greșelile din trecut*, Editura Presa Bună, Iași, 2000
419. Menasseh ben Israël, *Justice pour les juifs (Vindiciae Judaeorum)*, présenté, traduit et annoté par Lionel Ifrah, Les Éditions du Cerf, Paris, 1995
420. Mercati, Angelo, *Censure et pouvoir, trois procès: Savonarole, Bruno, Galilée*, Mouton, Paris, La Haye, 1976
421. Merceron, Jacques E., *Dictionnaire thématique et géographique des saints imaginaires, facétieux et substitués*, Éditions du Seuil, Paris, 2002
422. Mercier, Franck, *L'enfer du décor — La Vauderie d'Arras (1459-1491) ou l'émergence contrariée d'une nouvelle souveraineté autour des Ducs Valois de Bourgogne*, thèse de doctorat, histoire, Université Lumière Lyon 2, Faculté de Géographie, Histoire, Histoire de l'Art et Tourisme, 2001 (coord. Chifoleau Jacques)
423. Merzdorf, Friedrich, *Statuts secrets du Temple*, Duncker & Humblot, Leipzig, 1877
424. Mestre, J.-B., *Guillaume de Flavy n'a pas trahi Jeanne d'Arc...*, nouvelle étude critique et documents inédits, Librairie Émile Nourry, Paris, 1934
425. Meteș, Ștefan, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I (până la 1700), Arad, 1918
426. Meunier, René-Adrien, *Les rapports entre Charles VII et Jeanne d'Arc de 1429 à 1461*, Chez L'auteur, Poitiers, 1946
427. Meyendorff, John, *The Byzantine legacy in the Orthodox Church*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1982

428. Meyer, Karl, *Panorama de l'histoire du monde de la préhistoire à nos jours*, trad. R. Jouan, Payot, Paris, 1959
429. Michelet, Damien, *Le procès de Giordano Bruno. Une relecture des sources à la lumière des découvertes récentes dans les archives du Saint-Office*, Université de Fribourg, Fribourg, 2008
430. Michelet, Jules, *La Sorcière*, édition originale publiée avec notes et variantes par Lucien Refort, tome I - II, Éditions Marcel Didier, Paris, 1952 et 1956
431. Idem, *Scrieri alese. I. Istoria Franței II. Istoria Revoluției*, trad. A. Cișman, Editura Minerva, București, 1973
432. Midelfort, H.C. Erik, *Witch-Hunting in Southwestern Germany, 1562 – 1684. The Social and Intellectual Foundations*, Stanford U.P., 1972
433. Millenari, I., *Secretele Vaticanului*, trad. Sorin Sergentu, Editura Allfa, București, 2001
434. Miquel, Pierre, *Les guerres de religion*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1980
435. Mira, Joan F., *Eu, Papa Borgia*, Editura Meronia, București, 2005
436. Molero, Valérie, *Magie et sorcellerie en Espagne au siècle des lumières (1700 – 1820)*, Édition L'Harmattan, Paris, 2006
437. Molinié, Annie et Duviols, Jean-Paul (coord.), *Inquisition d'Espagne*, Presses de l'Université de Paris – Sorbonne, Paris, 2003
438. Idem et Merle, A., Guillaume – Alonso, A., (dir.), *Les Jésuites en Espagne et en Amérique. Jeux et enjeux du pouvoir (XVIe – XVIIIe siècles)*, Press de l'Université Paris – Sorbone, 2007
439. Mollat, Guillaume, *Les papes d'Avignon (1316 – 1378)*, 9e éd., Letouzey et Ané, Paris, 1950
440. Mollat, Michel, Santbergen, René Van, *Recueil de textes d'histoire*, t. II, Le Moyen Age, H. Dessain, Paris, 1961
441. Monter, E. William, *European Witchcraft*, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1969
442. Idem, *Frontiers of Heresy: The Spanish Inquisition from the Basque Lands to Sicily*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990
443. Monteserín, Miguel Jiménez, *Introducción a la Inquisición Española. Documentos básicos para el estudio del Santo Oficio*, Editora Nacional, Madrid, 1980
444. Morales, Padrón, Francisco, *Teoria y leyes de la conquista*, Ediciones Cultura Hispánica del Centro Iberoamericano de Cooperación, Madrid, 1979
445. Muchembled, Robert, *La Sorcière au village (XVe – XVIIIe siècle)*, Gallimard-Julliard, Paris, 1979
446. Idem, *La Violence au village (XVe – XVIIe siècle). Comportements populaires et mentalités en Artois*, Brepols, Turnhout, 1989
447. Idem, *Magia și vrăjitoria în Europa din Evul Mediu până astăzi*, trad. Maria și Cezar Ivănescu, Editura Humanitas, București, 1997
448. Idem, *O istorie a diavolului (civilizația occidentală în sec. XII-XX)*, Editura Cartier, Chișinău, 2002
449. Murga Sanz, Vincente, *Cedulario Puertorriqueño*, t. I, Ediciones de la Universidad de Puerto Rico, Río Piedras, 1961
450. Murgescu, Bogdan, *Istoria lumii în texte*, Editura Teora, București, 1999
451. Musset, Lucien, *Les invasions: les vagues germaniques*, deuxième édition mise a jour, Coll. Nouvelle Clio – L'histoire et ses problèmes – 12, Presses Universitaires de France, Paris, 1969
452. Mușlea, Ion și Bârlea, Ovidiu, *Tipologia folclorului. Din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Editura Minerva, București, 1970
453. Negulescu, P. Petre, *Destinul omenirii*, vol. III, ediția a II-a, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras S.A., București, 1943
454. Idem, *Filozofia Renașterii*, vol. II – III, Editura Cugetarea, București, 1946-1947
455. Nelli, René, *La vie quotidienne des cathares du Languedoc au XIIIe siècle*, Librairie Hachette, 1969

456. Idem, *Le phénomène cathare*, Éditions Privat, Paris, 1964
457. Idem și Niel, Fernand, Duvernoy, Jean, Roché, Deodat, *Les cathares*, Éditions de Delphes, Paris, 1992
458. Negroni, Barbara, *Intolérances. Catholiques et protestants en France, 1560 – 1787*, Hachette Livre, Paris, 1996
459. Netto, Liberale, *Istoria literaturii italiene de la origină până la Tasso*, București, 1943
460. Neveu, Bruno, *L'erreur et son juge. Remarques sur les censures doctrinales à l'époque moderne*, Bibliopolis, Napoli, 1993
461. Newman, William Mendel, *Les seigneurs de Nesle en Picardie (XIIe – XIIIe siècle). Leur chartes et leur histoire* (Col. Bibliothèque de la société d'histoire du droit des pays flamands, picards et wallons – XXVII), tome I (*Étude sur la Noblesse Régionale Ecclésiastique et Laïque*); tome II (*Recueil des Chartes*), Éditions A et J. Picard, Paris, 1971
462. Niel, Fernand, *Albigéois et cathares*, Presses Universitaires de France, Paris, 1965
463. Novalín, José Luis González, *El inquisidor general Fernando de Valdés (1483 – 1568)*, vol. I, Universidad de Oviedo, Oviedo, 1968
464. *** *Obras Completas de Santa Teresa de Jesús*, texto depurado críticamente por Efrén de la Madre de Dios, O.C.D., y Otger Steggink, O. Carm., Biblioteca Mística Carmelitana, Madrid, 1962
465. Oișteanu, Andrei, *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, Editura Nemira, București, 1998
466. Ordine, Nuccio, *Giordano Bruno, Ronsard et la religion*, trad. Luc Hersant, Éditions Albin Michel, Paris, 2004
467. Oțetea, acad. Andrei, *Renașterea*, Editura Științifică, București, 1964
468. Oursel, Raymond, *Les pèlerins du Moyen Age* (coll. „Résurrection du passé”), Édition Fayard, Paris, 1964
469. Idem (ed. et trad.), *Les procès des Templiers*, Éditions La Colombe, Paris, 1959
470. Pacaut, Marcel, *La théocratie. L'Église et le pouvoir au Moyen Age* (Coll. historique), Aubier, Paris, 1957
471. Idem, *Les ordres monastiques et religieux au Moyen Âge*, Nathan, Paris, 1970
472. Padover, Saul Kussiel, prof., *Joseph II, l'empereur révolutionnaire (1741 – 1790)*, Payot, Paris, 1935
473. Page, Raymond Ian, *Mythes Nordiques*, trad. Christian Cler, Éditions du Seuil, Paris, 1993
474. Pagès, Georges, *La guerre de trente ans (1618 – 1648)*, Payot, Paris, 1949
475. Pall, Francisc, *Diplomatica latină cu referire la Transilvania (secolele XI – XV)*, extras din „*Documente privind Istoria României*”, vol. II, Editura Academiei R.P.R., București, 1956
476. Idem și Mureșan, Camil, *Lecturi din izvoarele istoriei evului mediu*, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1961
477. Palou, Jean, *Vrăjitoria*, trad. Ofelia Screciu, Editura de Vest, Timișoara, 1992
478. Papacostea, Șerban, *Geneza statului în evul mediu românesc*, Studii critice, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988
479. Idem, *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciadă și Imperiul mongol*, Editura Enciclopedică, București, 1993
480. Paquier, Jules, *Luther et l'Allemagne*, deuxième édition, Librairie Victor Lecoffre, J. Gabalda, Éditeur, Paris, 1918
481. Paraire, Philippe, *Mari lideri ai istoriei mondiale*, trad. de Dorina Bodea, Editura Arc, 1999
482. Pascu Ștefan, Marica Viorica, *Clujul medieval*, Editura Meridiane, București, 1969
483. Patschovsky, Alexander, *Quellen zur böhmischen Inquisition im 14. Jh.*, MGH, Quellen zur Geistesgeschichte, Weimar, 1979
484. Părăușanu, Titu, *Instituțiile juridice în procesul de formare a poporului român*, teză de doctorat în drept, Chișinău, 2008
485. Pepe, Gabriele, *Il Medio Evo barbarico d'Italia*, G. Einaudi, Torino, 1963

486. Pépin, Jean, *Mythe et allégorie. Les origines grecques et les contestations judéo – chrétiennes*, nouvelle édition, revue et augmentée, Études Augustiniennes, Paris, 1976
487. Pereira, Carlos, *L'Œuvre de l'Espagne en Amérique*, Marcel Rivière, Paris, 1925
488. Pérez, Joseph, *L'Espagne du XVIe siècle*, Armand Colin, Paris, 1973
489. Idem, *Teresa de Ávila y la España de su tiempo*, Ediciones Algaba, Madrid – México, 2007
490. Pernoud, Régine, *Jeanne d'Arc*, Édition du Seuil, Paris, 1959
491. Idem, *Les Templiers*, neuvième édition, Presses Universitaires de France, Paris, 2006
492. Idem, *Templarii*, trad. rom. Andrei Niculescu, Editura Meridiane, București, 1996
493. Idem, *Vie et mort de Jeanne d'Arc*, Edition Hachette, Paris, 1956
494. Péronnet, Michel, *La controverse religieuse (XVIe – XIXe siècles)*. Actes de 1er Colloque Jean Boisset, VIème Colloque du Centre d'Histoire de la Réforme et du Protestantisme, tome I – II, Université Paul Valéry – Montpellier, 1983
495. Idem, *La France au temps de Louis XVI*, Editeur Julliard, Paris, 1967
496. Petitier, Paul, *La Sorcière de Jules Michelet. L'envers de l'histoire*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2004
497. Pierrard, Pierre, *Les papes et la France. Vingt siècles d'histoire commune*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1981
498. Pinuela, J. Deleido, *La vida religiosa bajo el cuarto Felipe*, Lima, 1952
499. Platon, Alexandru-Florin, Laurențiu Rădvan, *De la Cetatea lui Dumnezeu la Edictul de la Nantes*, Editura Polirom, Iași, 2005
500. Plongeron, Bernard (coord.), *La religion populaire dans l'Occident chrétien*, Éditions Beauchesne, Paris, 1976
501. Poirot, Dominique, *Jean de la Croix. Œuvres complètes*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2004
502. Poncelet, Alfred, *Histoire de la Compagnie de Jésus*, Maurice Lamertin Libraire-éditeur, Bruxelles, 1926
503. Pop, Ioan Aurel, *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare (boierești) din Transilvania în secolele XIV – XVI*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991
504. Idem, *Nașterea română medievală*, Editura Enciclopedică, București, 1998
505. Idem, *Românii și maghiarii din Transilvania în secolele IX – XIV. Geneza statului medieval în Transilvania*, ediția a II-a, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2003
506. Popa, Marcel D., Horia C. Matei, *Mică enciclopedie de istorie universală*, Editura Politică, București, 1988
507. Popescu, Adrian, *Tînărul Francisc*, Editura Dacia, Cluj, 1992
508. Popescu, Theodor M., *Rolul istoriei în înțelegerea creștinismului*, București, 1926
509. Poupard, Mgr. Paul (coord.), *Galileo Galilei, 350 ans d'histoire (1633 – 1983)*, Desclée International, Tournai, 1983
510. Pourkier, Aline, *L'Hérésiologie chez Épiphanie de Salamine*, Éditions Beauchesne, Paris, 1992
511. Propp, Vladimir, *Les racines historiques du conte merveilleux*, Gallimard, Paris, 1928
512. Prouteau, Gilbert, *Gilles de Rais ou la Gueule du loup*, Éditions du Rocher, Monaco, 1992
513. Pușcariu, Sextil, *Brașovul de altădată*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977
514. Quétif, J. et Echard, J., *Scriptores Ordinis Praedicatorum*, tome I - II, Ballard, Paris, 1719 – 1721
515. Quillet, Jeannine, *Charles V. Le roi lettré*, Édition Perrin, Paris, 2002
516. Idem, *Les Clefs du Pouvoir au Moyen Âge*, Éditions Flammarion, Paris, 1972
517. Rabega, Maria, Rabega Constantin, *Chimia în slujba omului*, Editura Ion Creangă, București, 1977
518. Radu, Valentin, *O pagină din istoria Franței*, Editura Albatros, București, 1974
519. Rapp, Francis, *L'Église et la vie religieuse en Occident à la fin du Moyen Âge*, Coll. Nouvelle Clio – L'histoire et ses problèmes – 25, Presses Universitaires de France, Paris, 1971
520. Idem, *Le Saint Empire romain germanique d'Otton le Grand à Charles Quint*, Editeur Tallandier, Paris, 2000

521. Rassow, Peter, *Histoire de l'Allemagne des origines à nos jours*, trad. MM. Berger, Kamnitzer et Pons, tome I – II, Éditions Horvath, 1969
522. Ravier, André, *La Compagnie de Jésus sous le gouvernement d'Ignace de Loyola (1541 – 1556)*, Éditions Desclée de Brouwer, Paris, 1991
523. Idem, *Les Chroniques Saint Ignace de Loyola*, Nouvelle Librairie de France, Paris, 1973
524. *** *Reliques et sainteté dans l'espace médiéval*, édition Jean – Luc Deuffic, avant – propos par André Vauchez, Pecia (Ressources en médiévistique), 2006
525. Rendina, Claudio, *Papii. Istorie și secrete*, trad. Radu Gâdei, Editura All, București, 2002
526. Revel-Neher, Elisabeth, *The Image of the Jew in Byzantin Art*, Pergamon Press, Oxford, 1992
527. Rivière, Jean M., *Istoria doctrinelor esoterice*, trad. Viorica Alistar, Editura Symposion, București, 1996
528. Robbins, Rossell Hope, *The Encyclopedia of Witchcraft and Demonology*, Crown Publishers, New York, 1959
529. Rocchi, Jean, *Giordano Bruno après le bûcher*, Éditions Complexe, Bruxelles, 2000
530. Rodriguez, Isaias, *Santa Teresa de Jesus y la espiritualidad española*, Instituto Francisco Suarez, Madrid, 1972
531. Roedelsperger, Denise, *L'univers mental de la torture*, Éditions Privat, Toulouse, 1981
532. Roncaglia, Dal P. Martiniano (OFM), *Les frères mineurs et l'Eglise Grecque Orthodoxe au XIIIe siècle (1231 – 1274)*, Le Caire, Centre d'Etudes Orientalis de la Custodie Franciscaine de Terre-Sainte, 1954
533. Rops, Daniel, *L'Église de la Renaissance et de la Réforme. Une ère de renouveau: la Réforme Catholique*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1955
534. Idem, *L'Église de la Renaissance et de la Réforme. Une révolution religieuse: la Réforme Protestante*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1955
535. Idem, *L'ère des grands craquements*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1958
536. Idem, *L'Église des temps classiques. Le Grand Siècle des Ames*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1958
537. Roth, Cecil, *Histoire du peuple juifs des origines à 1962*, 2e édition, Stock, Paris, 1980
538. Rouche, Michel (coord.), *Clovis – histoire & mémoire*, t. I. *Le baptême de Clovis, l'événement*, Presses de l'Université de Paris – Sorbonne, 1997
539. Ibidem, t. II. *Le baptême de Clovis, son écho à travers l'histoire*, Presses de l'Université de Paris – Sorbonne, 1997
540. Rouquette, Julien, *Les victimes de Calvin. L'Inquisition protestante*, Librairie Bloud & Cie, Paris, 1908
541. Roy, Philippe, *Le consolament cathare*, Éditions Dervy, Paris, 1996
542. Rucquoi, Adeline, *L'Espagne médiévale*, Éditions Les Belles Lettres, Paris, 2002
543. Russell, Jeffrey, B., *Religious dissent in the Middle Ages*, John Wiley & Sons, Inc., New York, 1971
544. Roșulescu, Vladimir, *Femei celebre în istorie*, Editura Scorilo, Craiova, 2000
545. Rusu, Ioane V., *Compendiu de istoria Transilvaniei cu privire distinctă la Români*, Sibiu, 1864
546. Saint-Saëns, Alain, *Valets de Dieu, suppôts du diable. Ermites et Réforme catholique dans l'Espagne des Habsbourg (1550 – 1700)*, Presses Universitaires du Nouveau Monde, New Orleans, 1999
547. Sala-Molins, Louis, *Le dictionnaire des inquisiteurs, Valence 1494*, Galilée, Paris, 1981
548. Santini, Luigi, *De Pierre Valdo à l'Eglise vaudoise*, trad. J.F. Rebeaud, Éditions Labor et Fides, Geneva, 1974
549. Sarraute, Antoine, *Le logis de l'Inquisition*, Toulouse, 1914
550. Savelli, A., *Histoire d'Italie*, Éditions Payot, Paris, 1936
551. Schäfer, Ernst, *Geschichte des spanischen Protestantismus und der Inquisition im sechzehn Jahrhundert*, vol. II, Guttersloh, 1902
552. Schmauch, H., *Neue deutsche Biographie*, vol. III, Dunker & Humblot, Berlin, 1955

553. Schmidt, Charles, *Histoire et doctrine de la secte des Cathares ou Albigeois*, vol. I – II, Paris, 1849
554. Schneider, Eugène, *Jeanne d'Arc et ses Lys: la légende et l'histoire*, Grasset, Paris, 1952
555. Schwarzfuchs, Simon, *Les juifs au temps des croisades en Occident et en Terre sainte*, Éditions Albin Michel, Paris, 2005
556. Sede Gérard (de), *Les Templiers sont parmi nous*, Editeur „Jean de Bounot”, Paris, 1980
557. Seignobos, Charles, *Histoire sincere de la nation française*, Les Editions Rieder, Paris, 1933
558. Sergheevici, Merejkovski Dmitri, *Luther*, trad. Anca Verjinschi, Editura Biblioteca Bucureștilor, București, 2001
559. Sigerus, Emil, *Cronica orașului Sibiu (1100 – 1929)*, trad. de Beatrice Ungar, Editura Imago, Sibiu, 1997
560. Sigmand, Rascher, *Inchizițiunea și Evreii* (conferință rostită în Cercul de lectură sionist al Comitetului regional), Bucuresci, Stabiliment de Arte Grafice „Universala”, 1903
561. Söderberg, Hans, *La religion des cathares. Étude sur le gnosticisme de la basse antiquité et du Moyen Âge*, UPPSALA, 1949
562. Soloviov, Vladimir, *Fundamentele spirituale ale vieții*, trad. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, 1994
563. Soury, Guy, *La démonologie de Plutarque: essai sur les idées religieuses et les mythes d'un platonicien éclectique*, Les Belles Lettres, Paris, 1942
564. Spampanato, Vincenzo, *Vita di Giordano Bruno con documenti editi ed inediti*, Nino Aragno Editore, Torino, 2000
565. Spielmann, Mihai, *Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România*, vol. II, Federația Comunităților Evreiești din România, București, 1988
566. Stehle, Emil L., (ed.), *Testigos de la fe en América Latina. Desde el descubrimiento hasta nuestros días*, Editorial Verbo Divino, Estella, Navarra, 1982
567. Steinacker, Harold, *Austro – Hungarica*, R. Oldenbourg, München, 1963
568. Stoianov, Yuri, *Tradiția ascunsă a Europei*, trad. de Radu Pavel Gheo, Editura Polirom, Iași, 1999
569. Summers, Montague, *The History of Witchcraft and Demonology*, Londra, 1926
570. Szczeciniarz, Jean-Jacques, *Copernic et la révolution copernicienne*, Éditions Flammarion, Paris, 1998
571. Tardieu, Jean-Pierre, *L'Eglise et les noirs au Pérou XVIe et XVIIe siècles*, tome I – II, Editions L'Harmattan, Paris, 1993
572. Tavuzzi, Michael, *Dominican Inquisitors and Inquisitorial District in Northern Italy, 1474 – 1527*, Brill, Leiden – Boston, 2007
573. Taylor, A.J.P., *Monarhia habsburgică (1809 – 1918). O istorie a Imperiului Austriac și a Austro-Ungariei*, trad. Cornelia Bucur, Editura Allfa, București, 2000
574. Tăutu, pr. prof. dr. Aloisie L., *Primatul papilor în istorie* (studiu istorico – dogmatic), Tipografia și librăria românească S.A., Oradea, 1926
575. Teirlinck, Isidoor, *Flora diabolica: de plant in de démonologie*, Éditions de Sikkel, Antwerpen, f.a.
576. Thiolier-Méjean, Suzanne (ed.), *L'Alchimie médiévale l'obratge dels philosophes La Somma et les manuscrits d'Oïl*, Presses de l'Université de Paris Sorbonne, 1999
577. Thouzellier, Christine, *Catharisme et valdéisme en Languedoc à la fin du XIIe et au début du XIIIe siècle: politique pontificale, controverses*, Paris, PUF, 1966
578. Idem, *Hérésie et hérétiques : vaudois, cathares, patarins, albigeois*, Storia e letteratura, Roma, 1969
579. Idem, *Un traité Cathare inédit du début du XIIIe siècle d'après le Liber contra Manicheos de Durand de Huesca*, Louvain, Publications universitaires de Louvain, 1961
580. Tillmann, Helene, *Pope Innocent III*, tad. Walter Sax, North-Holland Publishing Company, 1980

581. Toderașcu, Ion, *Transilvania și Liga creștină, o realitate necunoscută din 1597*, extras din *Anuarul de istorie și arheologie „A.D.Xenopol”XIX*, Editura Academiei R.S.R., Iași, 1982
582. Tondriau, Julien, *Dictionnaire du diable et de la démonologie*, Éditions Verviers, Marabout, 1968
583. Idem, *L’Occultisme*, Editions Gérard & Co, Verviers, 1964
584. Topentcharov, Vladimir, *Boulgres & Cathares. Deux brasiers une même flamme*, Éditions Seghers, Paris, 1971
585. Toussaint-Bertrand, J., *Histoire de l’Amérique espagnole*, vol. I – II, Éditions Spes, Paris, 1929
586. Tulard, Jean, *Le mythe de Napoléon*, Librairie Armand Colin, Paris, 1971
587. ULB. Institut d’histoire du christianisme, *A – t – on découvert la tombe de Saint – Pierre au Vatican? L’utopie communautaire et la vie des premiers chrétiens de Jérusalem. La chasse au sorcières à la fin du Moyen Age et aux XVIe et XVIIe siècles Tommaso Campanella ou le socialisme dans la cité de Dieu. De la cité de Dieu de Saint Augustin à la cité séculière de Harvey Cox / édités par Jean Préaux*, Édition de l’Université Libre de Bruxelles, Bruxelles, 1973
588. Ullmann, Papacy, *A Short History of the Papacy in the Middle Age*, Londra, 1972
589. Valencia, Pedro de, *Discurso acerca de los cuentos de las brujas*, obras completas, volumen VII, Ed. Lancia, Universidad de León, 1997
590. Van Der Maat, Bruno, *L’Église et les autres: les indiens et les noirs au Pérou (XVIème et XXème siècles)*, Université Catholique de Lyon, PROFAC, 1994
591. Vaneigem, Raoul, *Les hérésies*, Presses Universitaires de France, Paris, 1994
592. Vargas Ugarte, Rubén, S.J., *Historia de la Iglesia en el Perú*, tomo I (1511 – 1568), Imprenta Santa Maria, Lima – Peru, 1953
593. *Ibidem*, tomo II (1570 – 1640), Imprenta de Aldecoa – Burgos, 1959
594. *Ibidem*, tomo III (1640 – 1699), Imprenta de Aldecoa – Burgos, 1960
595. *Ibidem*, tomo IV (1700 – 1800), Imprenta de Aldecoa – Burgos, 1961
596. Vasilache, Ion, *Filozofia creștină*, Editura Tipomur, Târgu Mureș, 1999
597. Vasilescu, Emilian, *Istoria religiilor*, Editua Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București, 1982
598. *** *Vaticanul, unealtă josnică a ațățătorilor la război*, Editura Partidului Muncitoresc Român, București, 1950
599. Vauchez, André, *Histoire de christianisme. 5. Apogée de la Papauté et expansion de la chrétienté 1054 – 1270*, Paris, Desclée, 1993
600. Idem, *Spiritualitea Evului Mediu Occidental*, Editura Meridiane, 1994
601. Vătămanu, N., Brătescu, G., *O istorie a medicinei*, Editura Albatros, București, 1975
602. Védrine, Hélène, *Censure et pouvoir. Trois procès: Savonarole, Bruno, Galilée*, Édition Mouton & Co, Paris, 1976
603. *** *Vie de Saint François d’Assise*, adapté de l’anglais par R. Brousse et Alfred de Curzon, nouvelle édition, Librairie J. Duculot, Gembloux, 1927
604. Vicaire, Marie-Humbert, *Histoire de saint Dominique*, Paris, 1958, 2 vol.
605. Idem, *Les Prêcheurs et la vie religieuse des Pays d’Oc au XIIIe siècle*, Éditions Privat, Paris, 1998
606. Idem., *Saint Dominique – la vie apostolique*, Les éditions du Cerf, Paris, 1965
607. Vieira, António, *Sur les procédés de la Sainte Inquisition*, trad. Véronique Donard, Éditions Bayard, Paris, 2004
608. Villeneuve, Roland, *Gilles de Rais une grande figure diabolique – présence du passé*, Éditions Denoël, Paris, 1955
609. Idem, *Les procès de sorcellerie*, Édition Payot, Paris, 1979
610. Vlăduțescu, Gheorghe, *Introducere în istoria filosofiei medievale*, Editura Enciclopedică română, București, 1973
611. Vogüé, A. De, *La communauté et l’abbé dans la Règle de Saint Benoît*, Paris – Bruxelles, 1961

612. Von Pastor, Ludwig, *Histoires des papes*, tom XXI, Paris, 1961
613. Vox, Maximilien, *Napoléon*, Édition du Seuil, Paris, 1962
614. Walker, Timothy D., *Folk Medicine and the Inquisition. The Repressions of Magical Healing in Portugal during the Enlightenment*, Brill, Leiden – Boston, 2005
615. Wanegffelen, Thierry, *Une difficile fidélité. Catholiques malgré le concile en France XVIe – XVIIe siècle*, Presses Universitaires de France, 1999
616. Warwich Montgomery, John, *Puteri și domnii*, Editura Cartea creștină, Oradea, 2003
617. Weis, René, *Les derniers cathares*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 2002
618. Wier, Jean, *Histoires, disputes et discours des illusions et impostures des Diabes*, tome II, Édition Delahaye et Lecrosnier, Paris, 1885
619. Wilkinson, Richard, *Franța și cardinalii 1610 – 1661*, trad. de Mihai Mănăstireanu, Editura All Educational, Buc., 1999
620. Woodward, Geoffrey, *Spain in the Reigns of Isabella and Ferdinand, 1474 – 1516*, Hodder and Stoughton, London, 1997
621. Xavier, Saint François, *Correspondance 1535 – 1552. Lettres et documents*, trad. Hugues Didier, Éditions Desclée de Brouwer, Paris, 1987
622. Zamfirescu, Dan, *Ortodoxie și Romano – Catholicism în specificul existenței lor istorice*, Editura Roza Vânturilor, București, 1992
623. Zerner, Monique (coord.), *L’histoire du catharisme en discussion. Le Concile de Saint-Félix (1167)*, Nice, 2001
624. Zimmerman, Harald, *Veacul întunecat*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983
625. Zuber, Valentine, *Les conflits de la tolérance. Michel Servet entre mémoire et histoire*, Honoré Champion Éditeur, Paris, 2004
626. Zweig, Stefan, *Triumful și destinul tragic al lui Erasm din Rotterdam*, Editura Univers, București, 1975

DICȚIONARE ȘI ENCICLOPEDII:

- 1.*** *Dictionnaire critique, littéraire et bibliographique des principaux livres condamnés au feu, supprimés ou censurés: précédé d’un discours sur ces sortes d’ouvrages*, par G. Peignot, tome premier, Paris, 1966
- 2.*** *Dictionnaire de l’Histoire du Chistianisme*, Enciclopaedia Universalis et Albin Michel, Paris, 2000
- 3.*** *Dictionnaire des hérésies, des erreurs et des schismes*, ou mémoires pour servir a l’histoire des égarements de l’esprit humain par rapport a la religion chrétienne, publiée par M. l’Abbé Migne, tome I – II, Éditeur de la Bibliothèque Universelle du Clergé, Paris, 1847 – 1853
4. *** *Dictionnaire d’histoire et de géographie ecclésiastiques*, publié d’abord sous la direction de Mgr. A. Baudrillart, continué sous celle de A. de Meyer et Et. Van Cauwenbergh, Paris, 1912, 10 vol.
5. *** *Dictionnaire de théologie catholique*, commencé sous la direction de A. Vacant et E. Mangenot, Paris, 1929
6. *** *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome septième, deuxième partie, Paris, 1923
7. *** *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome onzième, première partie, Paris, 1931
8. *** *Dictionnaire du Moyen Âge histoire et société*, Enciclopaedia Universalis et Albin Michel, Paris, 1997
9. *** *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, volume XXXII, Roma, 1936, edizione 1949
10. *** *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, volume XXI, Roma, 1934, edizione 1949
11. GeorGIN, Ch., *Dictionnaire grec-francais*, Librairie A. Hatier, Paris, 1932

12. *** *La Grande encyclopédie, publiée sous la direction d'un comité présidé par Marcelin Berthelot*, Paris, 1885 – 1902, 31 vol.

STUDII ȘI ARTICOLE:

1. Adriani, Maurilio, *Inquisizione*, în *Enciclopedia delle religioni*, t. III, Vallecchi Editore, Firenze, 1971, col. 1171 – 1177
2. Idem, *Priscilianesimo*, în *Enciclopedia delle religioni*, t. IV, Vallecchi Editore, Firenze, 1972, col. 1582 – 1583
3. Albaret, Laurent, *Les victimes célèbres: Jeanne d'Arc – Fausse prophétesse*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 76 – 77
4. Idem, *Les victimes célèbres: les templiers, brûlés parce que relaps*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 70 – 71
5. *** *Annales Minorum prussicorum et le commentaire du P.L. Lemmens*, în *Archivum franciscanum historicum*, t. VI, 1913, p. 702 – 704
6. Amargier, Paul, *Benoît XII*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 206 – 208
7. Idem, *Éléments pour un portrait de Bernard Gui*, în *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 19 – 37
8. A. Michel, *Ordalies*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome onzième, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1931, col. 1139 – 1152
9. Arabeyre, Patrick, *Les deux justices, les deux pouvoirs. La production doctrinale des juristes méridionaux sur les rapports entre justice ecclésiastique et justice royale, de Bernard de Rosier à Guillaume Benoît (deuxième moitié du XVe siècle)*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 373 – 397
10. Aubert, R., *Jeanne d'Arc*, în Aubert, R. (coord.), *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, tome XXVII, Letouzey et Ané, Paris, 2000, col. 915 – 922
11. Audisio, Gabriel, *Nommer l'hérétique en Provence au XVIe siècle*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 17 – 26
12. Balossino, Simone, *Justices ecclésiastiques et justices laïques dans les communes de la basse vallée du Rhône (XIIe – milieu XIIIe siècle)*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 47 – 82
13. Barbiche, Bernard, *Bulle*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 239 – 240
14. Bardy, G., *Afrique* în *Dictionnaire de Droit Canonique*, tome premier, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1935, col. 288 – 307
15. Idem, *Manichéisme*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome neuvième, deuxième partie, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1927, col. 1841 – 1895
16. Bareille, G., *Donatisme*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome quatrième, deuxième partie, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1939, col. 1701 – 1728
17. Barrio Gozalo, Maximiliano, *Burocracia inquisitorial y movilidad social. El Santo Oficio, plantel de obispos (1556 – 1820)*, în A. Padro Moura (ed.), *Inquisición y Sociedad*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 1999, p. 107 – 138
18. Barta, Gábor, *L'intolérance dans un pays tolérant: la Principauté de Transylvanie au XVIe siècle*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 151 – 158

19. Bartoli, Marco □i Delville, Jean-Pierre, *Claire d'Assise et Julienne de Cornillon: mystiques et politiques*, în Jean-Pierre Delville, (coord.), *Mystiques et politiques*, Édition Lumen Vitae, Bruxelles, 2005, p. 47 – 79
20. Bedouelle, Guy, *Maistre, Lacordaire, Guéranger – les catholiques divisés*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 82 – 83
21. Beltrán de Heredia, V., O.P., *Los alumbrados de la diócesis de Jaén*, în *Rev. Teol.*, 9, 1949, p. 162 – 180
22. Bennassar, Bartolomé, *Ce este secolul de aur spaniol?* trad. Lavinia Zainea, în *Magazin istoric*, nr. 11, noiembrie, 2005, p. 5 – 9
23. Idem, *La frontière intériorisée. Identités et frontières confessionnelles dans l'Allemagne de la seconde moitié du XVIIe siècle*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 51 – 78
24. Idem, *Les références à l'Enfer et au Diable dans la documentation inquisitoriale espagnole*, în Jean-Paul Duviols et Annie Molinié-Bertrand (coord.), *Enfers et damnations dans le mode hispanique et hispano-américain. Actes du colloque international, Sorbonne, 15 – 17 novembre 1994*, Presses Universitaires de France, Paris, 1996, p. 121 – 130
25. Berge, François, *Folklore religieux*, în *Histoire générale des religions. Folklore et religion. Magie et religion*, Librairie Aristide Quillet, Paris, MCMLII, p. 6 – 58
26. Idem, *Les légendes de déluge*, în *Histoire générale des religions. Folklore et religion. Magie et religion*, Librairie Aristide Quillet, Paris, MCMLI, p. 59 – 101
27. Bériuio, Nicole, *Entre sottises et blasphèmes. Échos de la dénonciation du Talmud dans quelques sermons du XIIIe siècle*, în Gilbert Dahan (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999, p. 211 – 237
28. Berlioz, Jacques, *Étienne de Bourbon, l'inquisiteur exemplaire*, în Jacques Berlioz (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994, p. 272 – 284
29. Bernabé, Boris, *Naissance d'une éthique judiciaire à travers la théorie de la récusation des juges (XIIIe – XIVe siècle)*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 343 – 372
30. Bernard, Vincent, *Les Morisques et les prénoms chrétiens*, în *Les Morisques et leur temps*, CNRS, Paris, 1983
31. Biernan, Benno, *Lascasiana*, în *Archivum fratrum praedicatorum*, nr. 27, 1957, p. 337 – 358
32. Biget, Jean – Louis, *L'Inquisition du Languedoc, entre évêques et Mendians (1229 – 1329)*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 121 – 163
33. Idem, *Les victimes de la Sainte Inquisition*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 44 – 69
34. Bignami – Odier, *Guide au département des manuscrits de la Bibliothèque du Vatican*, dans les *Mélanges d'archéologie et d'histoire publiés par l'École française de Rome*, t. LI (1934), p. 205 – 239
35. Bishko, Charles Julian, *The Peninsular Background of Latin American cattle ranching*, în *Hispanic American Historical Review*, t. XXXII, n° 4, 1952, p. 491 – 515
36. Blaschke, Karlheinz, *Les frontières confessionnelles en Allemagne a partir des Réformes : genèse, stabilisation, conséquences*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 171 – 175
37. Blévec, Daniel Le, *La justice des évêques de Maguelone (1364 – 1369)*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 269 – 283

38. Blumenkranz, B., *Quartiers juifs en France (XIIe, XIIIe et XIVe s.)*, în B. Blumenkranz, *Écrits dispersés*, Paris, 1989
39. Blumenthal, Uta-Renate, *Concordat de Worms (1122)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1739 – 1740
40. Boespflug, Thérèse, *Alexandre IV*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 67 – 69
41. Borromeo, Agostino, *Congrégation de l'Index*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 861 – 862
42. Idem, *Congrégation du Saint-Office*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1515 – 1517
43. Idem, *Inquisition (époque moderne)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 907 – 911
44. Idem, *Savonarole, Bruno, Galilée face à l'Inquisition romaine*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 78 – 81
45. Bolton, Herbert, E., *The Jesuits in New Spain*, în *Catholic Historical Review*, XXI (1937), p. 257 – 282
46. Bréhier, Émile, *Philosophie et mythe* în *Revue de métaphysique et de morale*, 1914, p. 361 – 380
47. Briggs, Robin, *Le sabbat des sorciers en Lorraine*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *Le sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 155 – 181
48. Burns, Charles, *Archives secrètes du Vatican*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 144 – 147
49. Cantera Burgos, Francisco, *Judaizantes del arzobispado de Toledo*, în J.R.L., Highfield (ed.), *Spain in the Fifteenth Century, 1369 – 1516*, Macmillan, London, 1972, p. 346 – 354
50. Carbasse, Jean-Marie, *Bernard Gui, évêque de Lodève (1324-1331)*, în *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 333 – 356
51. Carlés Maria Tausiet, *Le sabbat dans les traités espagnols sur la superstition et la sorcellerie aux XVIe et XVIIe siècles*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *Le sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 259 – 279
52. Carrasco, Raphaël, *L'inquisition espagnole et le « disciplinement » : question et perspectives de recherche*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 7 – 23
53. Carraz, Damien, *La justice du commandeur (Bas-Rhône, XIIIe siècle)*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 243 – 268
54. Carrez, Maurice, François Morel, *Dicționar grec – român al Noului Testament*, trad. Gheorghe Badea, Societatea Bibeică Interconfesională din România, București, 1999
55. Carrocer, B. de, *La cristianización en Venezuela durante el período hispánico*, în *Memoria del II Congreso venezolano de historia eclesiástica*, Caracas, 1975, p. 190 – 197
56. Carusi, Enrico și Firpo, Luigi, *Nuovi documenti sui processi di T. Campanella*, în *Giornale critico della filosofia italiana*, nr. VIII, 1927, p. 321 – 359
57. *** *Catarii*, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 9 – 10, 1964, p. 964 – 973
58. Chaix, Gérard, *Réformation (1517 – 1565)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1424 – 1428
59. Chaline, Olivier, *Jésuites*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 965 – 969
60. Charageat, Martine, *Les sentences de l'official à Saragosse et à Barcelone à la fin du Moyen Âge*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 317 – 342

61. Chaunu, Pierre, *Inquisition et vie quotidienne dans l'Amérique espagnole du XVIe siècle*, in *Annales (Économies, Sociétés et Civilisation)*, nr. 2, 1956, p. 228 – 236
62. Clark, Stuart, *Le sabbat comme système symbolique: significations stables et instables*, in Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 63 – 74
63. Congar (Y.), *Aspects ecclésiologiques de la querelle entre mendiants et séculiers dans la seconde moitié du XIIIe siècle et le début du XIVe*, dans *Archives d'Histoire doctrinale et littéraire du Moyen Âge*, XXVIII, 1961, p. 35 – 151
64. Contreras, Jaime, *The impact of Protestantism in Spain, 1520 – 1600*, in Stephen Haliczer (ed.), *Inquisition and Society in Early Modern Europe*, Croom Helm, London, 1987, p. 47 – 63
65. Contreras, Jaime and Henningsen, Gustav, *Forty-four thousand cases of the Spanish Inquisition (1540 – 1700): Analysis of a historical data bank*, in Gustav Henningsen and John Tedeschi (ed.), *The Inquisition in Early Modern Europe. Studies in Sources and Methods*. Dekalb, IL: Northern Illinois University Press, 1986, p. 100 – 129
66. Contreras, Jaime, și Dedieu, Jean-Pierre, *Geografía de la Inquisición española: la formación de los districtos (1470 – 1820)*, in *Hispania*, 1980, p. 37 – 93
67. Couderc-Barraud, Hélène, *Justice d'Église et justice laïque: complémentarités et rivalités en Gascogne (milieu XIe- début XIIIe siècle)*, in *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 21 – 46
68. Crahay, Roland, *Controverses religieuses à propos de la «République» de Jean Bodin*, in Michel Péronnet, *La controverse religieuse (XVIe – XIXe siècles)*. Actes de 1er Colloque Jean Boisset, VIème Colloque du Centre d'Histoire de la Réforme et du Protestantisme, tome I, Université Paul Valéry – Montpellier, 1983, p. 57 – 73
69. *** *Cristofor Columb* in *Enciclopedia personalităților*, nr. 41, 2004, p. 1 – 8
70. Dahan, Gilbert, *Les traductions latines de Thibaud de Sézanne*, in Gilbert Dahan (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999, p. 95 – 120
71. Davidson, Jane P., *Plantes médicinales et vénéneuses: le sabbat des sorcières et ses préparatifs dans la peinture néerlandaise du XVIIe siècle*, in Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 419 – 426
72. Dedieu, Jean-Pierre, *Christianisation en Nouvelle Castille. Catéchisme, communion, messe et confirmation dans l'archevêché de Tolède, 1540 – 1650*, in *Mélanges de la Casa de Velázquez*, XV, 1979, p. 261 – 294
73. Idem, *Les Inquisiteur de Tolède et la visite du district*, in *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 13, 1977, p. 235 – 256
74. Idem, *Les causes de foi de l'Inquisition de Tolède (1483 – 1820). Essai statistique*, in *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 1978, p. 144 – 171
75. Idem, *Les morisques de Daimiel et l'Inquisition – 1506 – 1626*, in *Les morisques et leur temps*, Paris, 1983, p. 495 – 522
76. Idem, *L'hérésie salvatrice. La pédagogie inquisitoriale en Nouvelle Castille au XVIe siècle*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 79 – 87
77. Idem, *The Archives of the Holy Office of Toledo as a source for historical anthropology*, in Gustav Henningsen, John Tedeschi (ed.), *The Inquisition in Early Modern Europe. Studies in Sources and Methods*, IL: Northern Illinois University Press, Dekalb, 1986, p. 158 – 189
78. Idem, *The Inquisition and popular culture in New Castile*, in Stephen Haliczer (ed.), *Inquisition and Society in Early Modern Europe*, Croom Helm, London, 1987, p. 129 – 146

79. Idem, *Un enjeu de mémoire : l'Inquisition revisitée*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 84 – 89
80. Delaville le Roulx J., *Documents concernant les templiers, extraits des archives de Malte*, dans *Revue de l'orient latin*, Paris, 1905 – 1908
81. Idem, *Un nouveau manuscrit de la règle du Temple*, dans H. de Curzon, *La règle du Temple*, Paris, 1886, p. 1 – 30
82. Del Carmen Simón Palmer, María, *Viața cotidiană la palat în secolul de aur spaniol*, trad. Ileana Scipione, în *Magazin istoric*, nr. 7, iulie, 2005, p.59 – 62
83. Delorme, F.M., *La Légenda antiqua de Pérouse*, în *Archivum franciscanum historicum*, revue trimestrielle, t. V, 1922
84. Delpech, François, *La «marque» des sorcières: logique{s} de la stigmatisation diabolique*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 347 – 368
85. Demurger, Alain, *Clément V*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 367 – 369
86. Denize, Eugen, *Roma și imperiul ei în cultura română*, în *Studii și materiale de Istorie medie*, nr. XX, 2002
87. De Poorter A., *Le texte original de la règle des templiers*, dans *Annuaire de la Société d'Émulatio de Bruges*, t. 62, Bruges, 1912, p. 174 – 198
88. Deremetz, Alain, *Petite histoire des définitions du mythe. Le mythe: un concept ou un nom?*, în Pierre Cazier (éd.), *Mythe & création*, travaux et recherche, Presses Universitaire de Lille, Lille, 1994, p. 15 – 32
89. Dollinger, Philippe, *Les chevaliers Teutoniques moines-soldats du germanisme*, în Jacques Berlioz (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994, p. 77 – 93
90. Dondaine, A., *Le manuel de l'inquisiteur (1230 – 1330)*, în *Archivum Fratrum Praedicatorum*, 17, 1947, p. 85 – 194
91. D'Onorio, Joël-Benoît, *Congrégations romaines*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 459 – 465
92. Dossat, Yves, *La répression de l'hérésie par les évêques*, în *Le Credo, la Morale et l'Inquisition*. CF 6, p. 215 – 251
93. Ducellier, Alain, *Byzance et la papauté*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 240 – 251
94. Dudon, Paul, S.J., *The Resurrection of the Society of Jesus*, translated by Gerald McCool, S.J., *Woodstock Letters*, LXXXI (1952), p. 311 – 360
95. Dufour, Gérard, *Les victimes de Torquemada*, în *Caravelle*, n° 25, 1975, p. 103 – 118
96. Durán, Julián, *L'Inquisition de Saragosse et les protestants (1560 – 1610)*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 91 – 118
97. Dussel, Enrique, *Francisco Solano (1549 – 1610). Pionero de la misión desde el Perú a Argentina*, în Emil L. Stehle (ed.), *Testigos de la fe en América Latina. Desde el descubrimiento hasta nuestros días*, Editorial Verbo Divino, Estella, Navarra, 1982, p. 56 – 60
98. Duval-Arnould, Louis, *Jean XXII*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 943 – 947
99. Eliade, Mircea, *Mythe. Approche d'une définition*, în *Dictionnaire des mythologies et des religions des sociétés traditionnelles et du monde antique*, vol. II (K – Z), sous la direction de Yves Bonnefoy, Flammarion, Paris, 1981, p. 138 – 140
100. Engel, Heinrich, *Cristóbal Colón (1451 – 1506) navegante, descubridor – misionero?* în Emil L. Stehle (ed.), *Testigos de la fe en América Latina. Desde el descubrimiento hasta nuestros días*, Editorial Verbo Divino, Estella, Navarra, 1982, p. 12 – 16
101. Erlanger, Philippe, *Noaptea Sfântului Bartolomeu*, în *Magazin istoric*, anul VII, nr. 3 (72), martie, 1973, p. 86 – 93

102. Escamilla, Michèle, *Le biblisme humaniste et l'Inquisition*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 61 – 90
103. Idem, *L'Inquisiteur et l'archevêque: un débat d'école autour de la «sollicitatio ad turpium in actu confessionis»*, în Annie Molinié et Jean-Paul Duviols (coord.), *Inquisition d'Espagne*, Presses de l'Université de Paris – Sorbonne, Paris, 2003, p. 109 – 144
104. Fédou, René, *Saint Dominique et Saint Ignace. Essai*, în Françoise Bériac, *Les prélats, l'église et la société (XIe – XVe siècles)*, Université Bordeaux III, Bordeaux, 1994, p. 307 – 313
105. Fernandez, Alonso Justo, *Alexandre VI*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 70 – 73
106. Florea, Carmen, *Universal/Regional – una dintre provocările metodologice ale cercetării cultului sfinților în istoriografia ultimelor două decenii*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Historia*, nr. 2, 2005, p. 145 – 156
107. Folz, R., *La Papauté médiévale vue par quelques – uns de ses historiens récents*, dans *Revue historique*, juillet – sept. 1957, t. CCXVIII, p. 32 – 63
108. Fossier, Arnaud, *La Pénitencerie pontificale en Avignon (XIVe siècle) ou la justice des âmes comme style de gouvernement*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 199 – 239
109. Frachet, Gérard de, *Vitae fratrum*, în Reichert (édités), *Monumenta Ordinis Fratrum Predicatorum historica*, Louvain, 1886
110. Fragonard, M-M., *La détermination des frontières symboliques : nommer et définir les groupes hérétiques*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 37 – 49
111. *** *Francisc din Assisi – Sfântul care vorbea cu păsările*, în *Enciclopedia personalităților*, nr. 34, 2004, p. 1 – 13
112. François, M., *Les sources de l'histoire religieuse de la France au Vatican*, dans la *Revue de l'histoire de l'Église de France*, t. XIX (1993), p. 305 – 346
113. Frazer, James, *Magie et religion*, în *Histoire générale des religions. Folklore et religion. Magie et religion*, Librairie Aristide Quillet, Paris, MCMLI, p. 105 – 116
114. Frenz, Thomas, *Actes pontificaux*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 39 – 46
115. *** *Fronda celor trei Anne*, în *Magazin istoric*, nr. 11, noiembrie, 2005, p. 88 – 91
116. Gandoulphe, Pascal, *Les causes mineures du tribunal de Cuenca dans la deuxième moitié siècle*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 231 – 251
117. Gentile, Giovanni, *Il primo processo d'eresia di Tommaso Campanella*, în *Archivio storico per le provincie napoletane*, vol. XXXI, 1906, fasc. 4, p. 623 – 631
118. Gilles, Henri, *Lex Peregrinorum*, în *Le pèlerinage* (Cahiers de Fanjeaux, vol. XV), Édouard Privat Éditeur, Toulouse, 1980, p. 161 – 189
119. Ginzburg, Carlo, *Les origines du sabbat*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 17 – 21
120. Giordanengo, Gérard, *Appel de pape*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 128 – 129
121. Goff, Jacques le, *Saint Louis et les juifs*, în Gilbert Dahan (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999, p. 39 – 46
122. Gonzalez Raymond, Anita, *Les familiers de l'Inquisition de Cuenca au XVIe siècle*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 185 – 207

123. Grabois, Aryeh, *Une conséquence du brûlement du Talmud à Paris: le développement de l'école talmudique d'Acre*, în Gilbert Dahan (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999, p. 47 – 56
124. Grote, Bernd, *Bartolomé de Las Casas (1474 – 1566) el liberador de los indios*, în Emil L. Stehle (ed.), *Testigos de la fe en América Latina. Desde el descubrimiento hasta nuestros días*, Editorial Verbo Divino, Estella, Navarra, 1982, p. 28 – 34
125. Guillemain, Bernard, *Le milieu épiscopal et cardinalice de Bernard Gui*, în Bernard Gui *et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 317 – 332
126. Guthrie, W. K. C., *The Religion and Mythology of the Greeks*, în *The Cambridge Ancient History*, vol. II, ch. 40, University Press, New York, 1975, p. 851 – 900
127. Guyotjeannin, Olivier, *Calendrier grégorien*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 259 – 260
128. Idem, *Décrétales*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 548
129. Idem, *Donation de Constantin*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 581 – 583
130. Idem, *Hérésies (VIIIe – XIIIe siècle)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 811 – 813
131. Idem, *Inquisition (Moyen Âge)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 902 – 907
132. Idem, *Patrimoine de Saint Pierre*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1257 – 1258
133. Hales, Nelu Alexandru, *Dimitrie Cantemir si izvoarele bizantine ale operelor sale* în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai – Theologia Orthodoxa*, nr. 1, 2007, p. 263 – 276
134. Haliczzer, Stephen, *Inquisition myth and Inquisition history: The abolition of the Holy Office and the development of Spanish political ideology*, în Angel Alcalá (ed.), *The Spanish Inquisition and the Inquisitorial Mind*. Boulder, CO: Columbia University Press, 1987, p. 523 – 546
135. Hélyot, Pierre, *Dictionnaire des Ordres religieux, ou Histoire des Ordres monastiques*, în *Encyclopédie Theologique*, Migne, Paris, 1858, p. 35 și urm.
136. Henningsen, Gustav, *La elocuencia de los números*, în Ángel Alcalá (coord.), *Inquisición española y mentalidad inquisitorial*, Ariel, Barcelona, 1984, p. 220 – 234
137. Idem, *La evangelización negra: difusión de la magia europea por la América colonial*, în *Revista de la Inquisición*, N° 3, Editorial Complutense, Madrid, 1994, p. 9 – 27.
138. Idem, *The Database of the Spanish Inquisition. The „relaciones de causas” – project revisited*, în *Vorträge zur Justizforschung: Geschichte und Theorie*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1993, p. 56 – 67.
139. Herdelea, Mihaly, *Cine a fost Dracula? Bărbat sau femeie?*, în *Istorii neelucidate, Almanah Estival, Luceafărul*, 1987, p. 234 – 268
140. Holtmann, Annegret, *Juifs de France en Allemagne dans la première moitié du XIVe siècle*, în Gilbert Dahan (coord.), *L'expulsion des Juifs de France 1394*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2004, p. 227 – 240
141. Huerga, A., *Las órdenes religiosas, el clero secular y los laicos en la evangelización americana*, în V. A., *Evangelización y teología en América*, Pampelune, 1990, p. 569 – 571
142. *** *Ioana d'Arc*, în *Enciclopedia personalităților*, nr. 37, 2004, p. 1 – 12
143. Ivanov, Paul Bogdan, *Politica de Contrareformă în Ungaria, Austria și Tirol. Schiță istorică*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai - Orthodox Theology*, nr.1-2, 2002, p. 253 – 264
144. Jankowiak, François, *«Décret» de Gratien (1140)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 544 – 548
145. Idem, *Hérésies (depuis le XIVe siècle)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 813 – 815
146. Jiménez Monteserín, Miguel, *La possédée de Tinajas – Rite et mythe dans l'exorcisme*, în Jean-Paul Duviols et Annie Molinié-Bertrand (coord.), *Enfers et damnations dans le mode*

- hispanique et hispano-américain. Actes du colloque international, Sorbonne, 15 – 17 novembre 1994*, Presses Universitaires de France, Paris, 1996, p. 43 – 72
147. Joutard, Ph., Controverses et milieux populaires: les cas des paysans protestants du Midi de la France, in Michel Péronnet, *La controverse religieuse (XVIe – XIXe siècles)*. Actes de 1er Colloque Jean Boisset, VIème Colloque du Centre d'Histoire de la Réforme et du Protestantisme, tome II, Université Paul Valéry – Montpellier, 1983, p. 61 – 68
148. Kahn, D., *L'Inquisition de Valence et les protestants (1560 – 1600)*, in Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 119 – 140
149. Klaniczay, Gábor, *Bûchers tardifs en Europe centrale et orientale*, in R. Muchembled, *Magie et sorcellerie en Europe du Moyen Âge à nos jours*, A. Colin, Paris, 1994, p. 215 – 234
150. Idem, *Hungary: The Accusations and the Universe of Popular Magic*, in Bengt Ankarloo and Gustav Henningsen, eds., *Early Modern Witchcraft: Centres and Peripheries*, Clarendon Press, London, 1990, p. 219 – 255
151. Idem, *Le sabbat raconté par les témoins des procès de sorcellerie en Hongrie*, in Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 227 – 246
152. Klaniczay, Gábor et Pócs, Eva, *Witch-Beliefs and Witch-Hunting in Central and Eastern Europe*, in *Acta Ethnographica Hungarica. An International Journal of Ethnography*, nr. 37, 1991 – 1992, Cahier 14, Budapesta, 1994
153. Krumenacker, Yves, *Des négociants protestants dans la France catholique*, in Burkardt, Albrecht (dir.), *Commerce, voyage et expérience religieuse XVIe – XVIIIe siècles*, Presses Universitaires de Rennes, 2007, p. 303 – 313
154. Leclercq, J., *Un document sur le début des templiers*, dans *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, t. 52, Louvain, 1957, p. 81 – 91
155. Lacruz, Angel Gari, *Les sabbats en Aragon d'après les documents et la tradition orale*, in Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 281 – 298
156. Lemaitre, Nicole, *Réforme Catholique*, in Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1429 – 1432
157. Leroux-Dhuys, Jean-François, *Clairvaux, de l'abbaye à la prison*, in Jacques Berlioz (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994, p. 143 – 154
158. Louis, Sara, *Les relations de Bernard Gui avec le Limousin*, in *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 41 – 53
159. Le Tourneau, Dominique, *Index*, in Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 859 – 860
160. Leveleux-Teixeira, Corinne, *La pratique du conseil devant l'Inquisition (1323 – 1329)*, in *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 165 – 198
161. Loeb, Isidore, *La controverse de 1240 sur le Talmud*, in *Revue des études juives*, nr. 1, 1880
162. Manganot, E., *Démon*, in *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome quatrième, première partie, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1939, col. 321 – 409
163. Marion, Jean-Luc, *Saint Thomas d'Aquin et l'onto-théo-logie*, in *Revue Thomiste*, revue doctrinale de Théologie et de philosophie, t. XCV, n° 1, janvier – mars, Toulouse, 1995, p. 31 – 66
164. Martínez, M., *Muerte y elogio fúnebre del Padre Las Casas*, in *Communio*, nr. 7, Sevilla, 1974, p. 85 – 97
165. Martínez-Millán, José, Rivilla Sánchez, Teresa, *El Consejo de la Inquisición*, in *Hispania Sacra*, XXXVI, 1984, p. 71 – 123

166. Martínez-Millán, José, *Estructura de la Hacienda de la Inquisición*, în J. Pérez Villanueva and B. Escandell Bonet (ed.), *Historia de la Inquisición en España y América*, vol. II, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 1993, p. 885 – 1076
167. Martins, Mário, *Arte de orar*, în *Brotéria*, t. 31, Madrid, 1940, p. 133 – 159
168. Max, Frédéric, *Les premières controverses sur la réalité du sabbat dans l'Italie du XVIe siècle*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorcières en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 55 – 62
169. Mazzei, Rita, *Argent et magie, entre affaires et culture en Europe centrale et orientale (XVIe – XVIIe siècles)*, în Burkardt, Albrecht (dir.), *Commerce, voyage et expérience religieuse XVIe – XVIIIe siècles*, Presses Universitaires de Rennes, 2007, p. 395 – 416
170. Meier, Johannes, *The organization of the Church*, în Enrique Dussel (ed.), *The Church in Latin America (1492 – 1992)*, Orbis Books, Maryknoll, 1992, p. 55 – 68
171. Merlin, Hélène, *Le sabbat et son double*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorcières en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 101 – 109
172. Meurger, Michel, *Plantes à illusion: l'interprétation pharmacologique de sabbat*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorcières en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 369 – 382
173. Millet, Hélène, *Alexandre V*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 69 – 70
174. Idem, *Grand Schisme d'Occident (1378 – 1417)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 729 – 735
175. Moldovan, Liviu, *1752. Procesul împotriva femeii Farkas Borbála din Tîrgu-Mureş, acuzată de vrăjitorie, și arderea ei pe rug (III)*, în *Vatra*, revistă social-culturală editată de comitetul de cultură și educație socialistă al Județului Mureş, serie nouă, (anul VII, nr. 77), nr. 8 august, 1977, p. 7
176. Molinié, Annie, *Calvin : une autre réforme*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 141 – 150
177. Idem, *Ignace de Loyola et Charles Quint*, în *Les Jésuites en Espagne et en Amérique. Jeux et enjeux du pouvoir (XVIe – XVIIIe siècles)*, Press de l'Université Paris – Sorbone, 2007, p. 21 – 34
178. Molinié-Bertrand, Annie, *Vendre son âme au diable: du Malleus Maleficarum aux sorcières de Castille*, în Jean-Paul Duviols et Annie Molinié-Bertrand (coord.), *Enfers et damnations dans le mode hispanique et hispano-américain. Actes du colloque international, Sorbonne, 15 – 17 novembre 1994*, Presses Universitaires de France, Paris, 1996, p. 31 – 42
179. Monga, Luigi, *De Saint-Sernin de Toulouse à Santiago de Compostelle: marchands, reliques et multiplication des «corps saints»*, în Burkardt, Albrecht (dir.), *Commerce, voyage et expérience religieuse XVIe – XVIIIe siècles*, Presses Universitaires de Rennes, 2007, p. 183 – 197
180. Montagnes, Bernard, *Bernard Gui dans l'historiographie dominicaine*, în *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 183 – 203
181. Idem, *Michaelis (Sébastien)*, în *Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique, doctrine et historique*, tome X, Éditions Beauchense, Paris, 1980, col. 1165 – 1171
182. Monter, William, *Les enfants au sabbat: bilan provisoire*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorcières en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 383 – 388
183. Monter, E. William, and Tedeschi, J., *Toward a Statistical Profile of the Italian Inquisitions, Sixteenth to Eighteenth Centuries*, în G. Henningsen et J. Tedeschi, *The Inquisition*

- in *Early Modern Europe. Studies on Sources and Methods*, Delkalb, Northern Illinois U.P., 1986, p. 130 – 157
184. Muchnik, Natalia, *La re-judaïsation des judéoconvers espagnols par les négociants de passage au XVIIe siècle*, în Burkardt, Albrecht (dir.), *Commerce, voyage et expérience religieuse XVIe – XVIIIe siècles*, Presses Universitaires de Rennes, 2007, p. 287 – 302
185. Murano, G., *Ricerche sul Libellus fugitivus*, în *Aevum*, 79, fasciculum 2, 2005, p. 417 – 460
186. Nahon, Gérard, *Tam in Gallica quam in Occitana..... livres et savoir des juifs de France (1306 – 1394)*, în Gilbert Dahan (coord.), *L'expulsion des Juifs de France 1394*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2004, p. 31 – 50
187. Nalle, Sara T., *Inquisitors, priests and the people during the Catholic Reformation in Spain*, în *Sixteenth Century Journal*, 18, 1987, p. 557 – 587
188. *** *Nicolas Copernic*, în *Enciclopedia personalităților*, nr. 41, 2004, p. 9 – 12
189. Niculescu, Alexandru, *Romania – Hungarica, contacte lingvistice și culturale româno – maghiare*, în *Studia Universitatis Petru Maior – Philologia*, Editura Universității Petru Maior, nr. 04, 2004, p. 18 – 34
190. Nola, Alfonso M. di, *Stregoneria*, în *Enciclopedia delle religioni*, t. V, Vallecchi Editore, Firenze, 1973, col. 1413 – 1454
191. Noane, Dumitru, *Cetatea celor 100 de ani. Oradea – zidurile ascund secrete*, în *Magazin istoric*, anul XXXVII, serie nouă, nr. 9 (438), septembrie 2003, p. 42 – 46
192. O'Brien, Charles H., *Idea of Religious Toleration at the Time of Joseph II. A Study of the Enlightenment among Catholics in Austria*, în *Transactions of the American Philosophical Society Held at Philadelphia for Promoting Useful Knowledge*, new series, LIX, part. 7, Philadelphia, 1969, p. 5 – 80
193. Ortolan, T., *Démoniaques*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome quatrième, deuxième partie, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1939, col. 409 – 414
194. Ortrov, Van, S.J., *Saint François d'Assise et son voyage en Orient*, în *Analecta Bollandiana*, t. XXXI, 1912, p. 451 – 462
195. Pales-Gobilliard, Annette, *Bernard Gui inquisiteur et auteur de la Practica*, în *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 253 – 264
196. Paolin, Giovanna, *Se rencontrer à la frontière: marchands et Inquisition dans l'Italie du Nord-est, XVIe – XVIIe siècles*, în Burkardt, Albrecht (dir.), *Commerce, voyage et expérience religieuse XVIe – XVIIIe siècles*, Presses Universitaires de Rennes, 2007, p. 371 – 384
197. Paravicini Bagliani, Agostino, *Grégoire IX*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 751 – 754
198. Idem, *Honorius III*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 822 – 824
199. Parent, Sylvain, *L'impact de la justice pontificale dans le diocèse d'Uzès au temps de Jean XXII: la publication des procès contre les fils de Matteo Visconti et Louis de Bavière*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 288 – 316
200. Parello, Vincent, *La visite du licencié Diego de Haedo dans le district inquisitorial de Saragosse (1575)*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 209 – 230
201. Patrem, L., O.M., *Cronologia di S. Francesco*, în *Miscellanea francescana di storia, di lettere, di arti*, t. IX, 1902, p. 76 – 101
202. Paul, Jacques, *La mentalité de l'inquisiteur chez Bernard Gui*, în *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 279 – 316
203. Pécout, Thiery, *Justice d'Église en Provence (milieu du XIIe- milieu du XIVe siècle)*, în *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 83 – 118
204. Pérez, Béatrice, *Inquisition et mutations sociales des conversos à Séville: des réformes complexes de société entre 1480 et 1523*, dans Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition*

- espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 25 – 40
205. Pérez Joseph, *Espagne : la Suprema dirige les consciences*, în *Histoire du Christianisme magazine*, n° 21, avril, 2004, p. 72 – 75
206. Idem, *La pureté de sang dans l'Espagne du XVIe siècle*, dans *Les frontières religieuses en Europe du XVe au XVIIe siècle (Actes du XXXIe colloque international d'études humanistes sous la direction d'Alain Ducellier, Janine Garrisson, Robert Sauzet)*, études réunies par Robert Sauzet, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1992, p. 109 – 117
207. Pfister, Christian, *Nicolas Remy et la sorcellerie en Lorraine à la fin de XVIe siècle*, în *Revue historique*, no. 93, 1907, p. 20 – 26
208. Pop, Ioan Aurel, *Confesiune și națiune medievală: solidarități românești în secolele XIV – XVI*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie din Cluj*, XXVIII, 1987 – 1988
209. Idem, *Unele urmări în plan confesional ale Cruciadei a IV-a (1204) în centrul și sud-estul Europei*, în Manuela Dobre (coord.), *Istorie și ideologie*, Editura Universității București, 2003
210. Poulain, J.-C., *Les saints dans la vie religieuse au Moyen Age*, în B. Lacroix și L. Bognioni (coord), *Les religions populaires*, Quebec, 1972, p. 65 – 74
211. Proost, Jean-Joseph- Eugène, *Les tribunaux ecclésiastiques en Belgique*, în *Bulletin de l'Academie d'Archeologie de Belgique*, XXVIII, 1872, p. 76-78
212. Prosperi, Adriano, *Per la storia dell'Inquisizione romana*, în *Inquisizione romana*, Archivi di Stato, Roma, 1991, p. 27 – 64
213. Prud'Home, Claude, *Propaganda Fide*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1395 – 1401
214. Rabikauskas, Paulius, *Chancellerie pontificale*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 331 – 336
215. Redondi, Pedro, *Galileo eretico*, în *Journal of Modern History*, nr. 58, 1986, p. 485 – 524
216. Redondo, Augustin, *Le diable et le monde diabolique dans les relaciones de sucesos*, în Jean-Paul Duviols et Annie Molinié-Bertrand (coord.), *Enfers et damnations dans le mode hispanique et hispano-américain. Actes du colloque international, Sorbonne, 15 – 17 novembre 1994*, Presses Universitaires de France, Paris, 1996, p. 131 – 158
217. Rezachevici, dr. Constantin, „Cruzimea” lui Vlad Țepeș – o excepție? în *Magazin istoric*, nr. 5, mai, 2005, p. 77 – 82
218. Rgoyer, Jean-Pierre, *Conclusion*, în *Justice pénale et droit des clercs en Europe (XVIe – XVIIIe siècles)*, dir. Bernard Durand, Histoire de la justice, Paris, 2005, p. 279 – 285
219. Roberti, Francesco, *De Processibus*, în *Civitate Vaticana*, Città del Vaticano, MCMLVI, p. 619 – 679
220. Rodriguez – Delafond, Marie – Isabelle, *La prédication selon les premiers jésuites. Le pouvoir de la parole „ad majorem dei gloriam”*, în *Les Jésuites en Espagne et en Amérique. Jeux et enjeux du pouvoir (XVIe – XVIIIe siècles)*, Press de l'Université Paris – Sorbone, 2007, p. 247 – 264
221. Rodriguez León, Mario A., *Invasion and evangelization in the Sixteenth Century*, în Enrique Dussel (ed.), *The Church in Latin America (1492 – 1992)*, Orbis Books, Maryknoll, 1992, p. 43 – 54
222. Rodriguez-Picavea Matilla Enrique, *Les ordres militaires hispaniques au Moyen Âge*, în Feliciano Novoa Portela, Carlos de Ayala Martinez (coord.), *Le Glaive et la croix*, Éditions Mengès, Paris, 2005, p. 101 – 136
223. Rosenblieh, Émilie, *Un prélat méridional devant la juridiction du concile de Bâle: l'évêque de Marseille Louis de Glandèves, juge, partie et témoin*, în *** *Les justices d'Église dans le Midi (XIe – XVe siècle)*, Cahiers de Fanjeaux 42 (Collection d'Histoire religieuse du Languedoc au Moyen Âge), Éditions Privat, Toulouse, 2007, p. 449 – 473
224. Roth, Cecil, *Inquisition*, în *Encyclopaedia Judaica*, volume 8, col. 1380 – 1407
225. Roux, Rodolfo de, *The Church in Colombia and Venezuela*, în Enrique Dussel (ed.), *The Church in Latin America (1492 – 1992)*, Orbis Books, Maryknoll, 1992, p. 271 – 284

226. Russell Zguta, *Witchcraft Trials in Seventeenth-Century Russia*, în *American Historical Review*, t. 82, 1977, p. 1187 – 1207
227. Rusz-Fogarasi, Enikő, *Juzii în societatea medievală transilvăneană*, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai – Historia*, nr. 1, Cluj-Napoca, 2004, p. 17 – 25
228. Sánchez Bohórquez, José Enrique, *Implantación y evolución de la pre-inquisición en la América hispánica del siglo XVI*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 41 – 60
229. Schilling, H., *Charles Quint et la religion. La lutte pour pureté et l'unité du christianisme*, în Hugo Soly (dir.), *Charles Quint, 1500 – 1558. L'empereur et son temps*, Arles, 2000, p. 285 – 363
230. Schilling, Robert, *Diana*, în *Dictionnaire des mythologies et des religions des sociétés traditionnelles et du monde antique*, vol. I (A – L), sous la direction de Yves Bonnefoy, Flammarion, Paris, 1981, p. 298 – 300
231. Schobinger, Juan, *The Amerindian Religions*, în Enrique Dussel (ed.), *The Church in Latin America (1492 – 1992)*, Orbis Books, Maryknoll, 1992, p. 23 – 42
232. Schwarzfuchs, Simon, *Le refuge allemand des juifs de France après l'expulsion de 1394*, în Gilbert Dahan (coord.), *L'expulsion des Juifs de France 1394*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2004, p. 241 – 252
233. Séjourné, P., *Sorcellerie*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, tome quatorzième, deuxième partie, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1941, col. 2394 – 2417
234. Sinkó, Katalin, *Árpád versus Saint István, Competing Heroes and Competing Interests in the Figurative Representation of Hungarian History*, în *Ethnologia Europaea XIX*, 1989, p. 67 – 83
235. Sirah, Colette, *Les manuscrits du Talmud en France du Nord au XIIIe siècle*, în Gilbert Dahan (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999, p. 121 – 139
236. Soman, Alfred, *Le sabbat des sorciers: preuve juridique*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 85 – 99
237. Spampanato, Vincenzo, *Nuovi documenti intorno a negozi e processi dell'inquisizione (1603 – 1624)*, în *Giornale critico della filosofia italiana*, nr. 5, 1924, p. 346 – 401
238. Spinola, Francisco Fajardo, *Des vols et assemblées des sorcières dans les documents de l'Inquisition canarienne*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 299 – 315
239. Stănescu-Stanciu, Theo, *Templierii în șase întrebări și răspunsuri*, în *Magazin istoric*, nr. 7, iulie, 2005, p. 12 – 17
240. Stolte, Bernhard H., *The Lion's Paws. Observations on Joannes Leunclavius (1541–1594) at work* în *Journal for History of Law*, nr. 13, 1994, p. 219 – 233
241. Şesan, M., *themes byzantin à l'époque des Comnènes et des Anges (1081 – 1204)*, în *R.E.S.E.E.*, XVI, 1978, nr. 1, p. 47 – 48
242. Tedeschi, John, *The Roman Inquisition and Witchcraft*, în *Revue de l'Histoire des Religions*, n° 49, 1983, p. 163 – 188
243. Terricabras, Ignasi Fernandez, *Des évêques inquisiteurs au temps de Philippe II (1556 – 1598). Réflexions à propos de leur profil professionnel*, în Marie-Catherine Barbazza, *L'Inquisition espagnole et ses réformes au XVIe siècle*, E.T.I.L.A.L., Université Paul-Valéry – Montpellier III, 2006, p. 167 – 184
244. *** *Théologie de la vie monastique. Études sur la tradition patristique*, în *Théologie*, 49, Aubier, Ligugé (Vienne), 1961
245. *** *Torquemada (vers 1420 – 1498)*, în *Les hommes d'Etat célèbres*, tome III, sous la direction de Charles Samaran, Lucien Mazenod, Paris, 1970, p. 164 – 367

246. Trevor-Roper, H.R., *L'épidémie de sorcellerie en Europe aux XVIe et XVIIe siècles*, în *De la Réforme aux Lumières*, Gallimard, Paris, 1972, p. 133 – 236
247. Trudon des Armes M. A., *Note sur un fragment de la règle latine du Temple*, dans *Mélanges Julien Havet*, Paris, 1895, p. 355 – 358
248. Tuilier, André, *La condamnation du Talmud par les maîtres universitaires parisiens. Ses causes et ses conséquences politiques et idéologiques*, în Gilbert Dahan (coord.), *Le brûlement du Talmud à Paris 1242 – 1244*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1999, p. 59 – 78
249. Vasilescu, Emilian, *Pentru ce tomismul nu este „filosofia creștină”*, în *Gândirea*, anul XXI, nr. 8, 1942, p. 465 – 469
250. Vasiloiu, Ionuț, *Emisari ai Romei la Bacău și Târgoviște*, în *Magazin istoric*, nr. 2, februarie, 2005, p. 47 – 50
251. Idem, *Misionarii Romei între români*, în *Magazin istoric*, nr. 11, noiembrie, 2005, p. 27 – 30
252. Vauchez, André, *Saint Dominique, «le mal-aimé»*, în Jacques Berlioz (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994, p. 265 – 271
253. Idem, *Saint François d'Assise*, în Jacques Berlioz (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994, p. 245 – 262
254. Venard, Marc, *Le démon controversiste*, în Michel Péronnet, *La controverse religieuse (XVIe – XIXe siècles)*. Actes de 1er Colloque Jean Boisset, VIeme Colloque du Centre d'Histoire de la Réforme et du Protestantisme, tome II, Université Paul Valéry – Montpellier, 1983, p. 45 – 60
255. Verdun, Jean, *Recherches sur la société religieuse et la nuit au Moyen Age*, în Françoise Bériac, *Les prélats, l'église et la société (XIe – XVe siècles)*, Université Bordeaux III, Bordeaux, 1994, p. 327 – 336
256. Verger, Jacques, *Thomas d'Aquin, un universitaire au Moyen Âge*, în Jacques Berlioz (coord.), *Moines et religieux au Moyen Âge*, Éditions du Seuil, Paris, 1994, p. 289 – 301
257. Venard, Marc, *Concile de Trente*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1638 – 1644
258. Vicaire, Marie-Humbert, *Dominicains (XIIIe siècle)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 573 – 574
259. Idem, *Les trois itinérances du pèlerinage aux XIIIe et XIVe siècles*, în *Le pèlerinage* (Cahiers de Fanjeaux, vol. XV), Édouard Privat Éditeur, Toulouse, 1980, p. 17 – 41
260. Idem, *Positions scolaires et fonctions occasionnelles de Bernard Gui*, în *Bernard Gui et son monde* (Cahiers de Fanjeaux – 16), Éditeur Privat, Toulouse, 1981, p. 55 – 83
261. Vidal, Jacques, *L'arbitraire des juges d'Eglise en matière de sorcellerie*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorciers en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 75 – 83
262. Vidal, J. M., *Le tribunal d'Inquisition de Pamiers*, în *Annales de Saint-Louis-des-Français*, 1904 – 1905
263. Vidal, Jean-Marie, *Menet de Robécourt, commissaire de l'Inquisition de Carcassonne (XIVe siècle)*, în *Le Moyen Âge*, nr. 16, 1903, p. 425 – 449
264. Viganò, Mario, S.J., *Galilée et la culture philosophique de son temps*, în Mgr. Paul Poupard (coord.), *Galileo Galilei, 350 ans d'histoire (1633 – 1983)*, Desclée International, 1983, p. 101 – 150
265. Vigh, Béla, *Pătrunderea unitarianismului în Transilvania secolului al XVI-lea*, în *Revista Transilvania*, nr. 7, 2006, p. 72 – 82
266. Vinaty, Bernard, O.P., *Galilée et Copernic*, în Mgr. Paul Poupard (coord.), *Galileo Galilei, 350 ans d'histoire (1633 – 1983)*, Desclée International, Tournai, 1983, p. 23 – 73
267. Vincent, Catherine, *Pèlerinage (Moyen Âge)*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1298 – 1302
268. Vones, Ludwig, *Lucius III*, în Levillain, Philippe (coord.), *Dictionnaire historique de la papauté*, Librairie Arthème Fayard, Paris, 1994, p. 1062 – 1064

269. Vuia, R., *The Romanian Hobby – Horse, the Călușari*, în *Studii de etnografie și folclor*, București, 1975, p. 141 – 151
270. Wallace, M., *L'Archevêque Hincmar et la Lex Salica*, în *Revue d'Histoire du Droit*, nr. XX, 1952, p. 71 – 94
271. Wallace, William, O.P., *Galilée et les professeurs jésuites du Collège romain à la fin du XVIe siècle*, în Mgr. Paul Poupard (coord.), *Galileo Galilei, 350 ans d'histoire (1633 – 1983)*, Desclée International, Tournai, 1983, p. 75 – 97
272. Walinski-Kiel, Robert, *La chasse aux sorcières et le sabbat des sorcières dans les évêchés de Bamberg et Würzburg (vers 1590 – vers 1630)*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorcières en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 213 – 225
273. Walinski-Kiel, R. S., *Godly – States, Confessional Conflict and Witch-Hunting in Early Modern Germany*, în *Mentalities – Mentalités* 5, nr. 2, 1988, p. 13 – 24
274. Wittmer, Charles, *Quelques dominicains de Sélestat des XIVe et XVe siècles*, în *Annuaire de la société des amis de la Bibliothèque de Sélestat*, n° 2, 1952, p. 145 – 152
275. Zika, Charles, *Les parties du corps, Saturne et le cannibalisme: représentations visuelles des assemblées des sorcières au XVIe siècle*, în Jacques-Chaquin, Nicole et Préaud, Maxime (coord.), *La sabbat des sorcières en Europe (XVe – XVIIIe siècles)*, Colloque international E.N.S. Fontenay-Saint-Cloud (4 – 7 novembre 1992), Jérôme Million et les auteurs, Grenoble, 1993, p. 389 – 418
276. Zubillaga, Félix, *Mexique et Amérique Centrale*, în *Dictionnaire de Spiritualité*, tome X, Éditions Beauchesne, Paris, 1980, col. 1132 – 1152

SURSE NET:

1. bookline.hu/.../home.action?...Karolyi_Gaspar...1590
2. chestofbooks.com/reference/Encyclopedia-Britannica-2/Briquemault-Briquemaut
3. cmcu-gouvernance.ish-lyon.cnrs.fr/cv/dedieu.html
4. en.wikipedia.org/wiki/Balthasar_Hubmaier
5. en.wikipedia.org/wiki/British_colonization_of_the_Americas
6. en.wikipedia.org/wiki/French_and_Indian_War
7. en.wikipedia.org/wiki/García_de_Loaysa
8. en.wikipedia.org/.../List_of_Hungarian_rulers
9. en.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Lancre
10. en.wikipedia.org/wiki/Peter_Stumpp; www.executedtoday.com/.../1589-peter-stubbe-sybil-stubbe-and-katharina-trump/
11. en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Bultmann
12. en.wikipedia.org/.../University_of_the_Andes_Library_Services
13. en.wikipedia.org/wiki/Władysław_I_Herman
14. en.wikipedia.org/wiki/William_of_Saint-Amour
15. es.wikipedia.org/wiki/Aliaga,_Fray_Luis_de
16. es.wikipedia.org/wiki/Arturo_Uslar_Pietri
17. es.wikipedia.org/wiki/Hornachos
18. es.wikipedia.org/wiki/Licantropía
19. fr.wikipedia.org/wiki/Paracelse
20. historiquewww.dexonline.news20.ro/cuvant/luciferieni.html
21. <http://franciscani.ro>
22. <http://franciscani.Ix.ro/pagini/regula>
23. <http://www.descopera.ro/dnews/4056872-biserica-catolica-reinstaureaza-inchizitia>
24. http://worldmusic.nationalgeographic.com/worldmusic/view/page.basic/genre/content.genre/roma_gypsy_music_778
25. it.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Mocenigo
26. journals.indexcopernicus.com/abstracted.php?icid

27. lego.streng.ro/oradea/rhome.html
28. old.clujeanul.ro/articol/ziar/cluj/vcnctoarea-de.../1309/
29. openlibrary.org/b/OL15071418M
30. plato.stanford.edu/entries/gassendi
31. ro.wikipedia.org/wiki/Moartea_neagră
32. ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_de_la_Paris
33. ro.wikipedia.org/wiki/Siger_din_Brabant
34. ro.wikipedia.org/wiki/Conciliul_Tridentin
35. ro.wikipedia.org/wiki/Carol_al_V-lea_de_Lorena
36. ro.wikipedia.org/wiki/Francisc_I_al_Franței
37. ro.wikipedia.org/wiki/Filip_al_II-lea_al_Spanie
38. ro.wikipedia.org/wiki/Ducele_de_Alba
39. ro.wikipedia.org/wiki/Henric_al_IV-lea,_Împărat_Roman
40. ro.wikipedia.org/wiki/Sfântul_Imperiu_Roman
41. ro.wikipedia.org/wiki/Praga; www.referatele.com/.../CEHIA--Marele-Cnezat-al-Moraviei--Dinastia-Premysl--Miscarea-husita--Cele-mai-importa...
42. ro.wikipedia.org/.../Războiul_Țărănesc_German
43. ro.wikipedia.org/wiki/Gesta_Hungarorum
44. ro.wikipedia.org/wiki/Transilvania
45. ro.wikipedia.org/wiki/Scaunul_Sighișoarei
46. ro.wikipedia.org/wiki/Alba_Iulia
47. ro.wikipedia.org/wiki/Cluj-Napoca
48. ro.wikipedia.org/wiki/Transilvania
49. ro.wikipedia.org/wiki/Ordinul_teutonic; wapedia.mobi/ro/Cavalerii_Teutoni
50. ro.wikipedia.org/wiki/Ioan_de_Capistrano
51. ro.wikipedia.org/.../Biserica_Piaristilor_din_Cluj
52. ro.wikipedia.org/wiki/Tortură
53. ro.wikipedia.org/wiki/Benedetto_Croce
54. www.greco-catolic.ro/sfinti.asp?patrologia
55. wapedia.mobi/ro/Listă_de_conducători_ai_Ungariei
56. www.sfaturiortodoxe.ro/astrologie.htm
57. www.nueva-acropolis.org.ar/Arnaldo-de-Vilanova
58. www.askmen.ro/Metodele_de_executie_din_antichitate
59. www.descopera.ro/cultura/2505374-top-10-cele-mai-ingenioase-dispozitive-de-tortura/p2
60. www.voxdeibaptist.org/Albigenzii.htm
61. www.yankeeclassic.com/miskatonic/danthropology/wicca/witchbks.htm
62. www.humanitas.ro/giordano-bruno
63. www.catholica.ro/stiri/show.asp?id=2202; www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1052338-document-vaticanului-infurie-lumea-crestina.htm
64. www.usal.es/~sabus/
65. www.arcb.ro/index.php?...sfantul-bonifaciu
66. www.answers.com/topic/leopold-iii-of-austria
67. www.amazom.com/phrase/Ecclesia-Sclavoniae
68. www.primariatgtrotus.judetbacau.ro/index.php?...
69. www.logoi.com/english-hungarian_bilingual_bible.html
70. www.tordaszentlaszlo.ro/.../compteritoriu.html
71. www.sibiu.djc.ro/ObiectiveDetalii.aspx?ID
72. www.revistacalitateavietii.ro/2009/CV-1-2-2009/20.pdf
73. www.scribd.com/.../Pop-Ioan-Aurel-Istoria-Transilvaniei-Medievale
74. www.medievistica.ro/.../istoria%20bisericii/EpiscopiaTransilvaniei.htm
75. www.cjasm.ro/odoreu/prezentare.pdf
76. www.scribd.com/.../camil-muresan-ioan-de-hunedoara
77. www.brasov.ro/nou/mituri.php

78. www.medievistica.ro/.../MediasAfis/MediasAfis.htm
79. www.mediafax.ro/.../instrumente-de-tortura-din-secolul-al-xvii-lea-scoase-la-licitatie-4345949
80. www.citynews.ro/.../legende-din-targu-mures
81. www.sibiul.ro/...pdf/.../cronica-neagra-a-sibiului_6340.pdf
82. www.descopera.ro/.../2505374-top-10-cele-mai-ingenioase-dispozitive-de-tortura
83. www.lego.rdsor.ro/tont/oradea/rom/istorie/istorie.html
84. www.kubon-sagner.de/buch/neu/190_2009_05.html
85. www.ceeol.com/asp/getdocument.aspx?logid
86. www.biserici.org/index.php? și wikimapia.org/.../MANASTIREA-FRANCISCANA
87. www.iezuiti.ro/ro/cluj/index.html
88. www.iezuiti.ro/ro/iasi/index.html
89. www.clujnet.com/romana/001_cluj.../09-baba_novac.htm
90. www.cotidianul.ro/subiecte/lajos-szelestey-97857.html
91. www.adevarul.ro/.../tradiii-evreiesti-in-alba-iulia.html
92. www.descopera.ro/.../2505374-top-10-cele-mai-ingenioase-dispozitive-de-tortura
93. www.o-chateau.com/blog/south-america/
94. informatia.dntcj.ro/2004Aug24/
95. www.encyclopedia.com/doc/1O27-thaumaturge.html
96. www.britannica.com/.../Grand-Dictionnaire-
97. www.fisheaters.com/regulabullata.html
98. www.crestinortodox.ro › ... › Biserica in lume
99. www.clujul-online.ro/html/altele/bibliografie.html